

MUHU PASTORAADI PARK

MAASTIKUKUJUNDUSE PÕHIPROJEKT

MUHU PASTORAADI PARK JA

MUHU KIRIKUAED

HOOLDUSKAVA

RIIKLIK EHTISMÄLESTIS REG NR. 21010 (MUHU PASTORAADI PARK) NING
KAITSTAV LOODUSOBJEKT LIIVA PARK KLO1200140
RIIKLIK EHTISMÄLESTIS, AJALOOMÄLESTIS JA ARHEOLOOGIAMÄLESTIS
REG NR. 4134 (MUHU KIRIKUAED)

TÖÖ NR	1517
OBJEKTI AADRESS	Saare maakond, Muhu vald, Liiva küla, Hariduse maaüksus (47801:004:0597) ja Kiriku maaüksus (47801:004:0562)
PROJEKTEERIJAJA	KOPPEL KOPPEL ARHITEKTID OÜ Pae 3, Kuressaare 93816 tel 5238528 arhitektkoppel@gmail.com
	MTR registreeringu nr EEP002442 Äriregistri kood 12303906 Muinsuskaitse tegevusluba nr. E666/2012
VASTUTAV SPETSIALIST JA PROJEKTI AUTOR, MAASTIKUARHITEKT	LIIS KOPPEL Muinsuskaitse tegevusluba nr. VS 665/2013
ARBORIST	HEIKI HANSO
TELLIJA	MUHU VALLAVALITSUS
PROJEKTI STAADIUM	Põhiprojekt ja hoolduskava

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS	4
1.1. Projekteerimise alus	4
1.2. Asukoht	4
1.3. Projektala kaitserežiim	5
1.4. Ülevaade muinsuskaitse eritingimustest	7
2. AJALOOLINE ÜLEVAADE	9
3. OLEMASOLEV OLUKORD	12
3.1. Hooned ja rajatised	12
3.2. Arhitektuursed väikevormid ja inventar	13
3.3. Teed ja platsid	14
3.4. Puistu	15
3.4.1. Puistu hinnang	15
3.4.2. Puistu kirjeldus	15
3.4.3. Puistu tervislik seisund	17
4. PROJEKTLAHENDUS	17
4.1. Kontseptsioon	17
4.2. Likvideeritavad ja teiseldatavad objektid (vt. joonis 2 ja 3)	18
4.3. Teed ja platsid (vt. joonis 4 ja 5)	19
4.4. Vertikaalplaneerimine (vt. joonis 4)	19
4.5. Rajatised, arhitektuursed väikevormid, inventar	19
4.5.1. Pastoraadi peavärava koht (vt. joonis 6)	19
4.5.2. Infotahvel pargile (vt. joonis 7)	20
4.5.3. Päikesekell (vt. joonis 8)	20
4.5.4. Pumbakaev (vt. joonis 9)	20
4.5.5. Väliõhulava ja lavaesised pingid (vt. joonis 10)	20
4.5.6. Mänguattraksioonid (vt. joonis 11)	20
4.5.7. Katlamaja tara (vt. joonis 12)	21
4.5.8. Infotahvel põlisele saarele (vt. joonis 13)	21
4.5.9. Lattvõrestik (vt. joonis 14)	21
4.5.10. Varikäik (vt. joonis 15)	21
4.5.11. Kõrgpeenar (vt. joonis 16)	22
4.5.12. Murupink (vt. joonis 17)	22
4.5.13. Pingid (vt. joonis 18)	22
4.5.14. Prügikastid (vt. joonis 19)	22
4.5.15. Rattahoidlad (vt. joonis 20)	23
4.5.16. Valgustid (vt. joonis 21)	23
4.5.17. Kiviaiad (vt. joonis 22)	23
4.5.18. Mälestuspuude sildid (vt. joonis 23)	24
4.6. Haljastus	24
4.6.1. Raied ja raieetapid	24
4.6.2. Puuderead	26
4.6.3. Üksikpuud ja põõsad, puu- ja põõsagrupid	26
4.6.3.1. Asendusistutused	26
4.6.3.2. Täiendusistutused	27
4.6.3.3. Uusistutused	27
4.6.4. Püsililled	28
4.6.5. Muru	28
4.6.6. Üldised tingimused istutamisele ning istutusjärgsele hooldusele	28
4.6.6.1. Nõuded istikutele	29
4.6.6.2. Istutamine	29
4.6.6.3. Istutusjärgne hooldamine	30
4.7. Üldised keskkonna- ja muinsuskaitse nõuded ehitus- ja kaevetööde teostamiseks	30
5. ALA HOOLDAMINE	31

5.1. Üldised haljastuse hooldusnõuded	31
5.1.1. Puistu hooldus	31
5.1.2. Murualade hooldus	31
5.2. Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hooldusalad	32
5.2.1. Hooldusalade jaotus ja hooldusintensiivsuse klassid	32
5.2.2. Hooldusklasside hooldusintensiivsus	33
5.2.3. Hooldusintensiivsuse klasside kirjeldused	33
5.2.3.1. Haljastuse hooldusintensiivsus, I klass	33
5.2.3.2. Haljastuse hooldusintensiivsus, II klass	35
5.2.3.3. Haljastuse hooldusintensiivsus, III klass	35
5.2.3.4. Teed, väikevormid, prügi I-III klass	36
6. LOODUSKAITSEALUSE LIIVA PARGI PIIRIDE UUENDAMISE ETTEPANEK	36
7. PÕHILISTE TÖÖDE MAHUD	37

JOONISED

1. Geodeetiline alusplaan
2. Dendroloogiline inventeerimine ja raied
3. Põhiplaan
4. A) Teede plaan ja vertikaalplaneerimine
B) Päikesekella plats
5. Teede lõiked
6. Pastoraadi peavärava koht
7. Infotahvel pargile
8. Päikesekell
9. Pumbakaev
10. Väliõhulava ja lavaesised pingid
11. Mänguattraksioonid
12. Katlamaja tara
13. Infotahvel põlisele saarele
14. Lattvõrestik
15. Varikäik
16. Kõrgpeenar
17. Murupink
18. Pingid
19. Prügikastid
20. Rattahoidlad
21. Valgustid
22. Kiviaiad
23. Mälestuspuude sildid
24. Hooldusalad ja looduskaitsealuse Liiva pargi piiride uuendamise ettepanek

LISAD

- 1) Lähteülesanne
- 2) Töökoosoleku memo 25.03.2015.
- 3) Töökoosoleku memo 09.06.2015.
- 4) Avaliku arutelu memo 26.08.2015.
- 5) Dendroloogilise inventeerimise koondtabel

1. SISSEJUHATUS

1.1. Projekteerimise alus

Käesolev projekt on koostatud Muhu Vallavalitsuse tellimusel (vt lähteülesanne, Lisa 1) Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia heakorrastamise kohta, et parandada pargi ja kirikuaia keskkonnaseisundit, funktsioneerimist ning välisilmet.

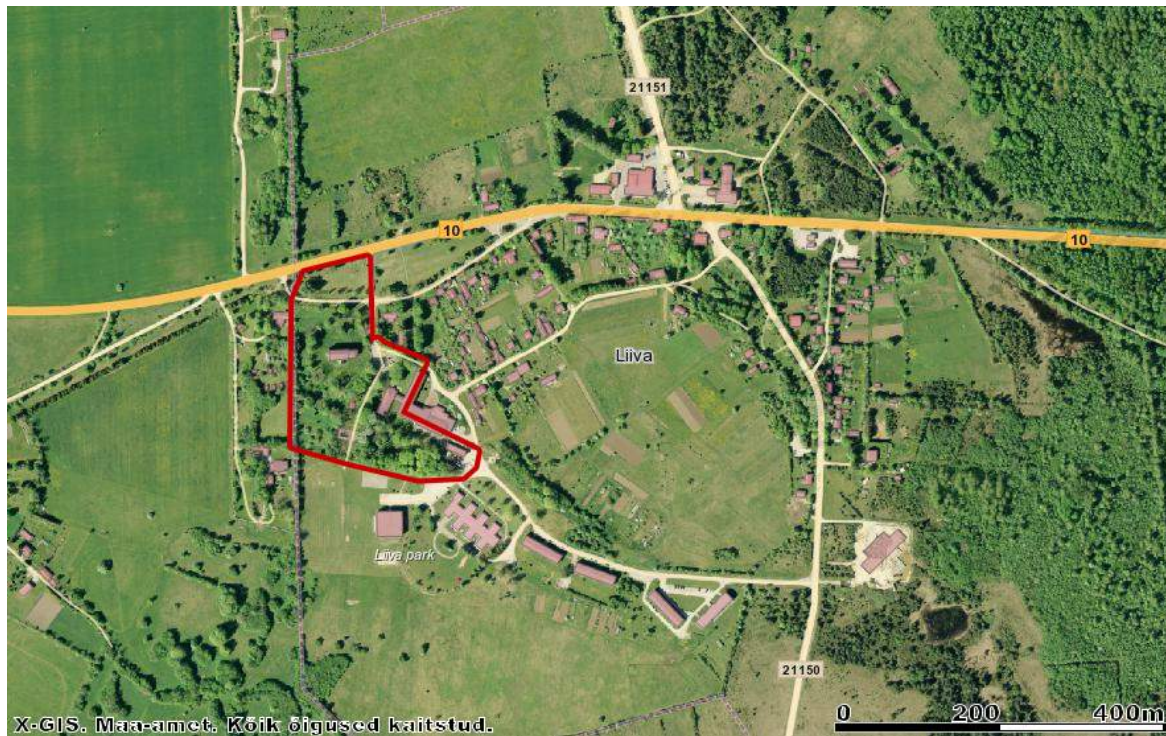
Projekt hõlmab põhiprojekti pargi ja sellega ajalooliselt seotud oleva ala teede, platside, piirete, rajatiste ja väikevormide korrastamiseks ning uute rajamiseks. Samuti sisaldab projekt pargi ja kirikuaia hoolduskava ala hooldamiseks. Hoolduskavas on antud lisaks hooldusaladele ja hooldusintensiivsuse klassidele ka kõrghaljastuse seisundihinnang ja edasised juhised kõrghaljastuse säilitamiseks, likvideerimiseks ning uuendamiseks. Lisaks tehakse käesolevas töös ettepanek looduskaitsealuse pargi piiride muutmiseks.

Projekti koostamise alusmaterjalideks on:

1. Eesti Vabariigi kehtivad õigusaktid ja standardid.
2. EVS 778:2001 Ilupuude ja -põõsaste istikud
3. EVS 843:2003 Linnatänavad
4. EVS-EN 1176-1:2008 Mänguväljaku seadmed ja aluspind
5. Hankedokumendid "Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekti koostamine ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava koostamine".
6. Hariduse kinnistu muinsuskaitse eritingimused detailplaneeringule, riiklik ehitismälestis nr 21010 (töö nr 1319), Koppel Koppel Arhitektid OÜ 2013
7. MaaRYL 2010 Ehitustööde kvaliteedi üldnõuded. Hoone ehituse pinnasetööd
8. Muhu pastoraadi park, muinsuskaitse eritingimused, riiklik ehitismälestis nr 21010 (töö nr 1318), Koppel Koppel Arhitektid OÜ 2013
9. Pargi hoolduskava koostamise juhend. Nutt, N. Tartu, 2011.
10. Töökoosolekul tellijaga kokkulepitu - töökoosoleku memo 25.03.2015, töökoosoleku memo 09.06.2015 ja avaliku arutelu memo 26.08.2015.

1.2. Asukoht

Projektila asub Saare maakonnas Muhu vallas Liiva külas Hariduse kinnistul (47801:004:0597) ja Kiriku kinnistul (47801:004:0562).



Kaart 1. Projektala asukoht Liiva keskuses (Maa-amet).

1.3. Projektala kaitseriežiim

Muhu pastoraadi park on muinsuskaitsealune ehitismälestis nr 21010, millega on seotud järgmised õigusaktid:

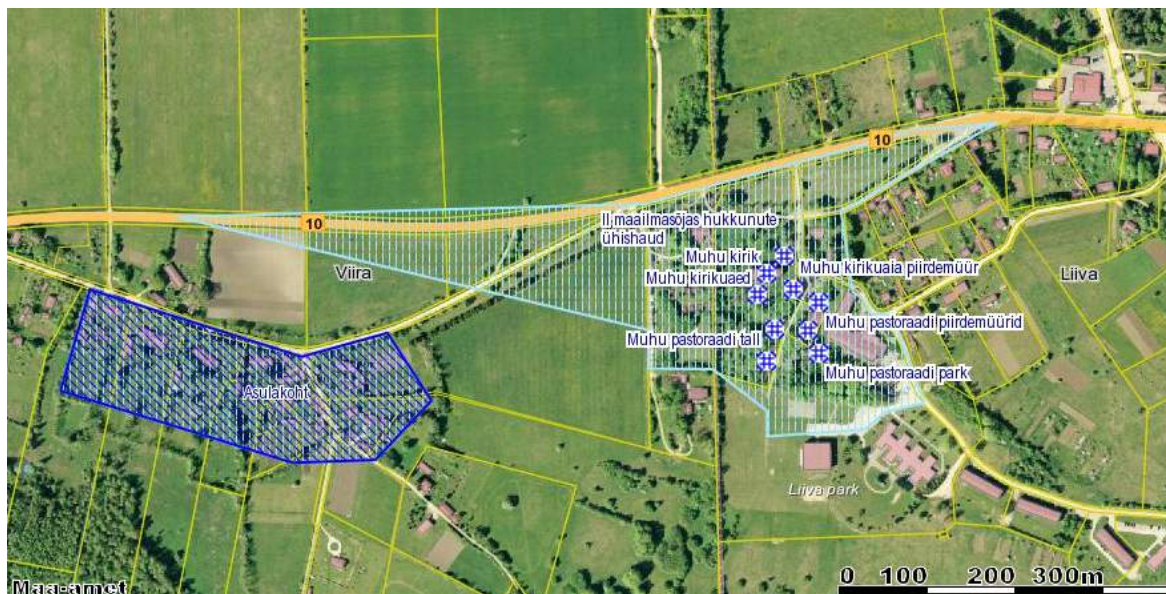
1. "Kultuurimälestiseks tunnistamine" kultuuriministri 27.10.1998 määrus nr. 25, (RTL 1998, 342/343, 1397) Kuupäev: 27.10.1998
2. "Kultuurimälestistele kaitsevööndite määramine" Kultuuriministri 13. juuli 2006. a käskkiri nr 218 (RTL, 26.07.2006, 59, 1086) Kuupäev: 13.07.2006

Muhu kirikuaed on muinsuskaitsealune ehitismälestis, ajaloomälestis ja arheoloogiamälestis nr 4134, millega on seotud järgmised õigusaktid:

1. "Kultuurimälestiseks tunnistamine" Kultuuriministri 19.03.1997 a. määrus nr.3, (RTL 1997, 65, 355) Kuupäev: 19.03.1997
2. "Kultuurimälestiseks tunnistamine" kultuuriministri 01.09.1997 määrus nr. 59, (RTL 1997, 169-171, 954) Kuupäev: 01.09.1997
3. "Kultuurimälestiseks tunnistamine" kultuuriministri 27.10.1998 määrus nr. 25, (RTL 1998, 342/343, 1397) Kuupäev: 27.10.1998
4. "Kultuurimälestistele kaitsevööndite määramine" Kultuuriministri 13. juuli 2006. a käskkiri nr 218 (RTL, 26.07.2006, 59, 1086) Kuupäev: 13.07.2006

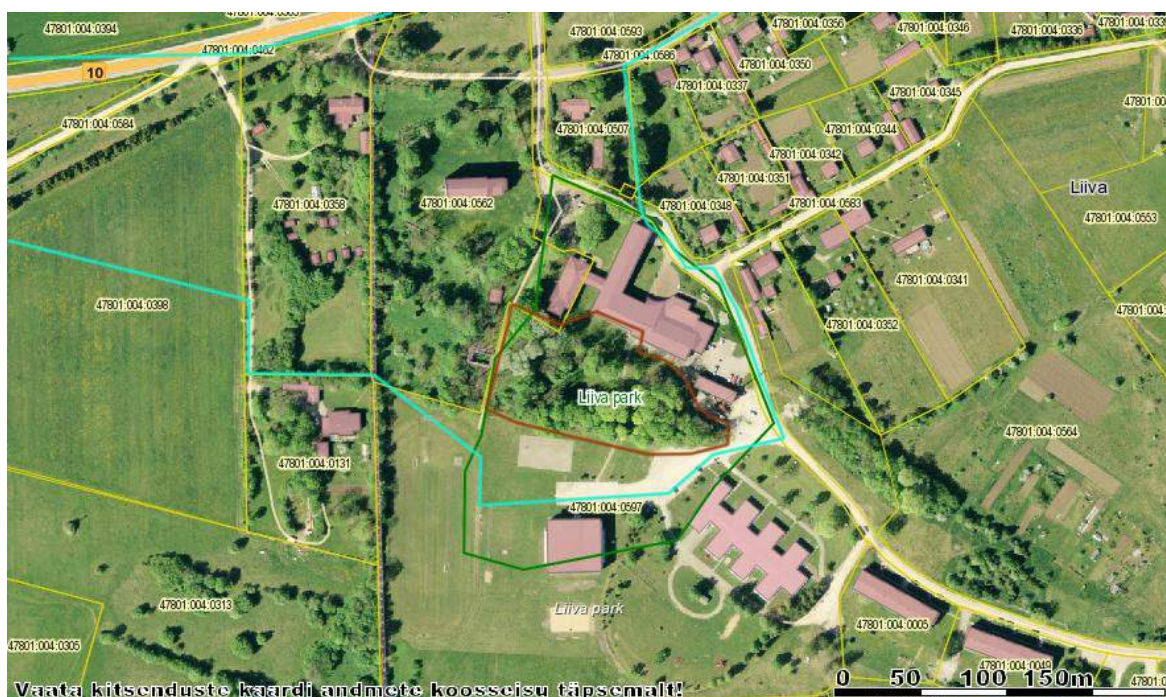
Muhu pastoraadi pargi alale, Muhu kirikuaeda ja nende kontaktvööndisse jäävad lisaks järgnevad muinsuskaitsealused objektid (vt kaart 2):

1. II maailmasõjas hukkunute ühishaud, ajaloomälestis nr 4136
2. Muhu kirik, ehitismälestis nr 21007
3. Muhu kirikuaia piirdemüür, ehitismälestis nr 21008
4. Muhu pastoraadi peahoone, ehitismälestis nr 21009
5. Muhu pastoraadi piirdemüürid, ehitismälestis nr 21011
6. Muhu pastoraadi ait, ehitismälestis nr 21012
7. Muhu pastoraadi tall, ehitismälestis nr 21013



Kaart 2. Projektal asuvad muinsuskaitsealused objektid koos mälestiste ühise kaitsevööndiga on näidatud helesinise viirutusega.

Muhu pastoraadi park ehk Liiva park on kaitstav loodusobjekt KLO1200140. Park on looduskaitse alla võetud 29.01.1959.a.¹ (Orissaare raj. TSN TK otsus nr 7 29.01.1959 Looduskaitse organiseerimisest Orissaare rajoonis). Kaitsekorra aluseks on 2006.03.03 Vabariigi Valitsuse 3. märtsi 2006. a määrus nr 64 "Kaitsealuste parkide, arboretumite ja puistute kaitse-eeskiri". Pargialal kehtib piiranguvöönd. Loodusobjekti valitseja on Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare region.



Kaart 3. Muhu pastoraadi park kui muinsuskaitsealune ehitismälestis nr 21010 – näidatud pruuni piirjoonega ning kui kaitstav loodusobjekt Liiva park – näidatud rohelise piirjoonega. Helesinine piirjoon tähistab mälestiste ühist kaitsevööndit.

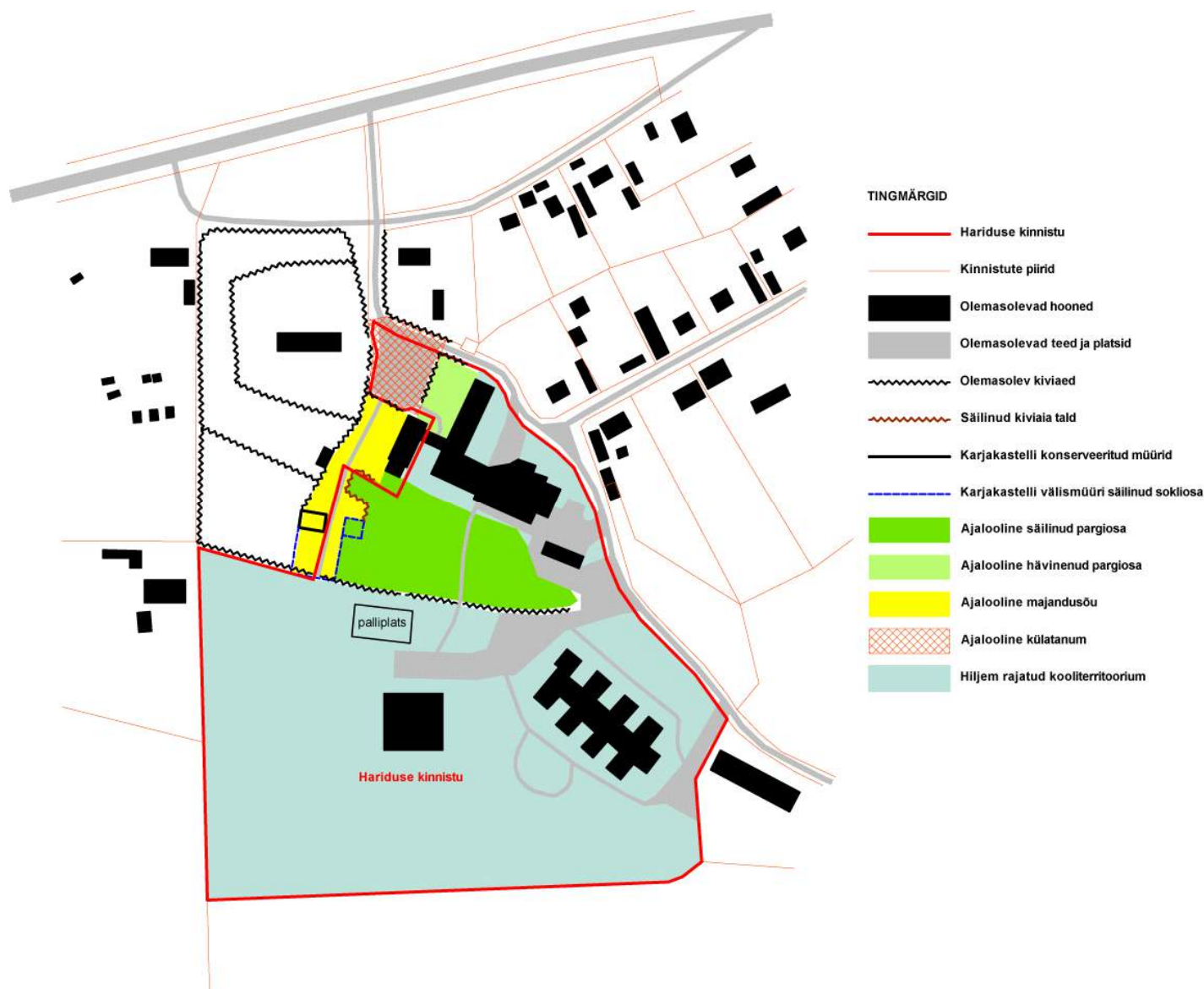
Projektialal paikneval muinsuskaitseobjektil Muhu kirikuaed (ehitismälestis reg nr 4134) on registreeritud II kaitsekategooria loomaliigi – põhja-nahkhiire (*Eptesicus nilssonii*) elupaik.

Täiendavatest kitsendustest asub Kiriku kinnistu põhjaosas Risti - Virtsu - Kuivastu – Kuressaare põhimaantee nr 10 avalikult kasutatava tee kaitsevöönd (50 m). Hariduse ning Kiriku kinnistul paiknevad mitmed elektripaigaldise kaitsevööndid.

¹ <http://register.keskkonnainfo.ee/> (kontrollitud 05.09.2015)

1.4. Ülevaade muinsuskaitse eritingimustest

Muhu pastoraadi pargi kohta koostatud muinsuskaitse eritingimustes² antakse projekteerimiseks alljärgnevalt loetletud soovitusel ja tingimused pargi ja selle lähiala viiele erineva ilme ja funktsiooniga alale (vt kaart 4).



Kaart 4. Ajalooline pastoraadi park ja selle lähiala on tänapäeval võimalik jagada viie erineva ilme ja funktsiooniga alaks – ajalooline külatanum, ajalooline hävinenud pargiosa, ajalooline majandusõu, ajalooline säilinud pargiosa ning hiljem rajatud kooliterritoorium.

Muinsuskaitse eritingimused

Ajalooline külatanum:

- 1) Tagada olemasolevate piirdemüüride säilimine.
- 2) Laduda parkimisplatsi ida- ja kirdeosa kiviaiad ümber traditsioonilise käekirjaga ning samale kõrgusele ülejäänud kiviaedadega. Kiviaedade ladaumisel kasutada Saaremaa kiviaedade valemit: ristlõikes kiviaia talle laius = kiviaia kõrgusega ning kiviaia ülemise osa laius = 1/2 kiviaia alumisest laiusest.
- 3) Markeerida külatanuma ajalooline värvakoht kivi- või tammepuupostidega ääristatud portaalina või avatud väravana.
- 4) Tagada kiviaedasid ääristavate puuridade säilimine. Oluline on eemaldada puudelt kuivanud oksad ja tüükad.

² Koppel Koppel Arhitektid OÜ. 2013. Muhu pastoraadi park, muinsuskaitse eritingimused, riiklik ehitismälestis nr 21010 (töö nr 1318)

Likvideerida tuleks saaresurmast nakatunud kuivanud saared.

5) Ühtlustada parkimisplatsil kasutatud inventari (sh valgustid) ja väikevorme, kasutades kirikule ja pastoraadile sobivamalt tagasihoidlikuid hoonete arhitektuuristiilidega harmoneeruvaid lahendusi.

Hävinenud ajalooline pargiosa:

6) Laduda haljasala põhjaosas asuv kiviaed ümber traditsioonilise käekirjaga ning samale kõrgusele ülejäänud kiviaedadega. Kiviaia ladumisel kasutada Saaremaa kiviaedade valemit: ristlõikes kiviaia talla laius = kiviaia kõrgusega ning kiviaia ülemise osa laius = $1/2$ kiviaia alumisest laiusest.

7) Pikendada haljasala põhjaosas kulgevat kiviaeda koolihoone otsaseinani, eemaldades alalt pae- ja raudkivirahnud.

8) Rajada alale traditsiooniline haljastus, eemaldades kompositsiooniliselt sobimatu lillepeenra ning alale istutatu elupuu väikevorme. Koolihoone sisenurka rajada kõrghaljastus.

Ajalooline majandusõu:

9) Tagada olemasolevate hoonete, karjakastelli müüride ja välismüüri sokliosa ning piirdemüüride säilimine.

10) Taastada ala idaosas kastelli ja pastoraadi vahel asuv kiviaed, et rõhutada ajaloolist ruumistruktuuri ning eraldada majandusõu säilinud ajaloolisest pargialast. Kiviaed laduda traditsioonilise käekirjaga ning samale kõrgusele ülejäänud kiviaedadega. Kiviaedade ladumisel kasutada Saaremaa kiviaedade valemit: ristlõikes kiviaia talla laius = kiviaia kõrgusega ning kiviaia ülemise osa laius = $1/2$ kiviaia alumisest laiusest. Kiviaeda jätta mulk jalgrajale.

11) Tagada kiviaedasid ääristavate puuridade säilimine. Oluline on eemaldada puudelt kuivanud oksad ja tüükad. Likvideerida tuleks saaresurmast nakatunud kuivanud saared.

12) Taastada pastoraadihoone edelanurga vahetus läheduses asuv kaev kooguga kaevuna või pastoraadihoone arhitektuuriga harmoneeruva kaevumajana.

13) Likvideerida esteetiliselt kauneid vaateid rikkuv haljasjäätmete kuhila pastoraadi lauda konserveeritud müüride ja lõunapoolse piirdeaia vaheliselt alalt.

Säilinud ajalooline pargiosa (vt. pargi restaureerimise kontseptsioon):

14) Tagada olemasoleva pargipuistu säilimine seda hooldades. Oluline on eemaldada puudelt kuivanud oksad ja tüükad. Likvideerida tuleks saaresurmast nakatunud kuivanud saared.

15) Uute puude istutamist pole ette nähtud – olemasoleva kõrghaljastuse paiknemisest ja tihedusest puuduvad istutamiseks vajalikud asukohad ning punase raamatu tähelepanu vajava liigi kategooriasse kuuluva Eestis teadaolevalt suurima pärna-salusambliku populatsioonile on oluline tagada puistu olemasolev valgusrežiim.³

16) Rajada parki põõsarinne. Põõsaid istutada gruppidega. Liike ja kõrgusi kombineerida. Puudealuse varjulisuse tõttu kasutada peamiselt varjutaluvaid liike.

17) Parki niita kord-kaks suve jooksul.

18) Tagada pargi põhjaosas asuva nõlva ning loodusliku kivikülvi kui pargile iseloomulike elementide säilimine.

19) Tagada pargi lõunapiiril paikneva kiviaia säilimine. Kiviaia kõige idapoolsem osa laduda ümber ajaloolisele taldmikule ehk 3 m pargi poole ning samale kõrgusele ülejäänud kiviaedadega, kasutades traditsioonilist käekirja. Kiviaia ladumisel kasutada Saaremaa kiviaedade valemit: ristlõikes kiviaia talla laius = kiviaia kõrgusega ning kiviaia ülemise osa laius = $1/2$ kiviaia alumisest laiusest. Kiviaeda on sobilik pikendada nõlvani, et lõpetada pargiala kagus ja vältida isetekkelisi radu.

20) Taastada pargi lääneosas pastoraadi lauda ja pastoraadi vahel asuv kiviaed, et rõhutada ajaloolist ruumistruktuuri ning eraldada majandusõue säilinud ajaloolisest pargialast. Kiviaed laduda traditsioonilise käekirjaga ning samale kõrgusele ülejäänud kiviaedadega. Kiviaedade ladumisel kasutada Saaremaa kiviaedade valemit: ristlõikes kiviaia talla laius = kiviaia kõrgusega ning kiviaia ülemise osa laius = $1/2$ kiviaia alumisest laiusest. Kiviaeda jätta mulk jalgrajale.

21) Asendada koolihoonest spordihallini viiva kõnnitee valgustid pargimiljöösse sobilikumate vastu.

22) Likvideerida pargimiljöösse sobimatud nõukogude perioodil rajatud mänguatraksioonid ning nende jäänukid. Samuti eemaldada ala idaosas vedeleav autorehv.

23) Omavalitsuse sooviks on rajada parki kontsertide toimumise koht ning uuendada laste mänguatraksioone. Selleks on sobiv juhinduda osaliselt aimatavatest ajaloolistest pargiradadest ning pargi keskosas paiknevast legendikust, mis annavad kujunduslikke suuniseid pargiala korrastamiseks ning erinevate tegevuspunktide konkretiseerimiseks:

a) Kontsertideks kavandada alale madal platvorm, millele paigaldada vaid esinemiste ajaks parki sobiv ajutine

³ Sinijärv, U. 2012. Kunst ja Loodus pargis. Eesti Kunstiakadeemia. Tallinn.

lavakonstruksioon. Platvorm paigutada pargi keskosas asuvale väiksemale lagendikule, mis moodustub kunagiste ajalooliste pargiradade vahelisest alast. Platvorm paigutada traditsioonidest lähtuvalt lõuna või lääne suunas, et tagada esinejate esile toomine loomuliku valgusega ning pealtvaatajate istumine seljaga päikese suunas. Rajatise kujundusel tuleb lähtuda pargiga harmoneerumisest ning minimalistlikest moodsa joonega lahendustest. Platvormi absoluutkõrgus maapinnast kavandada maksimaalselt 0,5 meetrit.

b) Laste mänguatraksioonid rajada parki läbivast kõnniteest idas olevale puudevahelisele alale, mis moodustub kunagiste ajalooliste pargiradade vahelisest alast. Mänguatraksioonide puhul lähtuda pargiga harmoneeruvatest minimalistlikest moodsa joonega lahendustest.

c) Kontsertide ala ja laste mänguväljaku ühendamiseks omavahel ning ülejäänud pargialaga on sobiv rajada parki rajad. Radade trajektoore puhul lähtuda aimatavatest ajaloolistest pargiradadest. Rajad peavad olema pargimiljööde vahedomineerivad ning valgustamata. Platvorm on lubatud varustada valgustusvooluga.

24) Rajada põõsagruppe pargi põhjaosas asuva nõlva ülaserale, et vähendada pargist avanevates vaadetes koolihoone massiivsust ning katlamaja ja selle majandusala domineerimist.

Hiljem rajatud kooliterritoorium:

25) Säilitada ala valdavalt madalhaljastatuna, et ajalooline pargiala saaks lähi- ja kaugvaadetes esile tulla.

26) Paigutada pargi lõunapoolse kiviaia vahetus läheduses paiknevad väljõusaali atraksioonid mujale, et kiviaed ja pargi siluett pääseksid mõjule.

27) Olemasolevad istumiskohad võib pargi piirdemüüri läheduses säilitada, kuid need tuleb kavandada parki rajatavate väikevormidega samas võtmes.

28) Pargi põhjaosas asuva nõlva ja koolimaja vaheliselt alalt eemaldada pargimiljööde sobimatu okaspuu väikevormidega kompositsioon.

2. AJALOOLINE ÜLEVAADE

Alljärgnev ajalooline ülevaade on väljavõte Muhu pastoraadi pargi eritingimustest⁴.

Muhu pastoraat paikneb Muhu saare südames ajaloolise mandrit ja Saaremaad ühendava maantee ääres Liiva külas, maanteest vahetult lõunas. Pastoraadikompleks, kuhu park kuulub, on osaliselt, kuid siiski suhteliselt hästi säilinud ja maastikus ning külastruktuuris säilitanud kõrgendikul paiknedes suurejoonelisust ja arhailisust tähistava positsiooni. Kuigi suur maantee on viidud mõnevõrra põhjapoole kirikust eemale, on nii Muhu Katariina kirik kui ka pastoraadi ümber paiknev kõrghaljastus säilitanud selgelt maamärgilise iseloomu.

Maastikuliselt paiknevad nii kirik kui pastoraat loode-kagu suunalisel kõrgemal tasandikul, mis paikneb tervikuna ümbritsevatest põldudest 1,5-2,0m kõrgemal. Selle platoo loodetippu on ehitatud kirik ja piiratud see nõlva alt kiviaedadega selliselt, et kirik tervikuna mehekõrgustest kiviaedadest visuaalselt üle küündib. Platoo keskel laiub pastoraat koos pargiga, tasandiku kaguosa koondub pikaks moreenseljandikuks, mis jätkub kagu suunas. Selle seljandiku peale olid ehitatud varasemalt pastoraadi abihooned – pastoraadi pargi lõpus kagunurgas suurem kompleks majandus- ja abihooneid, ilmselt tallid ja laudad (kus nüüd katlamaja), edasi kagusse jätkuva seljandiku peal olid kirikumõisa rehi ja pukktuulik (kus nüüd vallamaja ja kortermajad). Muhu pastoraat on abihoonete arvu poolest märkimisväärselt võimas, võrdluseks olgu toodud kasvõi fakt, et Saaremaa kirikumõisatest (kokku 13 tk) omasid näiteks pukktuulikut peale Muhu veel vaid Karja ja Jaani kirikumõisad. Muhu pastoraadi pargi territoorium haarab endasse kõik platoopealsed alad – kirikuliste parkla kiriku ja pastoraadi vahel ja pargi kõrgema osa parklastidas ning pargi nõlvaaluse osa, mille lõpetab ida-läänesuunaline kiviaed pargi lõunaosas.

Kirikumõisa rajamise aeg ei ole täpselt ürikuliselt fikseeritud. Muhu asustuspilt jäi muinasajast kuni Taani ajani suhteliselt samaks, rahvas ei koloniseerinud uusi alasid ning elasid kogu orduaja 300 aastat vanades väikestes põliskülades.⁵ Esimesed teated Muhu mõisatest pärinevad aastast 1436, kus ühe dokumendi koostamise kohaks on märgitud Hof Kyrkys auf Mohn. Kas tegemist oli Muhu ordumõisaga või Muhu kirikumõisaga, ei ole üheselt selge.⁶

⁴ Koppel Koppel Arhitektid OÜ. 2013. Muhu pastoraadi park, muinsuskaitse eritingimused, riiklik ehitismälestis nr 21010 (töö nr 1318)

⁵ Luha, A., Blumfeldt, E., Tammekann, A. 1934. Saaremaa. Maateaduslik, majanduslik ja ajalooline kirjeldus. Tartu.

⁶ Rullingo, A. 2001. Muhumaa. Loodus, aeg, inimene. Eesti Entsüklopeediakirjastus, Tallinn.

Muhu kirikumõis kujunes keskaegse Muhu Katariina kiriku juurde hiljemalt Rootsi ajal.⁷ Pastoraadihooneid on aegade jooksul olnud vähemalt neli. Esimene pastoraadi hoone, mis tähistatud 17. sajandi kaartidel, purustati 1703. aastal; pärast põhjasõda rajatud uus pastoraadihoone hävis tulekahjus 1762. aasta kevadel. 1800. aasta kaardilt võib samas asukohas välja lugeda arvukate kõrvalhoonetega kompleksi juba kolmanda peahoonega, mis 1832. aastal ehitati neljandat korda üles uude asukohta, eelnevast erineva orientatsiooniga põhja-lõunasuunaliselt ja tunduvalt lõuna poole. Säilinud pastoraadihoone ehitusdaatum 1832 on raiutud pastoraadihoone loodenurga soklisse. Pastoraat toimis algses funktsioonis kuni II Maailmasõjani⁸.

Taani aja esimesed paarkümmend aastat tabasid rängalt Muhu saart – 1576 rüüstasid saart venelased, 1612 rüüstasid rootslased. Taani aja alguses oli Muhus vaid 90 kasutatavat adramaad 117 taluga ja 141,5 tühja adramaad, mis täitsid elanikega taas alles Põhjasõja eel.⁹ Rootsi aja lõpul koosnes Muhu kirikumõis Viira küla taludest (7 adramaad) ja veel 8 perest, mis asusid praeguse Levalõpme küla ning Lepiku ja Männiku perede maadel.¹⁰ Rootsi aegsel mõisamaade kaardil aastast 1698 on näidatud pastoraadi hoone tingmärk Muhu kiriku juures mõnevõrra suuremana, kui tavapärased talud näiteks Viira külas või mujal (vt. Muhu pastoraadi pargi eritingimused Kaart 1). Sama kaardi peal on suuremana näidatud ka pastoraati ümbritsev roheline laik, mis tähistab ilmselt majandusüksuse suurust. Kaardil on valge alaga eraldatud veel mõisahooi territoorium koos kirikuaiaga, mida ümbritsevad põllumaad, valge ala kontuur tähistab kaardil hilisematel sajanditel kasutusel olnud pastoraadi majandushooi koos pargiga, ehk rootsiaegse kaardimaterjali põhjal võib tingimisi väita, et Muhu pastoraadi territoorium oli umbes samas mahus kasutusel juba enne 1700. aastat kuni 1960. aastateni välja.

Põhjasõja dessandi kartuses pandi muhulastele peale rängad rannavalve koormised, mis tingisid näljahäda ning 1710. aastal tabaski Muhu saart venelaste esimene rüüsteretk ja sellele järgnenud teine vallutusretk koos katkuepideemiaga. Kõikjal ringi uitavad ja laastavad vene väesalgad põletasid enamiku talu- ja mõisahooned, rüüstasid, tapsid ja röövvisid kogu toidumooni. 1731. aastal loeti Muhus 236 täiesti tühja söötis seisvat talu ja vaid 154 asustatud talu. Pärast sõda oli rahvaarvu juurdekasv igal paarikümne aasta kohta kahekordistuv (1713a. - 497in, 1731a. - 985in, 1756a. - 1643in.).¹¹ Selliseid olusid arvestades on alust arvata, et ka kirikumõis ei olnud põhjasõja eel ja sõja järel kuigi suur majandusüksus, rääkimata sellest, et oleks suutnud pastoraadi parki rajada ja seda ülal pidada.

1756. aastal elas kirikumõisa maadel 6 talus 38 inimest. Kirguvallaks kutsutud kirikumõisa maad koosnesid siis Levalõpme külast, Kaigu hajatalust ning hiljem Lepiku küla moodustanud Lepiku, Targa, Korista ja Männiku peredest.¹² 1772. aastal keelati Katariina II ukaasiga matmine Muhu kirikuaeda, mis tähendas muuseas järkjärgult ka kirikuaia kalmude hooldamise ja kirikuaia üldise kasutuskooormuse vähenemist ning kirikuaia kujundamist pikkamööda pargilikuks haljasalaks.

Järgnevad kaardid (vt. Muhu pastoraadi pargi eritingimused kaart 2) pärinevad aastatest 1799 ja 1800, kus on näidatud erinevate kartograafide poolt koostatud, kuid võrdlemisi täpselt välja joonistatud vana pastoraadi peahoone (kolmas peahoone) platoo põhjaosas, mida ümbritseb ümar kiviaiaga piiratud eeshoov. Kaartide pealt on nähtav, et pastoraadi territoorium koosneb kolmest suuremast üksusest – 1) ida-läänesuunalisest vana pastoraadihoonet ümbritsevast ümarast kiviaedadega piiratud aiast; 2) Kirikuesisest külatanumast (kirikuliste parkimisplats); 3) Nõlva alla lõunasse jäävast majandusalast (karjakastelliga edelanurgas) ja paljude hoonetega majandushoovist sama ala kagunurgas.

Kaardi järgi on oletatav, et pastoraati ümbritsev ümara kiviaiaga piiratud ning põhjas, idas ja läänes väikeste hoonetega tipnev pastoraadihoov on juba kõrghaljastatud park, mis on selgelt sümmeetriline ja avaneb oletatava eesväljakuga lõunasse. Kaartidelt on nähtav, et nõlva alla lõunasse jääv ala on sikk-sakilise kiviaiaga eraldatud platoo peal asuvast pastoraadi aiast. Arvestades platooaluse ala konfiguratsiooni ja karjakastelli vahelise kiviaia puudumist, on alust arvata, et 1800. aasta paiku kujutas tänane nõlvaalune suurim säilinud pargiosa vaid loomade karjatamiseks olevat ala - näiteks karjakoplit, mis alles uue pastoraadi hoone rajamisel 1832. liideti pargi koosseisu.

⁷ Keskkonnaministeerium, Muinsuskaitseamet. 2012. Eesti Pargid 2, lk 397. Tallinn.

⁸ Tuuder, M. 2011. Muhu Pastoraadi peahoone, Muinsuskaitse eritingimused restaureerimistöödeks. Muinsuskaitseamet. Tallinn.

⁹ Luha, A., Blumfeldt, E., Tammekann, A. 1934. Saaremaa. Maateaduslik, majanduslik ja ajalooline kirjeldus. Tartu.

¹⁰ Rullingo, A. 2001. Muhumaa. Loodus, aeg, inimene. Eesti Entsüklopeediakirjastus, Tallinn.

¹¹ Luha, A., Blumfeldt, E., Tammekann, A. 1934. Saaremaa. Maateaduslik, majanduslik ja ajalooline kirjeldus. Tartu.

¹² Rullingo, A. 2001. Muhumaa. Loodus, aeg, inimene. Eesti Entsüklopeediakirjastus, Tallinn.

Hiljemalt 1800. aastal on pastoraadi tänaseni säilinud kiviaedade struktuur täielikult välja kujunenud (välja arvatud ümar kiviaed ümber vana pastoraadihoone, mis hiljem muudab konfiguratsiooni).

1848. aastal enne usuvahetusliikumist oli Muhu rahvaarv kasvanud 3959 inimeseni¹³, kes kõik maksid kirikumaksu ja käisid koos Muhu katariina kirikus jumalateenistustel, parkides vankreid kirikumõisa parklas ja tarbides igakülgselt pastoraadi pakutavaid teenuseid (ristimised, leerid, pulmad, köstrikool, matused jm). Alles sellise rahvahulga valguses on alust arvata, et kirikumõis suutis ülal pidada majanduslikult hästi toimivat pastoraadikompleksi koos hulga kirikuteenrite ja abitööjõuga, kes muuseas aitasid rajada uue pastoraadihoone ja hooldasid pastoraadi parki.

19. sajandi keskel tabas muhulasi usuvahetusliikumine, kus valdav osa saare rahvastikust läks üle vene usku. 1848. aastal palusid õigeusklikud isegi Balti kindralkubernerit, et see võtaks ära luteriusulistelt kui vähemusest Muhu luteri kiriku ja annaks selle neile kasutada. Kindralkuberner keeldus.¹⁴ Usuvahetusliikumisega oli kirikumõisas ülejäänud Muhu mõisate 60-80% kõrval kaasaminejaid vaid 16%, seega vähemalt kirikumõisa talupojad jäid edasi luteri kirikut ja pastoraati teenima, kuigi kirikuliste ja maksumaksjate osakaal tunduvalt vähenes.

1858. aastal oli kirikumõisa maadel 11 talu, kus elas 161 inimest.¹⁵ 19. sajandi teise pooleni kiriku läheduses elanud inimesed olid otseselt seotud teenistusega kirikumõisas või käsitöölised. Nii pidasid 1782. aastal kirikumõisa juures oma ametit saksa soost rätsep, kangur ja lukksepp.¹⁶ Mitmed pastorid ei elanud aga harjumuspärase kombe kohaselt pastoraadis vaid mujal – näiteks 17. sajandi keskel oli Kantsi mõisa omanik Muhu selleaegne pastor Lazarus Otteker, kellelt mõis läks järgmisele pastorile Johann Stemannile; pastor August Heinrich Vick on olnud näiteks Hellamaa mõisa rentnik 1730.- 1750. aastatel; köster-koolmeister kirjamees Carl Wilhelm Freundlich ei elanud samuti pastoraadis vaid kirikumõisa maadel Kaigu talus.¹⁷

Järgnevalt on säilinud mõisakaardid aastatest 1907 ja 1909, kus on näidatud tänaseni säilinud põhja-lõunasuunaline pastoraadihoone ja sellest idas ja lõunas paiknev pargiala, mis on oma võimsuse tipul ja läbi ajaloo suurima pargialaga. Kaardilt on nähtav esmalt pastoraadi peavärvasse - kirikuaia vastu kolmnurkse kiviaia sisse tekkinud poeke (magazin). Värvavaesine moodustab maantee pool postimaanteelt kirikumäkke tõustes traditsioonilise külatanuma kolmnurga. See külatanum on eriti hästi nähtav Paul Raua 1898. aasta maalil (vt. Muhu pastoraadi pargi eritingimused Foto.1). Tänapäeval on poe krundile ehitatud uus eluhoone postimaantee äärde ja külatanuma kolmnurk kaotatud hoovi ala laiendamise teel, kuid pastoraadi peavärvava asukoht on siiski osaliselt säilinud. Edasi 1907. aasta kirikuliste parkimistplatsi servas on näidatud väike ring, mis võib tähistada lilleklumpi või ka teadetetulpa, vähemtõenäolisemalt kaevu (kuna kaev asub pastoraadi edelanurga juures). 1909. aasta kaardil seda ringi näidatud ei ole ja tänapäevaks asfalteeritud platsi all ei ole ammu enam nähtav, millega oli tegemist (vt. Muhu pastoraadi pargi eritingimused Kaart 4).

Pargiala vanem osa, kus asus vana 1832. aasta paiku lammutatud pastoraadihoone, on näidatud tihedalt kõrghaljastatud nelinurkse platsina, mille välisservas jookseb veel teine ümar vana pastoraati ümbritsenud kiviaed (vt. Muhu pastoraadi pargi eritingimused Kaart 4). See ümar välimine kiviaed on lääneosas millalgi 20. sajandil kaotatud ja selle võrra on parklaala laiendatud. Kaardil on näidatud pastoraadi parklast peahoone juurest

sirgjooneline tee läbi pargi kagus olevasse majandushoovi, mis oli kiviaedade järgi aimatav ka juba 1800. aasta plaanil kuid siis välja joonistamata. Peamine pargi esiväljak on näidatud pisut nurgelisena vahetult pastoraadihoonest idas. Esiväljaku keskel on ringikesega tähistatud mingi väikevorm – ilmselt Saaremaa parkidele omane dolomiidist vaas (vt. Muhu pastoraadi pargi eritingimused Kaart 3). Pargi lõunapoolsesse osasse viivad esiväljakult lähtuvad jalgteed, mis tulevad platoo laugematest nõlvadest alla pargi nõlvaalusesse osasse. 1907 ja 1909 kaartidel on selgelt näha, et nüüd on erinevalt 1800. aasta planeeringust eraldatud karjakastell nõlvaalusest pargiosast. Nõlvaalusesse pargiossa on rajatud jalgteed ja nõlvaalune osa on eraldatud lõunas asuvast põllust, kirdes asuvast teisest majandushoovist ja läänes asuvast majandushoovist kiviaedadega.

¹³ Luha, A., Blumfeldt, E., Tammekann, A. 1934. Saaremaa. Maateaduslik, majanduslik ja ajalooline kirjeldus. Tartu.

¹⁴ Luha, A., Blumfeldt, E., Tammekann, A. 1934. Saaremaa. Maateaduslik, majanduslik ja ajalooline kirjeldus. Tartu.

¹⁵ Rullingo, A. 2001. Muhumaa. Loodus, aeg, inimene. Eesti Entsüklopeediakirjastus, Tallinn.

¹⁶ Rullingo, A. 2001. Muhumaa. Loodus, aeg, inimene. Eesti Entsüklopeediakirjastus, Tallinn.

¹⁷ Rullingo, A. 2001. Muhumaa. Loodus, aeg, inimene. Eesti Entsüklopeediakirjastus, Tallinn.

Pastoraat tegutses algses funktsioonis II maailmasõjani. 1930. aastatel elasid pastoraadis lisaks kirikupappidele kohalikud arstid. Pärast sõda tegutses majas vallavalitsus (külanõukogu), postkontor, telefonikeskjaam jm.

Kui 1948. aastal hävis tules Liiva algkool, anti pastoraat kooli käsutusse. 1968. aastal valmis peahoonele kooli tarbeks juurdeehitus, vanasse pastoraadimaja jäid ainult söökla ja käsitööklassid.¹⁸ 1976. aastal koolide ühendamise tulemusel alustas pastoraadis tööd J.Smuuli nimeline Muhu 8-klassiline kool, mil rajati ka pargi kagutipus olev katlamaja. 2001. aastal valmis Muhu põhikooli laiendus. Kui 1968. aastal laiendati koolihoone pargi põhjapoolse osa peale (vana pastoraadi asukohta), siis kooli hilisem 2001. aasta juurdeehitus jagas täielikult pastoraadi pargi kahte ossa. Koolihoone rajamisega on täidetud ja tasandatud koolist lõunas kogu nõlvapealne pargiosa, mis on viidud ühtlase murukatte alla.

3. OLEMASOLEV OLUKORD

Muhu pastoraadi park ja selle lähiümbrus on väga aktiivses kasutuses õppeperioodil kooli välialana õpilaste poolt. Muhu kirikuaed ja selle lähiümbrus on väga aktiivses kasutuses nii kohalike elanike kui ka turistide poolt suveperioodil.

Projektala iseloomustavad:

1. vabakujuline kujundus
2. ajaloolise üldstruktuuri aimatavus maastikus, kuid aja jooksul teostatud muudatuste tõttu ajalooliste detailide ja elementide valdav puudumine
3. erineva funktsiooni ja ilmega alade piiritlemine kiviaedadega väiksemateks ruumiosadeks
4. kiviaedade ääres kasvavad puuderead ja pargis puudegrupid, mis on enamjaolt kohalikest liikidest ja istutatud või isetekkelised
5. põõsarinde valdav puudumine
6. osade alade intensiivne hooldamine, osade alade hoolduseta jätmine
7. vähene ja eklektiline inventar
8. hoonetest lähtuva teedestruktuuri puudumine

Ajalooline pastoraadi park ja selle lähiala on tänapäeval võimalik jagada viie erineva ilme ja funktsiooniga alaks (vt. Muhu pastoraadi pargi eritingimused - hetke seisukorra ja probleemsete pargiosade kirjeldus¹⁹) – ajalooline külatanum, hävinenud ajalooline pargiosa, ajalooline majandusõu, säilinud ajalooline pargiosa ning hiljem rajatud kooliterritoorium.

Kirikuaed ja selle lähiala on tänapäeval võimalik jagada nelja erineva ilme ja funktsiooniga alaks – ajalooline kirikuaed, kahe kiviaia vaheline ala, kooli kunagine viljapuuaiad, Risti-Virtsu-Kuivastu-Kuressaare tee äärne ala.

3.1. Hooned ja rajatised

Projektalale jäävad erinevad hooned. Hävinenud ajalooline pargiosa on idast piiratud koolihoonega ja lõunast Muhu pastoraadiga. Ajaloolisel majandusõuel paiknevad Muhu pastoraat ja Muhu pastoraadi ait. Osaliselt on ajaloolisel majandusõuel säilinud ning konserveeritud üks osa karjakastelli müüridele eesti ajal ehitatud laudast ehk Muhu pastoraadi tall. Ülejäänud karjakastellist on järel valdav osa välismüüri sokliosa taldmik. Ajaloolisel majandusõuel asub pastoraadihoone edelanurga vahetus läheduses salvkaev, mis ajalooliselt on olnud kooguga kaev, kuid nõukogude ajal vormistatud kaheksatahukalise betoneeritud servaga ja kaetud ringja betoonpaneeliga. Säilinud ajalooline pargiosa piirneb põhjast Muhu pastoraadiga, koolihoonega ning katlamajaga. Hiljem rajatud kooliterritooriumil paiknevad koolimaja, katlamaja, spordihall, staadion ning lasteaed. Ajaloolises kirikuaias asuvad Muhu kirik ja II maailmasõjas hukkunute ühishaud. Kahe kiviaia vahelisel alal asub välikemps.

Projektalal paiknevad hooned ja rajatised on valdavalt nii ajaloo kui ka miljöö seisukohalt määrava tähtsusega. Muhu pastoraat ja Muhu kirik kui ala kõige olulisemad hooned ja võtmeobjektid on vajalik alale ja alal avanevates põhilistes vaadetes esile tuua. Selleks on vajalik osaliselt likvideerida objekte varjav haljastus, raamida

¹⁸ Tuuder, M. 2011. Muhu Pastoraadi peahoone, Muinsuskaitse eritingimused restaureerimistöödeks. Muinsuskaitseamet. Tallinn.

¹⁹ Koppel Koppel Arhitektid OÜ. 2013. Muhu pastoraadi park, muinsuskaitse eritingimused, riiklik ehitismälestis nr 21010 (töö nr 1318)

uushaljastusega vaatesuundi ning objekti vaatesuundadesse jäävate häirivate ning domineerivate elementide likvideerimine või sulandamine.

Koolihoone mõjub säilinud ajaloolises pargiosas avanevates vaadetes massiivsena ning katlamaja koos majandusõuega domineerivana. Vajalik on hoonete domineerivust pargis avanevates vaadetes vähendada.

3.2. Arhitektuursed väikevormid ja inventar

Kogu projektala väikevormid ja inventar pärinevad erinevatest perioodidest, on üsna eriilmelised ja kohati amortiseerunud. See muudab elemendid omavahel kokkusobimatuteks ja miljöo eklektiliseks.

Piirdeaiaid

Alal paiknevad piirdeaiaid on valdavalt 120 cm laiuse taldmikuga, mis teeb nende traditsiooniliseks kõrguseks 120 cm ja ülemise osa laiuseks 60 cm. Vähem esineb ka 90-110 cm laiuse taldmikuga kiviaialõike, mille traditsioonilised kõrgused on vastavalt 90-110 cm ja ülemise osa laiused vastavalt 45-55 cm. Ajaloolist kirikuaeda ümbritsev piirdeaia on erandlik, olles kiviaia ülemises osas vähem koonduvam, laiem ja pidulikumalt müürikum.

Ajaloolise külatanuma idaosa kiviaiad on liiga madalad ning laotud mittetraditsioonilise käekirjaga, vajades rekonstrueerimist ja kõrgemaks ladumist. Ajaloolise külatanuma lõunaosa kiviaedade ülemine osa vajab kohendamist. Pastoraadi peavärava koht külatanuma juurdepääsul vajaks konkreetsemat markeerimist ja lahendamist väravakohana.

Hävinenud ajaloolise pargiosa põhjaosas kulgev kiviaed on katkestatud ebaloogilises asukohas ning traditsioonilise kiviaia asemel on kiviaeda pikendatud ida suunas paekivitulpade ning raudkivirahnudega. Kiviaed vajab traditsioonilisel moel pikendamist koolihoone otsaseinani.

Ajaloolise majandusõue lääne- ja põhjaservas asuvad kiviaiad vajavad korrastamist. Ala idaosas kastelli ja pastoraadi vahel asuvast kiviaiast on säilinud vaid taldmik, mis vajab kiviaiana rekonstrueerimist. Ala lõunaosas asuv karjakastelli välismüüri sokliosa taldmik on sobiv rekonstrueerida hoone puudumisel kiviaiana.

Säilinud ajaloolise pargiosa kiviaia idapoolsem lõik on taastatud esialgsest asukohast 3m väljapoole ja traditsioonilisest madalamana. Säilinud ajaloolise pargiosa läänepoolsest ajaloolise majandusõuega ühisest kiviaiast on säilinud vaid taldmik, mis vajab kiviaiana rekonstrueerimist.

Ajalooline kirikuaed on ümbritsetud kiviaiaga. Kiviaed on varisenud, ebastabiilne ja vajab taastamist põlise hariliku saare murdumiskohas. Ajaloolise kirikuaia ülejäänud kiviaiad ei vaja restaureerimist. Kõrge kultuuriloolise väärtusega kiviaiad, mis on üldiselt heas korras, on vajalik säilitada olemasoleval kujul. Nende hooldamine toob kasu asemel pigem kahju. Vajalik on piirdeaia olemasolevate metallist väravaehitiste korrastamine ja tagasipaigaldamine.

Kahe kiviaia vahelise ala välimisel perimeetril asuvad kiviaiad vajavad restaureerimist.

Kooli kunagist viljapuuaeda ümbritsevad kiviaiad vajavad võsast välja puhastamist ja korrastamist. Viljapuuaiaga kaguosas asuv karjakastelli välismüüri sokliosa taldmik on sobiv rekonstrueerida hoone puudumisel kiviaiana.

Pingid ja prügikastid

Ajaloolisel külatanumal paiknevad paar pinki ja prügikasti. Pingid on historitsistliku joonega ja projektala miljöös liiga uhkeldavad. Prügikastidest leidub nii käepärastest materjalidest tehtud tänapäevaseid aga ka nõukogude perioodist pärit klassikalise joonega betoonist prügikaste. Kumbki prügikasti tüüp ei toeta projektala miljööd.

Ajaloolise majandusõue põhjaosas kiviaia ääres paikneb puidust pink.

Ajaloolise kirikuaia lääneossa on paigaldatud puidust pingid.

Risti-Virtsu-Kuivastu-Kuressaare tee äärsele alale on paigaldatud uue kergliiklustee rajamisega moodsa joonega metallist pingid ja prügikastid.

Rattahoidlad

Ajaloolisel külatanumal paiknevad nõukogude perioodist pärit metallist rattahoidlad. Need on sobiv asendada harmoneeruvama ja raamist lukustatava hoidlaga.

Ajaloolise kirikuaia idaosas on paigaldatud nõukogude perioodist pärit metallist rattahoidlad, mis on sobiv asendada harmoneeruvama ja raamist lukustatava hoidlaga.

Valgustid

Ajaloolisel külatanumal asuvad 8m kõrgustel betoonmastidel valgustid on sobiv vahetada ümber valgustitega, mis on sarnased projektala kontaktvõõndis asuvate 8m kõrguste tsingitud mastidel valgustitega.

Säilinud ajaloolises pargiosas ja hiljem rajatud kooliterritooriumil paiknevad madalamatel tsingitud mastidel robustsed valgustid, mis on sobivad vahetada välja pargilikumate vastu.

Kahe kiviaia vahelise ala põhjaosa läbib elektri õhuliin koos valgustimastidega. Võimalusel paigaldada õhuliinide asemel maakaablid, et kaotada elektrikpostide ja -liini visuaalne mõju kirikule avanevates vaadetes.

Risti-Virtsu-Kuivastu-Kuressaare tee äärsele alale on paigaldatud uue kergliiklustee rajamisega kõrged ja madalad tsingitud mastidel valgustid.

Infotahvli

Ajaloolisel külatanumal asub Liiva kirikut ja vana surnuaeda tutvustav alale sobivas võtmes kujundatud infotahvel.

Muud

Ajaloolisele majandusõuele pastoraadihoone ette on paigutatud mälestuskivi arst Dmitri Golubjatnikovile.

Pargi esteetiliselt kaunist vaadet ala lõunaosas ajaloolisel majandusõuel vähendavad pastoraadi lauda konserveeritud müüride ja piirdeaia vahelisele alale kogutud haljasjäätmekogumad. Haljasjäätmekogumaid on hakatud koguma ka kooli kunagises viljapuuaias.

Säilinud ajaloolise pargiosa põhjaosas ja kahe kiviaia vahelisel alal asuv looduslik kiviülevaade on aladele iseloomulikeks elementideks.

Ajaloolises kirikuaias asuvad vanad pinnasesse mattunud surnuaia ristid ja hauakivid.

3.3. Teed ja platsid

Ajalooliste teede ja platside asukohad on vaid vähesel määral maastikus loetavad. Üldiselt puudub suuremal osal projektalast nii ajalooline kui ka tänapäevane hoonetest lähtuv toimiv teedestruktuur.

Ajalooline külatanum on kasutusel parkimisplatsina. Parkla on pinnatud ja heas korras. Täiendamist vajab Liiva külatee markerimine parkla pinnale, et vältida parklat läbiva tänava kinniparkimist.

Hävinenud ajaloolisel pargiosal paiknevad kaks kõnniteed. Neist lõunapoolsem on sillutatud dolomiitplaatidega ja viib parklast koolihoonesse. Neist põhjapoolsem on betoonkivist ja viib parklast idas asuvale kooliterritooriumile. Lõunapoolsem tee on alakasutatud, vajab õgvendust ja paremat seotust ümbritsevaga.

Ajaloolisel majandusõuel asub ala põhja-lõuna suunaliselt läbiv pinnastee. Ala teedestruktuur vajab täiendavat lahendamist, sest puuduvad vajalikud ühenduste ümbritsevate hoonete ja aladega.

Säilinud ajaloolise pargiosa ainus konkreetset vormistatud rada on koolihoonest spordihallini viiv betoonkivist kõnnitee. Ajaloolised pargirajad on osaliselt aiatavad vaid pargi puude paiknemise ning üldisest pinnasest madalamate radade trajektooride põhjal. Ala teedestruktuur vajab täiendavat lahendamist, sest puuduvad vajalikud ühenduste pargis asuvate ja ümbritsevate aladega.

Ajaloolises kirikuaias on jalgrajad ja transpordiga juurdepääs välja kujunenud kamardunud pinnasteedena. Kahe kiviaia vahelisel alal ning kooli kunagises viljapuuaias teed ja platsid puuduvad.

Risti-Virtsu-Kuivastu-Kuressaare tee äärse ala lõunaservas kulgeb kruuskattega kaetud vana maantee. Lisaks läbib ala diagonaalselt uus Liiva-Piiri asfalteeritud ning valgustatud kergliiklustee.

3.4. Puistu

3.4.1. Puistu hinnang

Projekti koostamisel on teostatud puistu dendroloogiline inventeerimine maastikuarhitekt Liis Koppeli ja arborist Heiki Hanso poolt suvel 2015. Dendroloogilisel inventeerimisel on lähtutud Tallinna Linnavalitsuse 03.05.2006 määrusest nr 34 "Puittaimestiku ja haljastuse inventeerimise kord". Antud metoodika kohaselt hinnatakse puu haljastuslikku väärtust, mis jaguneb viide klassi, kus I klass on väärtuslikem ning V klass haljastuslikult väärtusetu. Haljastusliku väärtuse hinnang on komplekshinnang, mis erineb tervisliku seisundi hindamisest seetõttu, et lisaks puittaimede seisukorrale arvestatakse mitmeid muid aspekte (dendroloogiline haruldus, esteetilisus, sobivus kompositsiooni jm).

Puistu hinnangu koondtabelid Muhu pastoraadi pargi, Muhu kirikuaia ning nende kontaktalade kohta on esitatud lisas 5 ning puistu inventeerimisplaani joonisel 2.

Suure tõenäosusega halveneb puistus saaresurmast nakatunud harilike saarte seisund lähiaastatel märgatavalt ja lisandub uusi nakatusi. Seetõttu tuleb puistu ning käesolev dendroloogiline hinnang enne igat raie- ja hooldustööde teostamise etappi üle vaadata ning vajadusel raie- ja hooldustööde plaani korrigeerida.

3.4.2. Puistu kirjeldus

Projektila puistu vanimad isendid (harilikud saared) on ca paarisaja aasta vanused harilikud saared. Alal esineb koos nii istutatud kui ka isetekkeline kõrghaljastus. Puistus on ülekaalus kodumaised liigid – harilik vaher ja harilik saar. Levinud on ka harilik jalakas ja pappel. Vähesel määral leidub harilikke pihlakaid, harilikke toomingaid, harilikke hobukastaneid, harilikke kuuski ja harilikke pärnasid. Need hiljem lisatud üksikpuud on valdavalt istutatud koolilõpetajate ja -töötajate poolt või isetekkelised. Samuti esinevad vana kooliaia territooriumil mitmed viljapuud. Alal puudub suuremas osas põõsarinne. Tegemist on eelkõige hooldustegevuse käigus üherindeliseks kujundatud puistuga.

Ajaloolise külatanuma, hävinenud ajaloolise pargiosa ja ajaloolise majandusõue kiviaedasad ääristavad erivanuselised puud, milleks on valdavalt harilikud saared, harilikud vahtrad ning harilikud jalakad.

Hävinenud ajaloolisele pargiosale on istutatud koolilõpetajate poolt paar noort elupuu väikevormi, mis on kompositsioonilt alale sobimatud.

Säilinud ajalooline pargiosa on vabakujuline ning kõrghaljastatud, kuid liigivaene. Põhiline osa puudest on keskealised kuni vanad. Valdavateks on lehtpuud ning valitsevateks liikideks harilik vaher ja harilik saar. Põõsarinne puudub. Pargi keskosas paikneb väiksem lagendik. Säilinud ajaloolise pargiosa puistus on laialdaselt puid, mille juured on seoses pargi suure tallamiskoormuse ja hooldusintensiivsusega maapinnast väljaulatuvad. Vajalik oleks maapinna tõstmine maksimaalselt kuni puude juurekaelani, et parandada ala kasutamist, hooldamist ning puude seisundit.

Hiljem rajatud kooliterritoorium on valdavalt madalhaljastatud. Pargi põhjaosas nõlva ja koolimaja vahelisele alale on rajatud okaspuu väikevormidega kompositsioonid.

Ajaloolise kirikuaia keskosa on lage muruala ja ala perimeeter kiviaia vahetus läheduses on kõrghaljastatud puudereaga. Muhi kirikuaiale on liigina omane harilik saar. Kirikuaia perimeetril kasvab mitmeid põliseid harilikke saari ning tuvastatavad on mitmed välja läinud harilike saarte kändud.

Kahe kiviaia vahelisel alal puuduvad põlispuid ning märgid nendest. Hetkel on ala valdavalt võsastuv. Seal kasvavad viljapuud, harilikud saared, harilikud toomingad, harilikud sarapuud ja harilikud haavad.

Kooli kunagise viljapuuai keskosa kasvavad mõned õunapuud. Ala põhjaosas kasvavad erinevad okaspuud. Ala kiviaedade ääres kasvab isetekkeline noor võsastuv kõrghaljastus.

Risti-Virtsu-Kuivastu-Kuressaare tee äärsel alal kasvavad suuremad põõsagrupid ja vähesed üksikpuud ning puugrupid. Alale on istutatud noored okaspuuvormid, mis võivad täiskasvu saavutatuna hakata varjama vaateid kirikule kui ühele olulisele maamärgile. Vana maantee ääres kasvab erinevatest puuliikidest koosnev küllaltki eklektiline puuderivi.

Dendroloogilise inventuuri tulemusel esineb alal arvukamalt järgmisi liike:

harilik saar (*Fraxinus excelsior*) 149 tk

harilik vaher (*Acer platanoides*) 138 tk

harilik jalakas (*Ulmus glabra*) 54 tk

Puistu suurimad puud on:

puu nr 137 – harilik saar (rinnasdiameeter=105 cm)

puu nr 236 – harilik vaher (rinnasdiameeter=97 cm)

puu nr 342 – harilik vaher (rinnasdiameeter= 92 cm)

puu nr 197 – harilik jalakas (rinnasdiameeter= 91 cm)

puu nr 136 – harilik saar (rinnasdiameeter= 90 cm)

Puistu vanuseline koosseis:

ca 18% puistust moodustavad noored puud

ca 58% puistust moodustavad keskealised puud

ca 24% puistust moodustavad vanad puud

Haljastuslikult eriti väärtuslikeks saab pidada jämedatüvelisi ning laiavõralisi kahjustusteta põlispuid.

Haljastuslikult väärtuslikud on suured ja vanad, kuid väheste kahjustustega puud, pikaajaliste puuliikide noored dekoratiivsed eksemplarid ning koolilõpetajate poolt istutatud noored puud ja põõsad. Haljastuslikult olulised on kahjustustega kuid veel elujõulised dekoratiivsed puud või kahjustusteta mittedekoratiivsed puud, mis omavad olulist osa kujunduslikust ja ökoloogilisest aspektist. Väheväärtuslikeks puudeks on peetud tugevalt kahjustatud ent veel püsivas seisundis olevaid puid, mida võib säilitada ökoloogilisest aspektist, kuid mis vajavad jälgimist. Likvideeritavad on haiged ja ohtlikud puud ning puud, millel pole perspektiivi kasvukohast tulenevalt.

Töös on kirjeldatud ja eraldi dendroloogilisele plaanile kantud 393 üksikpuud ja puudegruppi. Haljastuslikku väärtust arvestades jaguneb haljastus puistus alljärgnevalt:

1. eriti väärtuslikud – 0 tk (0 %);

2. väärtuslikud – 18 tk (4,6 %);

3. olulised – 180 tk (45,8 %);

4. väheväärtuslikud – 128 tk (32,6 %);

5. likvideeritavad – 67 tk (17 %).

Eelnevast selgub, et ligikaudu 50% puistu puudest on probleemsed. Puistu üldine seisukord on rahuldav.

Halvemas seisukorras on saared, jalakad ja vahtrad ning ebasoodsate kasvukohatingimuste tõttu mitteperspektiivsed noored ja keskealised puud.

3.4.3. Puistu tervislik seisund

Projektalal on kõige halvem harilike saarte tervislik seisund. Suurem osa puudest on oluliselt kahjustatud saaresurmast. Tüvemädanikest (vahtratarjak, jalakapässik) on kahjustunud mitmed vanad harilikud vahtrad ja harilikud jalakad. Puistus leidub ka õõnsaid puid. Iseenesest õõnsus puu tüves ei vähenda oluliselt puu tüve tugevusomadusi (tüvi on võrreldav torukonstruksiooniga), küll aga võib tüves olev mädanik soodustada harude murdumist.

Kõige suuremaid kahjustusi puistus on tekitanud saaresurm (põhjustaja seen *Chalara fraxinea*), mille tõttu on harilike saarte võrades (eriti ladvaosas) palju kuivanud oksid. Efektiivset tõrjet selle seene vastu pole. Oluliste kahjustustega puud tuleb üldjuhul likvideerida. Saaresurmast nakatunud puude alt tuleb lehed sügiseti kindlasti kokku rehitseda ja ära põletada, sest seen levib saare lehtede kaudu.

Kompositsiooniliselt olulistes kohtades tuleks juurde- ja asendusistutustes harilik saar asendada sarnase väliskuju (kuid paraku erineva fenoloogiaga) Pennsilvaania saarega (*Fraxinus pennsylvanica*), mis on saaresurma vastu haiguskindlam.

Muhu pastoraadi tallis toimunud tulekahjus on saanud ulatuslikke kuumakahjustusi talli ümbritsevad puud, mille võrad on kuivanud ja tüved kooreta. Puud seisavad hukkununa jalal. Talli ümbritsevateks puudeks on samuti valdavalt harilikud saared.

Osadel harilikel vahtratel oli välitööde ajal näha tüvedel vahtratarjaku (*Oxyporus populinus*) viljakehi. Vahtratarjak põhjustab eelkõige vanadel puudel harude murdumist. Vahtratarjaku viljakehadega puud vajavad jälgimist. Kui viljakehad on suured (pikkus üle 20 cm) ja asuvad okste harunemiskohas, siis peaks kaaluma kas kahjustusega haru kärpimist või terve puu likvideerimist, et ennetada haru murdumist.

Väga vähesel määral tuvastati välitöödel ka jalakapässikut (*Inonotus ulmicola*), mis levib jalakatel. Vanades parkides ja tänavapuudel põhjustab see seen puudel erineva jämedusega harude kuivamist (tihti kuivavad harud kasvuperioodi ajal nii, et lehed pruunistuvad ja jäävad veel pikaks ajaks okste külge). Haiguse leviku pidurdamiseks tuleb operatiivselt kuivavad oksad võrast välja saagida ja ulatusliku kahjustuse korral (mitme suure haru kuivamisel) terve puu likvideerida. Igaks juhuks võiks juurde- ja asendusistutustes eelistada jalakapässikule vastupidavamad künnapuud (*Ulmus laevis*).

4. PROJEKTLAHENDUS

4.1. Kontseptsioon

Projektlahenduse põhieesmärgiks on korrastada Muhu pastoraadi pargi ja sellega seotud lähiala territoorium, suurendades ala kasutamismõimalusi ja säilitades seal olevad väärtused. Eelkõige tuleb tagada pastoraadile ja kirikule omase olemasoleva tagasihoidliku vabakujulise miljöö säilimise, ala teedevõrgu toimimise ning piisaval hulgal kvaliteetse inventari olemasolu. Selleks lähtutakse alljärgnevast.

1. Ajaloolise pastoraadi pargi, kirikuaia ning nende lähialade üldine ruumiline struktuur säilitatakse.
2. Ala kiviaiad kui erineva funktsiooni ja ilmega alade piiritlejad säilitatakse, restaureeritakse ning rekonstrueeritakse. Kiviaiad rõhutavad ajaloolist ruumistruktuuri ja kogu projektala jaotumist väiksemateks ruumiosadeks.
3. Projektala hooned ja rajatised tuuakse alale ja alal avanevates vaadetes esile, likvideerides selleks objekte varjava haljastuse, raamides uushaljastusega vaatesuundi ning likvideerides või sulandades objekti vaatesuundadesse jäävad häirivad ning domineerivad elemendid.
4. Kogu projektala väikevormid ja inventar on kavandatud muuta toimivaks ja väliselt ühtsemaks ning sobivamaks.
5. Ajaloolise külatanuma alal lahendatakse pastoraadi peavärava markeerimine.
6. Hävinenud ajaloolisele pargiosale rajatakse istumis- ja kogunemisala. Ala keskse elemendina rekonstrueeritakse päikesekell kui üks pargi ajalooline detail. Restaureerimisel kasutatakse Muhu

- pastoraadi pööningult leitud päikesekella fragmenti. Istumisala taustale on kavandatud pöösaste grupid, mis lisaks hubasuse loomisele liigendavad pikka koolihoone mahtu.
7. Ajaloolise majandusõue lõunaosas asuv karjakastelli välismüüri sokliosa taldmik rekonstrueeritakse hoone puudumisel kiviaiana. Ajaloolisel majandusõuel pastoraadihoone edelanurga vahetus läheduses asuv salvkaev, mis ajalooliselt on olnud kooguga kaev, kuid nõukogude ajal vormistatud kaheksatahukalise betoneeritud servaga ja kaetud ringja betoonpaneeliga, rekonstrueeritakse pumbakaevuna. Ajaloolise majandusõue teedestruktuuri täiendatakse, et luua puuduvad vajalikud ühenduste ümbritsevate hoonete ja aladega.
 8. Säilinud ajaloolisse pargiossa kavandatakse väike väliõhulava ning laste mänguatraksioonid. Uued elemendid ja nendega kaasnev taristu sobitatakse alale mälestiste üldist väärtust rikkumata. Säilinud ajaloolise pargiosa teedestruktuuri täiendatakse, et luua puuduvad vajalikud ühenduste pargis asuvate ja ümbritsevate aladega. Pargis puuduv pöösarinne on kavandatud taastada. Katlamaja juurde on kavas rajada osaliselt tara.
 9. Kooli kunagine viljapuuad, ajalooliselt nii kiriku kui ka koolihoonega tihedalt seotud ala, lahendatakse põhiprojekti koosseisus ilu- ja viljapuuaiana, et kavandada sellest koolilõpetajate mälestuspuude istutamiseala. Ühendades omavahel vajaduse õpilaste koolilõpetamist tähistavate puude istutamiseala järele ja keskaegse kiriku tugeva mõju on kavandatakse ala VIRIDARIUMI (hiliskeskaegse iluaia koos viljapuuaiaga) eeskujudel.
 10. Ala kõrghaljastus, mis on perspektiivne ning ei kujuta endast ohtu inimeste elule ja varale, säilitatakse. Vajadusel nähakse ette hooldustööd ning asendus- ja uusistutused. Mitteperspektiivne ja ohtu tekitav haljastus likvideeritakse.
 11. Ala vertikaalplaneerimine lahendatakse eelkõige kirikuaia hoone vahetus läheduses pinnase koorimise näol ning säilinud ajaloolises pargiosas maapinna tõstmise näol.
 12. Ühtlustatakse alade hooldust.

4.2. Likvideeritavad ja teisaldatavad objektid (vt. joonis 2 ja 3)

Projektiga tehakse ettepanek järgmiste objektide likvideerimiseks ja teisaldamiseks:

1. Puude kännud tervelt alalt

Kogu territooriumilt tuleb eemaldada kännud võimalusel välja juurimisega või võimaluse puudumisel (hoonete, rajatiste ja säilitatavate puude lähedus) freesimisega. See parandab oluliselt ala heakorrastatuse ilmet.

2. II maailmasõjas hukkunute ühishauda (ajaloomälestis nr 4136) ümbritsev plaadistik ja ringjas hekk

Mälestusmärk koos plaadistikuga on rajatud kirikuaeda monumentaalsena. Hiljem on püütud mälestusmärk peita ringja heki sisse. Tänapäeval mõjub selline segu mälestusmärgi esiletõstmisest ja peitmisest kirikuaia võõrkehana. Mälestusmärgi ja selle ümbruse domineerivust kirikuaia vähendatakse mälestusmärgi ümbritseva plaadistiku ning ringja heki likvideerimisega. Mälestusmärk jääb eksponeerituks oma vundamendil murupinnaga ümbritsetult.

3. Välikemps

Kahe kiviaia vaheliselt alalt likvideeritakse välikemps. Toaletid on Muhu pastoraadi haldajate poolt ette nähtud rajada pastoraati.

4. Pingid, prügikastid, rattahoidlad, valgustid

Erinevatest stiilidest ja perioodidest pärinevad projektala miljöoga mitte harmoneeruvad väikevormid ja inventar on ette nähtud alalt likvideerida ja asendada ühtsete ning miljööd toetavatega.

5. Haljasjäätmelad

Ajalooliselt majandusõuelt ja kooli kunagisest viljapuuaiast on kavandatud likvideerida haljasjäätmelade kuhilad, viies maapinna ümbritseva alaga samale tasandile. Haljasjäätmelade kuhilate likvideerimisest tekkiv kompost on soovitatav kasutada ära ajaloolise säilinud pargiosa maapinna korrastamisel.

6. Lillepeenrad ja koolilõpetajate istutatud üksikpuud

Ajaloolises hävinenud pargiosas ja hiljem rajatud kooliterritooriumil säilinud ajaloolise pargi põhjaküljel paiknevad lillepeenrad ja koolilõpetajate poolt istutatud üksikpuud. Lillepeenrad on ette nähtud likvideerida. Üksikpuud on ette nähtud olemasolevatest kohtadest teisaldada, koondada kokku ning istutada ajaloolisele hävinenud pargiosale kavandatud ühele pöösale (vt joonis 3).

4.3. Teed ja platsid (vt. joonis 4 ja 5)

Projektlahendus näeb ette ajaloolises hävinenud pargiosas, ajaloolises majandusõues, ajaloolises säilinud pargiosas ja kooli kunagises viljapuuaias olemasoleva teedestruktuuri täiendamise ja muutmise, et luua puuduvad vajalikud ühenduste ümbritsevate hoonete ja aladega.

Lahendatakse teede ning platside asukohad, laiused ja katendid.

Olemasolevate teede trajektoride korrigeerimiseks on vaja kaevata vana tee alust välja min 200 mm sügavuselt, et väljakaevatav osa oleks võimalik täita kasvumullaga ning rajada muru.

Liiva külatee asukoht parkla pinnal markeeritakse, et vältida parklat läbiva tänava kinniparkimist.

Projektala purustatud ning tambitud kruusast platsid ja 2 m laiused teed rajatakse sõidetavale alusele, et võimaldada hooldusmasinate ja teenindava transpordi juurdepääsu.

Projektala 1,2 m laiused purustatud ning tambitud kruusast teed rajatakse kõnnitee alusele.

Projektala 10x10 cm suurustest tume- ja helehallist graniidist täringukividest platsid ja 1 ning 2 m laiused teed rajatakse kõnnitee alusele.

Pastoraadi lääneküljele rajatakse pandus.

Ajaloolisesse säilinud pargiosasse kavandatud laste mänguatraksioonide ala rajatakse purustatud okaspuukoore puruga või lehtpuu hakkemultšiga.

Puude võrade all paiknevate teede ja platside ehitamisel tuleb jälgida, et ei kahjustataks puude juurestikku. Kaevetööd puude juurte piirkonnas teostada vajadusel käsitsi.

4.4. Vertikaalplaneerimine (vt. joonis 4)

Vertikaalplaneerimine on antud korrastatavate teede-platside osas. Kalletega on juhitud sademevesi teedelt/platsidelt ümbritsevatele haljasaladele kas ühe- või kahepoolse põikikaldega ca 2%.

Kiriku vahetus ümbruses on kavandatud viia läbi vertikaalplaneerimistööd, et anda maapinna kalded hoonest eemale ja vähendada sellega niiskuskahjustusi hoonele.

Ajalooliselt majandusõuelt ja kooli kunagisest viljapuuaiast on kavandatud likvideerida haljasjäätmekuhilad, viies maapinna ümbritseva alaga samale tasandile.

Muudetud on säilinud ajaloolise pargiosa reljeefi, et parandada ala kasutamist, hooldamist ning puude seisundit. Maapinna kõrgust on paiguti tõstetud ca 5 cm, et pinnasest välja ulatuvad puujuured saaksid kaetud, kuid puude juurekaelad oleksid katmata. Maapinna kõrguse tõstmisel kasutada kvaliteetsemat huumusrikast mulda. Soovitav on kasutada alal ära kiriku ümbruse vertikaalplaneerimisel tekkivat mulda, uute teede, platside ning rajatiste rajamisel pinnase koorimisel tekkivat mulda ning haljasjäätmekuhilate likvideerimisest tekkivat komposti.

4.5. Rajatised, arhitektuursed väikevormid, inventar

4.5.1. Pastoraadi peavärava koht (vt. joonis 6)

Ajaloolisel külatanumal lahendatakse pastoraadi peavärava markeerimine murutud ja tahutud paekivist postidena analoogselt kirikuaia väravakohtadele.

Värvakoha vormistamiseks laotakse uus kiviaialõik ühest värvapostist ajaloolise kirikuaia kiviaiani. Teine värvapost paigaldatakse üle tee asuva kiviaia pööramiskohta otse olemasoleva kiviaia vastu. Vajadusel kiviaia pööramiskoha kive kohendatakse. Vaata kiviaedade osas käesoleva seletuskirja punkti 4.5.17.

4.5.2. Infotahvel pargile (vt. joonis 7)

Ajaloolisel külatanumal asub Liiva kirikut ja vana surnuaeda tutvustav alale sobivas võtmes kujundatud infotahvel. Selle kõrvale paigaldatakse identne infotahvel, mis tutvustab pastoraati ja pastoraadiparki.

4.5.3. Päikesekell (vt. joonis 8)

Ajaloolisele hävinenud pargiosale rajatakse istumis- ja kogunemisala, mille sillutisse on laotud muhu männi motiiv. Ala keskse elemendina rekonstrueeritakse dolomiidist päikesekell kui üks pargi ajalooline detail. Restaureerimisel kasutatakse Muhu pastoraadi pööningult leitud päikesekella fragmenti.

Istumisala taustale on kavandatud pöösaste grupid (vt. joonis 3), mis lisaks hubasuse loomisele liigendavad pikka koolihoone mahtu. Tulenevalt päikesekellast ja vajalikust valguse langemisest ei ole võimalik päikesekella vahetus ümbruses idas (sh ka koolihoone sisenurgas), lõunas ja läänes kasutada kõrghaljastust.

4.5.4. Pumbakaev (vt. joonis 9)

Ajaloolisel majandusöuel pastoraadihoone edelanurga vahetus läheduses asuv salvkaev rekonstrueeritakse vallavalitsuse ja kooli soovile vastu tulles ajaloolise kooguga kaevu asemel pumbakaevuna. Kaevu olemasolev kaheksatahukaline betoneeritud serv säilitatakse, sellel asuv ringjas betoonpaneel eemaldatakse. Betoneeritud serv kaetakse madala puidust platvormiga, mille keskele paigaldatakse malmist pumbakaev koos veekogumisvanniga.

Ala saab kasutada lisaks veevõtukohale ka istumisalana.

4.5.5. Väliõhulava ja lavaesised pingid (vt. joonis 10)

Ajaloolisesse säilinud pargiosasse rajatakse väliõhulava koos pinkidega. Väliõhulava koos istumisalaga on kavandatud pargialale nii, et need ei hakkaks oma stiililt ega vaadetes pargis domineerima.

Lava on kavandatud pigmenteeritud oranžist ja mustast betoonist katustamata platvormina. Selle keskosa kaunistab muhu männi motiiv.

Pingid on kavandatud pigmenteeritud oranžist betoonist jalgade ning õlitatud puidust istumisosaga. Ka pinkide juures on kasutatud muhu männi motiivi.

4.5.6. Mänguatraktsioonid (vt. joonis 11)

Ajaloolisesse säilinud pargiosasse rajatakse laste mänguatraktsioonid. Mänguatraktsioonid on kavandatud pargialale nii, et need ei hakkaks oma stiililt ega vaadetes pargis domineerima.

Valitud atraktsioonid on:

1. Kolme tipuga püramiid J4811 (Tommi) või analoog
2. Ronila Goloth J415 (Tommi) või analoog
3. Tarsanirada Skyrail J515A (Tommi) või analoog

Atraktsioonide valiku kriteeriumiteks on:

1. Ealine sobivus alg- ja põhikooli lastele
 2. Võimalikult suur atraktsiooni samaaegne kasutajate arv
 3. Erilisus – atraktsioone pole antud piirkonnas ega sarnastel aladel palju kasutatud
 4. Uudsus – atraktsioonidel on kaasaegne vormikeel
 5. Vastupidavus - atraktsioonide põhiosa on rajatud roostevabast ning tsingitud terasest
 6. Sobivus ajaloolisse Muhu pastoraadi parki – atraktsioonid on pargipuistus õhulised ja vähedomineerivad.
- Kasutatud on vaid kahte põhitooni: oranži ja tumehalli/musta.

4.5.7. Katlamaja tara (vt. joonis 12)

Ajaloolise säilinud pargiosa idapiirile rajatakse osaliselt tara, et vähendada katlamaja ja selle majandusõue domineerivust pargis avanevates vaadetes.

Tara rajatakse vertikaalselt asetatud laudisega.

4.5.8. Infotahvel põlisele saarele (vt. joonis 13)

Ajaloolise kirikuaias põlise hariliku saare murdumiskohta puu vahetusse lähedusse paigaldatakse infotahvel puu tutvustamiseks ning istutatakse uus noor harilik saar või saaresurma osas resistenssem Pennsylvania saar. Varisenud kiviaed taastatakse. Murdunud puu ja selle ümbrus hooldatakse ja puud eksponeeritakse selle asukohas kuni kõdunemiseni. Vajadusel korrastatakse puud ja selle ümbrust järjepidevalt.

4.5.9. Lattvõrestik (vt. joonis 14)

Kooli kunagine viljapuu-aed paikneb kiriku territooriumil ja on kiviaedade süsteemiga visuaalselt kirikuga tugevalt seotud. Ühendades omavahel vana viljapuuaiat, vajaduse õpilaste koolilõpetamist tähistavate puude istutamisel järele ja keskaegse kiriku tugeva mõju, on ala kavandatud VIRIDARIUMI (hiliskeskaegse iluaia koos viljapuuaiaga) eeskujudel.

Keskaegsetele aedadele on iseloomulik geomeetria ja täisnurksus nii radades kui platsides, piiratus müüridega, avatud murupind ilma puude ja põõsasteta, üksikud viljapuud, allee või varikäik, estraad, lilleaas, purskkaev, aiapaviljon, kõrgpeenrad lillede ja ürtidega, lattvõrestikud ja murupingid.

Kompostihunniku eraldamiseks muust alast on rajatud keskaegsele aiale omane lattvõrestik, millele on kasvama pandud roniroosid.

Et pargis tekib kuivanud lehti ja muid haljasjäätmekogumeid rohkem kui sellest komposti, siis compostihunnikud üha laienevad ja kasvavad ka kõrgustesse. Pikemas perspektiivis pole selline kompostimine alal perspektiivne.

Ettepanek on komposti kasutada säilinud ajaloolise pargiosa reljeefi korrastamisel, et maapinna kõrguse tõstmisega ca 5 cm (juurekaelad peavad jääma katmata) saaksid pinnasest välja ulatuvad puujuured kaetud ning paraneks ala kasutus- ja hooldusvõimalus ning puude seisund. Samuti võiks alternatiivina viia lehed metsa alla looduslikult laiali puistatuna kõdunema, mitte neid alal ladustada. Sauresurmast nakatunud puude alt tuleb lehed sügisei kindlasti kokku rehitseda ja ära põletada, sest seen levib saare lehtede kaudu.

4.5.10. Varikäik (vt. joonis 15)

Kooli kunagine viljapuu-aed paikneb kiriku territooriumil ja on kiviaedade süsteemiga visuaalselt kirikuga tugevalt seotud. Ühendades omavahel vana viljapuuaiat, vajaduse õpilaste koolilõpetamist tähistavate puude istutamisel

järele ja keskaegse kiriku tugeva mõju, on ala kavandatud VIRIDARIUMI (hiliskeskaegse iluaia koos viljapuuaiaga) eeskujudel.

Keskaegsetele aedadele on iseloomulik geomeetria ja täisnurksus nii radades kui platsides, piiratus müüridega, avatud murupind ilma puude ja põõsasteta, üksikud viljapuud, allee või varikäik, estraad, lilleaas, purskkaev, aiapaviljon, kõrgpeenrad lillede ja ürtidega, lattvõrestikud ja murupingid.

Varju ja elamuste pakkumiseks on ühele rajalõigule kavandatud roniroosidega varikäik, mille vaatesiht on suunatud kirikule.

4.5.11. Kõrgpeenar (vt. joonis 16)

Kooli kunagine viljapuuad paikneb kiriku territooriumil ja on kiviaedade süsteemiga visuaalselt kirikuga tugevalt seotud. Ühendades omavahel vana viljapuuaiaga, vajaduse õpilaste koolilõpetamist tähistavate puude istutamisala järele ja keskaegse kiriku tugeva mõju, on ala kavandatud VIRIDARIUMI (hiliskeskaegse iluaia koos viljapuuaiaga) eeskujudel.

Keskaegsetele aedadele on iseloomulik geomeetria ja täisnurksus nii radades kui platsides, piiratus müüridega, avatud murupind ilma puude ja põõsasteta, üksikud viljapuud, allee või varikäik, estraad, lilleaas, purskkaev, aiapaviljon, kõrgpeenrad lillede ja ürtidega, lattvõrestikud ja murupingid.

Tulenevalt hiliskeskaja ilu- ja viljapuuaiaga eeskujudest on kujunduses kasutatud kiviaedadega paralleelseid regulaarset võrgustikku järgivaid radu. Rajad on kavandatud purustatud ja tambitud kruusast. Radade ääri servatakse. Radade vahelised regulaarsed platsid on kavandatud lagedateks murualadeks, kõrgpeenardega ürdi- ja lillealadeks ning murualadeks koos viljapuudega (õunapuud, ploomipuud, pirnipuud ja kirsipuud).

4.5.12. Murupink (vt. joonis 17)

Kooli kunagine viljapuuad paikneb kiriku territooriumil ja on kiviaedade süsteemiga visuaalselt kirikuga tugevalt seotud. Ühendades omavahel vana viljapuuaiaga, vajaduse õpilaste koolilõpetamist tähistavate puude istutamisala järele ja keskaegse kiriku tugeva mõju, on ala kavandatud VIRIDARIUMI (hiliskeskaegse iluaia koos viljapuuaiaga) eeskujudel.

Keskaegsetele aedadele on iseloomulik geomeetria ja täisnurksus nii radades kui platsides, piiratus müüridega, avatud murupind ilma puude ja põõsasteta, üksikud viljapuud, allee või varikäik, estraad, lilleaas, purskkaev, aiapaviljon, kõrgpeenrad lillede ja ürtidega, lattvõrestikud ja murupingid.

Aeda on paigutatud hiliskeskaegsele perioodile iseloomulikud murupingid. Murupink on kavandatud tühivuugil paekividest konstruktsioonina, mis on täidetud mullaga ja kaetud murumättaga. Pingi istumisosa on rajatud õlitatud puidust.

4.5.13. Pingid (vt. joonis 18)

Ajaloolisesse hävinenud pargiosasse päikesekella platsile, ajaloolisesse majandusõue pastoraadi hoone esiküljele ning ajaloolisesse säilinud pargiosasse laste mänguväljaku juurde on kavandatud ajaloolises kirikuaia paiknevate pinkidega identsed puidust pingid, et ühtlustada ala väikevorme. Tegemist on kohaliku meistri tööga, mis on vormilt robustne ja lihtsakoeline ja ajaloolise miljööga haakuv.

4.5.14. Prügikastid (vt. joonis 19)

Ajaloolisesse hävinenud pargiosasse päikesekella platsile, ajaloolisesse majandusõue pastoraadi hoone esiküljele ning ajaloolisesse säilinud pargiosasse laste mänguväljaku juurde on kavandatud puidust pinkidega harmoneeruvad kuid vastanduvad moodsad ja lihtsad metallist prügikastid.

4.5.15. Rattahoidlad (vt. joonis 20)

Ajaloolisesse hävinenud pargiosasse pastoraadihoone nurka, ajaloolise säilinud pargiosa nõlva ülaseriale koolihoone lõunaküljele ning ajaloolisesse kirikuaeda parklapoolsete sissepääsude juurde on kavandatud lasipuu motiivist stiliseeritud moodsad metallist jalgrattahoidlad.

4.5.16. Valgustid (vt. joonis 21)

Ajaloolisel külatanumal asuvad 8m kõrgustel betoonmastidel valgustid vahetatakse ümber valgustitega, mis on sarnased projektala kontaktvööndis asuvate 8m kõrguste tsingitud mastidel valgustitega.

Säilinud ajaloolises pargiosas ja hiljem rajatud kooliterritooriumil paiknevad madalamatel tsingitud mastidel robustsed valgustid vahetatakse välja pargilikumate vastu. Kasutatud on tõrvikute stiilis ajaloolise alaga haakuvaid valgusteid (Philips CitySpirit). Mastid värvitakse grafiithalliks või mustaks või vahetatakse ümber uute grafiithallide mastide (h=3m) vastu.

Kiriku lõunaküljele on hoone ja jalgradade vahelisele alale kavandatud paigaldada prožektorid kiriku valgustamiseks. Sellega saab lahendatud ka kirikuaia jalgradade valgustatus ilma lisanduvate valgustimastideta. Valgustite paiknemine jalgradade ja hoone vahelisel alal vähendab radadel liiklejate pimestamist.

Kahe kiviaia vahelise ala põhjaosa läbib elektri õhuliin koos valgustimastidega. Võimalusel paigaldada õhuliinide asemel maakaablid, et kaotada elektripostide ja -liini visuaalne mõju kirikule avanevates vaadetes.

Vajalik on koostada täiendavalt välisvalgustuse tööprojekt, mis tuleb kooskõlastada käesoleva projekti autoriga.

4.5.17. Kiviaiad (vt. joonis 22)

Ajaloolise külatanuma idaosa liiga madalad ning mittetraditsioonilise käekirjaga laotud kiviaiad rekonstrueeritakse ja laotakse kõrgemaks. Ajaloolise külatanuma lõunaosa kiviaedade ülemine osa korrastatakse.

Pastoraadi peavärava koha vormistamiseks laotakse uus kiviaialõik ühest väravapostist ajaloolise kirikuaia kiviaiani. Teine väravapost paigaldatakse üle tee asuva kiviaia pööramiskohta otse olemasoleva kiviaia vastu. Vajadusel kiviaia pööramiskoha kive kohendatakse. Väravapostidena kasutatakse olemasolevaid paekiviposte, mis paiknevad hävinenud ajaloolise pargiosa põhjaosas kiviaia pikendusel.

Hävinenud ajaloolise pargiosa põhjaosas kulgev kiviaed on katkestatud ebaloogilises asukohas ning traditsioonilise kiviaia asemel on kiviaeda pikendatud ida suunas paekivitulpade ning raudkivirahnudega. Kiviaed rekonstrueeritakse traditsioonilisel moel koolihoone otsaseinani.

Ajaloolise majandusõue lääne- ja põhjaservas asuvad kiviaiad korrastatakse. Ala idaosas kastelli ja pastoraadi vahel asuvat kiviaiat on säilinud vaid taldmik, mis rekonstrueeritakse kiviaiana. Ala lõunaosas asuv karjakastelli välismüüri sokliosa taldmik rekonstrueeritakse kiviaiana.

Säilinud ajaloolise pargiosa kiviaia idapoolsem lõik on taastatud esialgsest asukohast 3m väljapoole ja traditsioonilisest madalamana. Taastatud kiviaed paikneb pargi puistu suhtes sobivamal kohal ning seetõttu ei laota seda tagasi oma esialgsele kohale. Ajaloolise kiviaia taldmik likvideeritakse, kive kasutatakse ära taastatud kiviaia kõrgemaks ladumisel. Säilinud ajaloolise pargiosa läänepoolsest ajaloolise majandusõuega ühisest kiviaiast on säilinud vaid taldmik, mis rekonstrueeritakse kiviaiana.

Ajaloolise kirikuaia põlise saare murdumiskohas varisenud kiviaed taastatakse. Kirikuaia olemasolevad metallist väravaehitised korrastatakse ja paigaldatakse tagasi.

Kahe kiviaia vahelise ala välimisel perimeetril asuvad kiviaiad restaureeritakse.

Kooli kunagist viljapuuaeda ümbritsevad kiviaiad puhastatakse võsast välja ja korrastatakse. Viljapuuaiaga kaguosas asuv karjakastelli välismüüri sokliosa taldmik rekonstrueeritakse kiviaiana.

Kiviaiad restaureerida ja rekonstrueerida traditsioonilise käekirjaga ning samale kõrgusele ülejäänud kiviaedadega. Kiviaia ladumisel kasutada Saaremaa kiviaedade valemit: ristlõikes kiviaia talle laius = kiviaia kõrgusega ning kiviaia ülemise osa laius = 1/2 kiviaia alumisest laiusest.

Kiviaia ladumisel järgida, et kasutatav materjal oleks valdavas enamuses ilmastiku käes mittelagunev paekivi. Sekka võib kasutada raudkive kiviaia alumistes kihtides. Kivide suurus peab olema sarnane ajalooliste kiviaia kivide suurusega.

Kiviaed peab olema ristlõikes pealt koonduv. Kiviaia ristlõike ladumiseks võib valmistada vastava puidust ristlõikežabloon, et aialadujad paremini etteantud valemist kinni peaksid.

Kiviaiale valmistada vundament 10-20 cm ulatuses maapinna sisse ühe või kahe kivirea kõrguselt (olenevalt kivimaterjalist), kiviaia kõrgust arvestada alates maapinnast ülespoole.

Kiviaed laduda üles pikkade kuni 10 m lõikudena, kivid peavad moodustama külgsuunas horisontaalsed kiviread, mis on seotud sidekividega ühelt küljelt teisele.

Kiviaia sisemiseks täiteks kasutada ära väiksemad kivid ja kivikillud. Kiviaia pealispind vormistada mõlemalt poolt kokku-ulatuvate või kogu aeda katvate paekiviplaatidega, kiviaia täitekivid ei tohi ülemisest kihist paistma jääda.

Kõrge kultuuriloolise väärtusega kiviaiad, mis on üldiselt heas korras, on vajalik säilitada olemasoleval kujul. Nende hooldamine toob kasu asemel pigem kahju.

4.5.18. Mälestuspuude sildid (vt. joonis 23)

Koolilõpetajate istutatud puude ja muude mälestuspuude juurde on kavandatud tagasihoidlikud tammepuust sildid.

4.6. Haljastus

4.6.1. Raied ja raieetapid

Raied teostada vastavalt dendroloogilise inventeerimise ja raieplaneerimise (joonis 2). Raiesse minevate üksikpuude arv on 166 tk. Puud kuuluvad likvideerimisele nii nende seisundist ja perspektiivikusest tulenevatel põhjustel (126 tk) kui ka kujunduslikust aspektist (40 tk). Lisaks vajab sanitaar- või hooldusraiet suuremate gruppide kiviaedade äärne võsa, mille raievajadus on kajastatud joonisel 2. Raied on vajalik läbi viia etapiliselt alljärgnevalt.

Tabel 1. Raieetapid

Etapp	Tegevus	Piirkond	Toimumise aeg
I	Likvideerida V väärtusklassi raiesse märgitud üksikpuud (67 tk).	Ülepiinnaliselt (joonis 2).	2015-2016
	Teostada I ja II väärtusklassi		

	puude (18 tk) hooldus- ja kujunduslõikus.		
II	Likvideerida IV väärtusklassi raiesse märgitud üksikpuud (59 tk). Likvideerida II ja III väärtusklassi raiesse märgitud üksikpuud (40 tk). Teostada III ja IV väärtusklassi puude hooldus- ja kujunduslõikus (308 tk).	Ülepinnaliselt (joonis 2).	2016-2017
III	Likvideerida kiviaedade äärne võsa.	Hooldusala nr 4 (joonis 2).	2018-2019
IV	Puistu kordusülevaatus hooldus- ja sanitaarraiete ning hooldus- ja kujunduslõikuste teostamiseks; raiete ja lõikuste teostamine	Ülepinnaliselt (joonis 2).	2023-2025

Raie- ja hooldustööde vajadus:

1. Likvideerida tuleb kuivanud, kuivavad, ohtlike seenkahjustustega, murdumisohtlikud ja suurte murdumisohtlike harudega puud, mis kujutavad endas ohtu, võivad kahjustada ümbritsevaid ehitisi, väärtuslikumaid puid ja põõsaid (V ja osaliselt IV väärtusklass).
2. Väärtuslikele puudele paremate tingimuste tagamiseks on vajalik läbi viia hooldusraie, mille käigus on vajalik likvideerida puud, mille kasvuruum puudub, mis takistavad väärtuslikemate puude kasvu (valdavalt IV väärtusklass). Seejuures tuleb arvestada, et tihedas liituses kasvanud puude võrad on ühekülgsed, mistõttu kõrvalpuude hukkudes või kõrvalpuude läbimõtlemaul likvideerimisel võivad allesjäävad puud olla ebaesteetilised.
3. Oluline on hoolduslõikus teostada esmajärjekorras I ja II väärtusklassi keskealistele ja vanadele puudele. Seejärel teostada hoolduslõikus III ja IV väärtusklassi keskealistele ja vanadele puudele.
4. Muhu pastoraat ja Muhu kirik kui ala kõige olulisemad hooned ja võtmeobjektid on vajalik alale ja alal avanevates põhilistes vaadetes esile tuua. Selleks on vajalik teostada kujundusraied ning osaliselt likvideerida objekte varjav haljastus (III ja osaliselt IV väärtusklass).
5. Puistus esineb valdaval osal puudest keerdjuuri. Vajalik on keerdjuurte eemaldamine ülepinnaliselt hooldustööde käigus iga etapi vastavate puude hoolduslõikuste teostamisel.

Raiete ja hooldustööde teostamisel on vajalik arvestada alljärgnevaga:

1. Puude raietöid alal võib teostada vaid arborist ehk kvalifitseeritud puuhooldaja, kes omab vana pargi puistu raietööde osas töökogemust.
2. Puude hooldustöid alal võib teostada vaid arborist ehk kvalifitseeritud puuhooldaja, kes omab vana pargi puistu hooldustööde osas töökogemust.
3. Raiete teostamisel on vajalik eelnev puude ettemärkimine, mille juurde tuleb kaasata dendroloog ja/või maastikuarhitekt. Tööde teostamise ajal on vajalik eelmainitud spetsialistide kohalolu jooksvalt tekkivate küsimuste lahendamiseks. Peale primaarsete raiete teostamist võidakse vajadusel määrata lisaraied. Lisaraiete määramise vajaduse otsustavad dendroloog ja/või maastikuarhitekt.
4. Raietööd tuleb enne iga etapi kooskõlastada Keskkonnaametiga.

5. Sanitaarraied tuulemurru, täiendavalt kuivanud ja kuivavate puude osas peab teostama jooksvalt vastavalt vajadusele.
6. Rekonstrueerimisraieid võib teostada alles siis, kui on tagatud raiejärgsel kevadel asendusistutuste tegemine.
7. Raietööd teostada väljaspool lindude pesitsusaega (pesitsusperiood 15. aprill - 15. juuli), soovitatavalt veebruar-aprill, kui linnud pole alustanud pesitsemisega ja lärm ning elupaiga muutusi tingivad tööd ei oma nii suurt mõju.
8. Projektilal paikneval muinsuskaitseobjektil Muhu kirikuaed (ehitismälestis reg nr 4134) on registreeritud II kaitsekategooria loomaliigi – põhja-nahkhiire (*Eptesicus nilssonii*) elupaik. Tegevuste kavandamisel alal tuleb tagada kaitsealuse liigi põhja-nahkhiire soodne seisund. Muhu kirikuaia korrastamisel ja puude väljaraiel jäetakse nahkhiirte elutingimuste säilitamiseks alles vanemad õõnsustega puud juhul kui need ei ohusta inimeste tervist ega vara. Nahkhiirte võimalike varjepuude langetamise vajadusel teostada töid talvel. Nahkhiirte pesitsusaegse häirimise vältimiseks on soovitatav kõik projektala raied teostada augustist aprillini.
9. Enne tööde alustamist piiritleda ja kaitsta ala juhuslike kahjustuste eest, mis võivad tööde käigus tekkida.
10. Puud võib langetada jalalt juhul, kui on tagatud puu vaba langemissuund ning võra ei ole liitunud naaberpuudega. Puude langetamise käigus ei tohi kahjustada teisi puid.
11. Puude eemaldamisel tuleb kannud välja juurida või freesida ja pinnasega katta. Hoonete, rajatiste ja teiste puude lähedusse jäävaid kande ei juurita vaid lõigatakse maapinnaga tasa võimalikult maapinna lähedalt või madalamalt ja freesitakse.
12. Raietööde planeerimisel ning teostamisel säilitada pargis mitmekülgse elukeskkonna hoidmiseks vanu ja õõnsustega lehtpuid võimalikult kaua jalalseisvatena (juhul, kui see ei osutu külastajatele ohtlikuks).

4.6.2. Puuderead

Puuderidade taastamisel tuleb arvestada alljärgnevaga:

1. Istutuste kavandamisel lähtuda ajaloolisest joonest ning algsest puude vahelisest kaugusest.
2. Istutatavaks puuliigiks valida rajamisajal istutatud liik.
3. Kohtades, kus istutuskohad lähtuvalt puude oletatavast ajaloolisest paiknemisest kattuvad tehovõrkude asukohtadega, on soovitatav ette näha tehovõrkude ümbertõstmise tehovõrkude kaitsevööndi jaoks vajalikus ulatuses. Kui see ei ole võimalik, siis istutusi antud kohtadesse mitte ette näha.
4. Puudena tuleb kasutada vähemalt 4,5 m kõrgusi (rinnasdiameetriga mitte alla 6 cm) istikuid.
5. Asendusistutused tuleb teostada üheetapiliselt kogu puuderea ulatuses.

4.6.3. Üksikpuud ja põõsad, puu- ja põõsagrupid

4.6.3.1. Asendusistutused

Alale on ette nähtud üksikpuude ja gruppide asendusistutused kahel juhul (joonis 3):

1. raiutud puu asendamiseks
2. raiesse mineva puu asendamiseks

Asendusistutused raiutud puude asendamiseks on määratud olemasolevate suurte kändude järgi, arvestades ala kompositsiooni ning istutusele vajalikku kasvuruumi.

Asendusistutused raiesse minevate puude asendamiseks on ette nähtud kohtades, kus olemasolevate puude seisund on väga halb ning vajalik on nende raie ja asendamine samas või lähedases mahus.

Asendusistutuseks on valitud raiesse minevate puudega samad liigid. Kui algupärased liigid pole tänapäeval enam haiguskindlad või on nakatunud ohtlike haigustega, siis on kasutatud sarnased kuid haigustele vastupidavamaid liike.

Ajalooliste parkide puhul on üks pargi olulistest väärtustest ajalooline puistu koosseis, mis määrab suures osas pargi miljöö ehk teisisõnu see on pargi omapäraks. Muhu pastoraadi park on ajalooliselt olnud lehtpuupuistuga park, kus valdavateks liikideks on harilikud saared ja harilikud vahtrad. Ajaloolise väärtuse säilitamiseks ja esile toomiseks ei ole sobiv parki ja kirikuaeda tuua sisse mittetraditsioonilisi kujundusvõtteid nagu lehtpuude asendamine okaspuudega või kasutada harilike liikide erivorme (nt kirjud lehestikud, värvilised võrsed, harilikule vormile mitteomased kasvukujud jne) või kasutada ajaloolisel alal mitte esinenud liike jmt.

Asendusistutusi võib puude väljalangemisel alal teostada ka jooksvalt, kui uus puu istutatakse samasse asukohta ning järgitakse eelpooltoodud soovitusi.

Asendusistutuste tegemisel kasutada vähemalt 4,5 m kõrgusi (rinnasdiameetriga mitte alla 6 cm) puuistikuid.

4.6.3.2. Täiendusistutused

Täiendusistutused on valdavalt ette nähtud kooli kunagises viljapuuaias, et kavandada sellest olemasolevate viljapuudega harmoneeruv õpilaste koolilõpetamist tähistavate puude istutamisala.

Täiendusistutuste tegemisel on kasutatud üldise miljööga haakuvaid viljapuuliike (õunapuud, ploomipuud, pirnipuud ja kirsipuud), mis lasevad lõpetajate istutustel mõjuda ühtsena ja loovad konkreetse rahuliku ülejäänud territooriumist eristuva ala.

Täiendusistutuste tegemine eeldab kooli kunagise viljapuuaiaga uue teedevõrgu olemasolu ning olemasolevate halvas seisundis või kujunduslikust aspektist sobimatute puude likvideerimisi (vajalikud tegevused on esitatud joonistel 2, 3 ja 4).

Täiendusistutuste tegemisel kasutada:

1. vähemalt 1,5 m kõrgusi (rinnasdiameetriga mitte alla 3 cm) viljapuupuistikuid

4.6.3.3. Uusistutused

Uusistutused on projekteeritud valdavalt ajaloolisele hävinenud pargiosale ja ajaloolisele säilinud pargiosale põõsastena. Ajaloolise hävinenud pargiosa istumisala taustale on kavandatud põõsaste grupid, mis lisaks hubasuse loomisele liigendavad pikka koolihoone mahtu. Ajaloolisele säilinud pargiosale on kavandatud põõsaste grupid, et vähendada koolihoone ja katlamaja domineerivust pargis avanevates vaadetes ning mitmekesistada ja liigendada pargiruumi ning suunata vaateid.

Uushaljastuse lahendus on antud joonisel 3.

Pargi ajalooline põõsarinne on hävinenud. Liigilise koosseisu valikul on lähtutud teiste antud piirkonna ajalooliste parkide säilinud põõsarinde eeskujudest. Põõsad on valitud varjutaluvad ja antud kasvukohatingimustele vastavad – vähenõudlikud ja lupja taluvad. Liikide puhul on eelistatud nende harilikud liigid ja harilikud vormid, et lisatav põõsarinne mõjuks pastoraadi pargile omaselt tagasihoidlikuna ja pigem sulanduks miljöösse. Eesmärk on kujundada rahulik taust parki kavandatud rajatistele. Harilike liikide erivormid (nt kirjud lehestikud, värvilised võrsed, harilikule vormile mitteomased kasvukujud jne) või ajaloolises pargis mitte esinenud liigid muudavad oluliselt pargi miljööd ning ei ole seetõttu parki kavandatud.

Põõsastest on alale kavandatud harilikud sirelid ja harilikud sirelid 'Alba' (*Syringa vulgaris*), verevad kontpuud (*Cornus sanguinea*), söödavad kusalpuud 'Duet' või 'Czelabinka' (*Lonicera caerulea var. edulis*) ja magesõstrad (*Ribes alpinum*).

Uusistutuste tegemisel kasutada:

1. keskmise- ja kõrgekasvulisi lehtpõõsaid, mis on vähemalt 5-harulised ja min. kõrgusega 0,8 m
2. madalakasvulisi lehtpõõsaid, mis on vähemalt 3-harulised ja kõrgusega mitte alla 0,3 m

4.6.4. Püsililled

Ajaloolises hävinenud pargiosas ja hiljem rajatud kooliterritooriumil säilinud ajaloolise pargi põhjaküljel paiknevad lillepeenrad on ette nähtud likvideerida, et muuta ala üldmulje terviklikumaks ja ühtsemaks.

Kooli kunagise viljapuuaiad radade vahelistele aladele on kavandatud kõrgpeenardega ürdi- ja lillealad. Taimedest on kasutatud metssalveid 'Caradonna' (*Salvia nemorosa* 'Caradonna'), peenraroose 'Europeana' (*Europeana* (F)), päevaliiliad 'Condilla' (*Hemerocallis* 'Condilla') ja tähklavendleid 'Jean Davis' (*Lavandula angustifolia* 'Jean Davis').

Varju ja elamuste pakkumiseks on ühele rajalõigule kavandatud roniroosidega 'Flammentanz' varikäik, mille vaatesiht on suunatud kirikule.

Kompostihunniku eraldamiseks muust alast on rajatud keskaegsele aiale omane lattvõrestik, millele on kasvama pandud roniroosid 'Flammentanz'.

Hooldamise lihtsustamiseks võib püsilillede peenrad katta 150-200 mm paksuselt kasvuturbaga (ph 7,5) ja roosid multšida 7–10 cm paksuse kasvuturba kihiga.

Püsilillede sordid on antud soovituslikud. Vajadusel võib kasutada analoogsete kasvukujude ja värvustega sorte.

Risti-Virtsu-Kuivastu-Kuressaare tee äärsel alal kirdeosas paiknev lillepeenar on kavandatud säilitada ja laiendada olemasoleva eeskujul. Lillepeenrale on kavandatud tumehallidest graniidist 10x10 cm täringukividest 0,7 m laiune serv, et tuua peenar serva konkretiseerimisega esile ja muuta seda avalikule haljasalale iseloomulikumaks. Olemasolevana on püsilillepeenra kõrval puu nr 175 juures kasutatud süvistatud palki istutuskastina. Palk on ette nähtud paigaldada peenrasse. Kogu peenra ulatuses on sobiv lisada taolisi palgist istutuskaste juurde, et neisse istutada suvelilli.

4.6.5. Muru

Projektilal kavandatakse muru rajamine külvi teel vertikaalplaneerimise teostamise asukohtades.

Mujal taastatakse muru pealekülviga vaid seal, kus olemasolev murupind saab kahjustatud teiste tööde tegemisel või laieneb objektide likvideerimisel.

Ala rohttaimestik tuleb tööde käigus võimalikult säilitada. Muru kvaliteedi tõstmine tagada regulaarse hooldamisega.

Tööde käigus tekkivad augud, lohud, rattajäljed jms tuleb täita kasvumullaga, tasandada ja külvata muru. Et tagada taimede kasvamaminek, peab korrastataval pinnal olema vähemalt 10 cm paksune kasvumulla kiht.

Muruseemnesegu: karjamaa raihein 10%, puhmikuline punane aruhein 30%, võsundiline punane aruhein 35%, aasnurmikas 15%, lambaaruhein 10%, külvinormiga 25 g seemet 1m²-le. Rajamine Maa Ryl 2010 töödeosa 3521 Murualade rajamine nõuetele.

4.6.6. Üldised tingimused istutamisele ning istutusjärgsele hooldusele

Taimede istutamisel ja istikute valikul tuleb juhinduda standarditest EVS 778:2001 "Ilupuude ja põõsaste istikud" ja EVS 843:2003 „Linnatänavad“.

4.6.6.1. Nõuded istikutele

Tagamaks taimmaterjali ellujäämise ja esteetiliselt kauni välimuse peab kasutatav taimmaterjal vastama järgmistele nõuetele:

- Istikud peavad kvaliteedilt ja suurstelt vastama vähemalt Eesti Standardile (EVS 778:2001).
- Kasutada ainult Eesti päritolu istutusmaterjali või äärmisel juhul 5 või 6 kliimatsooni kuuluvates maades toodetud istutusmaterjali.
- Taimede võra, tüvi ja juurestik peavad olema terved, tugevad ja ühtlase kvaliteediga.
- Puudena tuleb kasutada vähemalt 4,5 m kõrgusi (rinnasdiameetriga mitte alla 6 cm) istikuid.
- Viljapuudena tuleb kasutada vähemalt 1,5 m kõrgusi (rinnasdiameetriga mitte alla 3 cm) istikuid.
- Keskmise- ja kõrgekasvulised lehtpõõsad peavad olema vähemalt 5-harulised ja min. kõrgusega 0,8 m.
- Madalakasvulised lehtpõõsa peavad olema vähemalt 3-harulised ja kõrgusega mitte alla 0,3 m.
- Oksad peavad jaotuma tüve suhtes ühtlaselt igasse suunda.
- Istik peab olema taimehaigusteta, kahjuriteta ning kahjustusteta.
- Istik peab olema igas suunas ühtlase hästi arenenud narmasjuurestikuga ning ilma keerdunud juurteta.
- Istiku tüvi peab olema juurestiku suhtes keskel.
- Paljasjuursetele taimedele tuleb eelistada mullapalli või konteineriga istikuid.
- Mullapall peab olema kompaktne, sellel ei tohi olla väljaulatuvaid juureotsi. Mullapalli suurus sõltub istiku suuruselt, reeglina on mullapalli läbimõõt sarnane võra laiussega või veidi väiksem.
- Üksikpuude tüvi peab olema sirge, võra hästi kujundatud ja eriti avaras kasvukohas kasvanud, et tagada ilus, liigile spetsiifiline võra kuju.
- Roosistikul peab olema poogend alusega kokku kasvanud, istik peab olema kasvualuses hästi juurdunud, tasakaalus maapealse osa mõõtmetega ja vähemalt 3 hästiarenenud oksaga.

4.6.6.2. Istutamine

Istutamisel järgida järgmisi nõudeid:

- Istutustööd teha soovitavalt aprilli II ja III dekaadis ning mai I ja II dekaadis või septembri II ja III dekaadis ning oktoobri I dekaadis.
- Konteineriga ja mullapalliga istikuid võib istutada kogu vegetatsiooniperioodi vältel.
- Paljasjuurseid istikuid istutada sügisel pärast lehtede langetamist kuni külmadeni ning kevadel enne pungade puhkemist.
- Istikute juurestikku kaitsta valguse ja kuivamise eest.
- Istutusauk teha vastavalt kasutatava istiku mullapalli/juurepalli suurusele viimase läbimõõdust ca 1/3 võrra suurem.
- Juurepalli all olev kasvumuld tihendada, nii et see poleks paakunud ega vajuks pärast istutamist.
- Istutusaugud täita viljaka kasvumullaga. Kasvumulla hulka väetisi üldjuhul ei segata. Kasvumuld ei tohi sisaldada mitmeaastaste umbrohtude juuri ega võõraid esemeid. Kasvumulla 6-50 mm terade osatähtsus võib olla kuni 15 massiprotsenti.
- Puude istikud toetada vähemalt 2 tugiteibaga. Toetustarvikud peavad olema puu toetamiseks sobivad ja kogu istutusala ühesugused, samasuunalised ning seotud ja lõigatud ühekõrguselt.
- Tugiteivas rammida enne puu istutamist maasse 1/3 ulatuses, maapealse osa pikkus peab ulatuma vähemalt poole puu kõrguseni, kuid mitte võrasse. Seotis peab asuma 1/3 puu kõrgusel. Sidumisnööri ja tüve vahele paigaldada puukoort kaitsev materjal. Sidumisnõör peab olema lintjas ning vaia ja puu vahel jooksva sõlmega, et tüve ümbermõõdu kasvades nõõri järele anda.
- Istutamisel muljuda mullapall lahti ja kontrollida, et juurekael ning ankurjuured ei oleks kaetud. Istutamise järgselt peavad ankurjuured jääma paistma ning ei tohi edaspidi vajuda.
- Istutamisel jälgida, et juurekael jääks maapinna suhtes endisele kõrgusele ning juured paigutuks ühtlaselt ja sirgelt, laotudes istutusaugu mullakuhikule. Keerdunud juured sirutada välja või lõigata ära. Varem ettevalmistamata mullal istutada taim ca 10 cm kõrgemale ümbritseva maapinna suhtes, et mulla tihenedes jääks istik samale kõrgusele ülejäänud pinnaga. Varem ettevalmistatud mullal istutada taim juurekaelaga ca 1-3 cm kõrgemale ümbritseva maapinna suhtes. Jälgida, et puuistikud oleksid istutusjärgselt vertikaalsuunas otse.

- Istutamise järel kujundada mullavall kastmisvee jaoks ümber istiku ja paigaldada tüvede alumiste osade kaitsmiseks maapinnast kuni 60 cm kõrguseni tüvekaitsed, et vältida trimmeriga niitmisel tekkida võivaid vigastusi.
- Istutamisel lõigata ära kuivanud ja vigastatud oksad, vältides tüveni lõikamist, ning juured.
- Peale istutamist rikkalikult kasta.

Põõsaste istutamine:

- Teostada istutusala ettevalmistamine, murukamara eemaldamine ja kasvupinnase väljavahetamine vähemalt 30 cm sügavuselt kogu istutusala ulatuses.
- Kasvupinnaseks kasutada üldotstarbelist kasvupinnast nõudlikele puittaimedele.
- Istutustööd teostada vastavalt Maa RYL 2010 töödeosa 3542- "Põõsaste istutamine" nõuetele, tagades istikute kasvamajäämise istutusjärgse aasta kasvuperioodi jooksul (garantiaeg), kastes põõsaistutusi vähemalt 1x nädalas ja põuaperioodil 2x nädalas, vähemalt 30 cm sügavuselt.
- Istikutealune pind multšida lehtpuu hakkemultšiga 7–10 cm paksuse kihiga, fraktsioon pargimultš 20...40 mm.

Rooside istutamine:

- Rooside istutusala valmistada ette 60 cm sügavuselt, kasvuks vajalik vähemalt 40 cm paksune viljaka kobeda aiamaa kiht.
- Roosid multšida kasvuturbaga 7–10 cm paksuse kihiga.

4.6.6.3. Istutusjärgne hooldamine

Haljastuse säilimiseks projektis kavandatud kujul tuleb tähelepanu pöörata järgnevale hooldustöödele:

- Peale istutamist kasta taimi kaks korda nädalas, okaspuid põuaga ka tihedamini. Taimi kasta kasvuperioodil istutusjärgselt regulaarselt kahe aasta jooksul.
- Istutatud puud vaadata üle igal kevadel:
- Kontrollida sidumise nööri sõlme jooksvust ja anda nöör vastavalt tüve ümbermõõdu kasvule järele.
- Lehtpuudel lõigata ära kõik kuivanud ja vigastatud oksad.
- Okaspuude puhul piirduda lõikamisega vaid kuivanud okste eemaldamisega.
- Lehtpuude ja okaspuude puhul kujunduslõikusi ei teostata.
- Tugiteibaid hoida vähemalt 2-3 aastat peale istutamist ja lõigata seejärel maapinnalt ära.

4.7. Üldised keskkonna- ja muinsuskaitsemeetmed ehitus- ja kaevetööde teostamiseks

Kaitsealuste parkide, arboreetumite ja puistute kaitse-eeskiri § 7 lõige 2 ja Looduskaitse seaduse § 14 lõige 1 välja toodud juhtudel on vajalik võtta eelnev kaitseala valitseja ehk Keskkonnaametiga nõusolek.

Kaevetööd tuleb enne iga etappi kooskõlastada Keskkonnaametiga.

Muinsuskaitsealuste mälestiste kaitsevööndis tuleb kõik kaevetööd (sh puude istutamine, kändude juurimine, teede korrastamine jne) kooskõlastada Muinsuskaitseametiga. Arheoloogiamälestise kaitsevööndis on vajalik kaasata kaevetöödel arheoloogiline järelevalve.

Liikumine ehitusmasinatega ala territooriumil on lubatud vaid teedel. Kui on vajalik masinatega liikuda murualadel tuleb rajada nõuetekohased tehnoarajad. Puud ja põõsad ning nende juured tuleb kaitsta masinate liikumisteede ääres tööpiirkonnas, rajades võrade projektsiooni ulatuses ajutised piirdeaiad. Puude alumised oksad eemaldada vajadusel kuni 5 m kõrguselt masinatega liigutaval alal, et vältida juhuslikke oksarebendeid.

Kaevetöödel üleskaevatav pinnas sorteeritakse: kaevamisel ladustatakse muld ja täitepinnas eraldi. Tööde käigus puudelt eemaldatavatest okstest ja raiutavatest puudest on soovitatav teha koheselt peale raiumist puiduhake kohapeal ning ära vedada. Nakkusohu vähendamiseks mitte ladustada raiutud puitu ja oksa parki.

Vastavalt Muinsuskaitseaduse § 44³. Riikliku järelevalve erisused: Kui mälestisel, muinsuskaitsealal või mis tahes muus paigas tööd tehes avastatakse inimtegevuse tagajärjel ladestunud arheoloogiline kultuurkiht, sealhulgas inimluud, või kultuuriväärtusega leid, on tööde tegija kohustatud töö seiskama, säilitama leiukoha muutumatul kujul ning viivitamata teatama sellest Muinsuskaitseametile ja valla- või linnavalitsusele.

5. ALA HOOLDAMINE

5.1. Üldised haljastuse hooldusnõuded

5.1.1. Puistu hooldus

Pärast primaarsete raiete tegemist tuleb puistus regulaarselt läbi viia järgmised hooldustööd:

1. tuleb määratleda erihooldust vajavate isendite hulk ning hoolduse spetsiifika - määratud puudel - põõsastel tuleb igal aastal üks kord üle vaadata võrad ning vajadusel teostada võra- jm vajalikud hooldustööd;
2. regulaarselt (vähemalt üks kord aastas) tuleb põõsamassiivide servaalasid niita, et vältida põõsastike levimine;
3. põõsamassiividest tuleb välja lõigata sinna kasvanud lehtpuude looduslik uuendus; vajadusel tuleb põõsamassiivide tühjaks jäänud keskosadesse servadelt siirdada noori taimi (võib teostada aprilli lõpust mai keskpaigani);
4. puudealuste trimmeriga hooldamisel tuleb tagada kaitse noorte puude tüvedele, millele pole tekkinud korpa;
5. võsa ja puude vesikasvusid lõigata kord aastas hilissuvel.

Puittaimede hooldustööd tuleb tellida vana pargi puistu hoolduse töökogemust omavalt kvalifitseeritud arboristilt.

Murdumisohtlikud väärtuslikud puud, mida on vaja säilitada, tuleb toetada, kasutades selleks ettenähtud spetsiaalseid bandaaže ja toestikke, mille võib paigaldada vaid vastava kogemusega spetsialist. Toestamist tuleb kaaluda üldiselt vaid erandjuhul, kui:

1. säilitatava puu mehaaniline tugevus, asend ja morfoloogilised omadused võimaldavad puu toestamise; puu tugevus on kontrollitud resistograafia vm meetodil;
2. säilitatav puu on üksikpuuna olulise koduloolise, looduskaitse- või muinsuskaitseväärtusega ja puu üldiselt on elujõuline;
3. säilitatava puu rinnasümbermõõt on üle 4 m ja puu üldiselt on elujõuline;
4. puu on harvaesineva liigi esindajana tähelepanuväärsete mõõtmetega; puu on elupaigaks kaitsealustele liikidele ning puu seisund võimaldab toestamist.

Toestatud puu peab olema toestamisjärgselt turvaline ala kasutajatele ja teistele puudele.

5.1.2. Murualade hooldus

Niitmisel võib korraga eemaldada ainult 1/3 taime pikkusest. Kui eemaldada rohkem, põhjustab see osade võrsete surma ja muru hõrenemise. Aasnurmikast ja punasest aruheinast koosnevat muru niidetakse tavaliselt 3,5 - 5 cm kõrguselt, pargis ei peaks muru niitma I hooldusklassi aladel madalamalt, kui 5 cm. Piirkõrgus, milleni võib murul lasta kasvada on seega 7,5 cm. Kui muru on kasvanud pikemaks, tuleb ta ettenähtud kõrgusele viia tagasi etapiliselt niitmiste vahelisi vaheaegu lühendades. Näiteks kui taime pikkus on 15 cm, siis esmalt eemaldatakse tema pikkusest 1/3 (5 cm) ja nelja päeva pärast jälle kuni 1/3 tema hetke pikkusest. Seda korratakse kuni jõutakse optimaalse niitekõrguseni. Edaspidi niidetakse siis, kui taime pikkust 1/3 võrra kärpides jääb muru soovitud kõrgune. Kärpida võib korraga ka vähem.

Esmakordselt pärast külvi on vaja muru niita, kui taimed on 10 cm pikkused. Põuaperioodil ja varjus kasvavat muru niidetakse normaalsest 1 - 2 cm kõrgemalt.

Muru sammaldub, kui kasvutingimused muutuvad kõrreliste ebasobivaks. Tüüpilised samblaleviku põhjused on liialt varjuline kasvukoht, vale niiterežiim, ülemäära tihe, niiske või happeline muld ning kaaliumi puudujääk mullas. Sambla tõrjeks kasutada kombineeritult sambla mehhaanilist eemaldamist (riisumine) ning spetsiaalset muruväetist (nt Substral), mis sisaldab samblatõrjepreparaati.

Multšimine e. täiendava kasvukihi laotamine murupinnale viib murutaimede võrsumissõlmkonna sügavamale, kust ta on vee ja toitainetega paremini varustatud. Multšida võib spetsiaalse substraadiseguga või liivaga. Multši võib kasutada ka murukonaruste tasandamiseks. Samuti on soovitatav multšida peale muru pealt paranduskülvi.

Tihenenud muldi on vajalik õhustada. Suurtel pindadel kasutatakse selleks otstarbeks spetsiaalset aeraatorit. Pärast õhustamist tuleb muru multšida liivaga ja pind rehitseda või äestada. Liiv valgub tehtud avaustesse ning nii muutuvad õhukanalid püsivaks. Õhuga varustatust aitab parandada ka kevadine muru äestamine või tugev riisumine.

5.2. Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hooldusalad

5.2.1. Hooldusalade jaotus ja hooldusintensiivsuse klassid

Käesoleva projektiga on Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia territoorium jaotatud erineva hooldusspetsiifikaga aladeks (vt. joonis 24) ehk hooldusaladeks alljärgnevalt:

Ala nr 1 – Muhu pastoraadi park ja selle lähiala

Ajaloolise pastoraadi pargi ja selle lähiala kujunduspõhimõtted ning spetsiifilised hooldusvõtted on toodud ära projektlahenduses (vt. ptk 4).

Ala nr 2 - Ajalooline kirikuaed

Ala keskosa on kavandatud jätta lagedaks murualaks, et tuua esile kirik ja selle ümber asuvad vanad surnuaia ristid ja hauakivid. Ala perimeeter kiviaia vahetus läheduses on kavandatud säilitada kõrghaljastatuna.

Alalt likvideeritakse allasurutud või halvas seisundis, perspektiivitu ja kujunduslikust aspektist sobimatu kõrghaljastus. Selle ning ajaga välja langevate vanade puude asemele istutatakse kirikuaia perimeetrile kiviaia vahetusse lähedusse uued harilikud saared ca 8-12 m vahedega. Harilik saar on liigina Muhu kirikuaiale omane. Kirikuaia perimeetril kasvab mitmeid põliseid harilikke saari ning tuvastatavad on mitmed välja läinud harilike saarte kändud. Harilike saarte alale istutamine tagab puistu ajaloolise liigilise koosseisu säilimise, mis muidu asenduks tõenäoliselt harilike vahtrate, harilike pihlakate ja harilike toomingatega. Harilikud saared võib asendada saaresurma osas resistentsema Pennsylvania saarega.

Ala nr 3 – Kahe kiviaia vaheline ala

Kahe kiviaia vaheline ala võib olla eksisteerinud loomade karjatamisalana või –teenana. Alal puuduvad põlised puud ning märgid nendest ja üsna tõenäoliselt on see ajalooliselt olnud lage ala. Sellest tulenevalt on hetkel valdavalt võsastuv ja vähese hooldusega ala kavandatud muuta valdavalt kõrghaljastuseta hooldatud rohumaaks. Alal asuv looduslik kivilülv säilitatakse ja tuuakse läbi hooldamise esile.

Alalt likvideeritakse kujunduslikust aspektist sobimatu kõrghaljastus sh alal kasvavad viljapuud, harilikud saared, harilikud toomingad, harilikud sarapuud ja papiid.

Ala edelaossa kinnistupiirile on kavandatud harilikud sirelid gruppideks varjamaks kirikusse suunduvatelt põhiliselt jalgradadelt avanevates vaadetes pastoraalses miljöös häirivaid naaberkinnistul asuvaid kämpinguid.

Alal kasvab Sosnovski karuputk, mis vajab tõrjet.

Ala nr 4 – Kooli kunagine viljapuu

Tegemist on kooli kunagise viljapuuaiaga. Ühendades omavahel vajaduse õpilaste koolilõpetamist tähistavate puude istutamisala järele ja keskaegse kiriku tugeva mõju on ala kavandatud VIRIDARIUMI (hiliskeskaegse iluaia koos viljapuuaiaga) eeskujudel (vt ptk 4).

Ala lisaväärtus seneb nii puhkealana ja erinevate viljade tarbeaiana kui ka praktiliste oskuste omandamise kohana, kus õpilased saavad õppida erinevaid viljapuude, rooside ja püsilillede hooldamise võtteid.

Ala kiviaedade äärne võsa (noored puud ja põõsad) on kavandatud likvideerida kõikide kiviaedade ulatuses.

Alal kasvab Sosnovski karuputk, mis vajab tõrjet.

Ala nr 5 - Risti-Virtsu-Kuivastu-Kuressaare tee äärne ala

Ala on kavandatud valdavalt avatud alaks, millel kasvavad suuremad põõsagrupid ja vähesed üksikpuud või puugrupid, et võimaldada vaateid kirikule.

Alale istutatud noored okaspuuvormid hakkavad täiskasvu saavutatuna vaateid kirikule kui ühele olulisele maamärgile varjama ning on perspektiivikas tulevikus likvideerida. Samuti sobib avatuse ja kiriku ning kiviaia vaadeldavuse huvides likvideerida vana maantee äärne erinevatest puuliikidest koosnev küllaltki eklektiline puuderivi.

Risti-Virtsu-Kuivastu-Kuressaare tee äärde on jäetud kasvama lõik olemasolevate keskealiste läänepärnadega, mis on iseloomulik kogu asulat läbiva tee äärsele haljastusele. Pärnade rivi pole ette nähtud täiendada, et säilitada kiriku vaadeldavus.

Alal asuv kontpuudest ja lodjappõisenelatest koosnev suur põõsagrupp on kavandatud säilitada. Ala kirdeosas paiknev lillepeenar on kavandatud säilitada ja laiendada. Lillepeenrale on antud tumehallidest graniidist täringukividest serv, et tuua peenar serva konkretiseerimisega esile ja muuta seda avalikule haljasalale iseloomulikumaks.

Tabel 2. Projektala hooldusalad

<i>Hooldusala nr (vt joonis 24)</i>	<i>Pindala kokku (m²)</i>	<i>Hooldusintensiivsuse klass</i>
1	12 299	I
2	5 608	I
3	5 003	II
4	3 462	Osaliselt I ja osaliselt III
5	5 112	II

Hooldusalad on otstarbekas jaotada erineva hooldusintensiivsusega aladeks. Hooldusintensiivsuse järgi jaotatakse erinevad alad kolme hooldusklassi, arvestades võimalikku hooldusspetsiifikat ja hooldustööde vajadust ning hooldustihedust.

5.2.2. Hooldusklasside hooldusintensiivsus

Alljärgnevalt kirjeldatud haljastust puudutavate hooldustööde kirjelduste määramisel on lähtutud dokumendist "Tallinna linna haljastute klassifikatsioon ja hoolduse nõuded". Hooldusintensiivsuse määramisel on lähtutud ala võimalikust hooldusvajadusest. Erinev hooldusintensiivsus on määratud ainult haljastusele. Teede ning arhitektuursete väikevormide hooldus teostatakse kõigil aladel ühesuguselt.

5.2.3. Hooldusintensiivsuse klasside kirjeldused

5.2.3.1. Haljastuse hooldusintensiivsus, I klass

1. Muru

1. katvus vähemalt 95%, võimalikult umbrohuvaba
2. kõrgus 5 cm
3. niitmissagedus vastavalt vajadusele, kuid soovitatavalt nii sageli, et märgatavat niitmiskäki ei teki
4. niitmisel kasutada nn multšivat rootorniidukit või niitmiskäki eemaldada
5. servamine vastavalt vajadusele, et oleks tagatud selged piirjooned
6. väetamisvajaduse kindlaks tegemiseks teostada mulla viljakusanalüüs, väetamise vajadus, väetamise tihedus ja spetsiifika paika panna vastavalt pinnase viljakusanalüüsile
7. kasta kuival perioodil vastavalt vajadusele, et ei tekiks põuakahjustusi
8. umbrohutõrjet ei ole vajalik teha, kui on tagatud regulaarne niitmine
9. murule langenud lehed tuleb riisuda sügisel vastavalt vajadusele soovitatavalt novembris ning vajadusel korrata kevadel aprillis
10. õhustada, multšida ja rullida vajadusel

2. Puud

1. hoolduslõikus tuleb teostada üks kord aastas
2. murdumisohtlikud harud ja murdumisohtlikud suured oksad likvideeritakse jooksvalt
3. tormimurd likvideeritakse jooksvalt
4. puude võra kõrgused hoida kõnniteede kohal 2,5-3,0 m kõrgusel maapinnast, sõiduteede kohal 4,5...5,0 m kõrgusel (eemaldada madalamad)
5. põuaperioodil kasta vastavalt vajadusele
6. väetamisvajaduse kindlaks tegemiseks teostada mulla viljakusanalüüs, väetamise vajadus, väetamise tihedus ja spetsiifika paika panna vastavalt pinnase viljakusanalüüsile
7. taimehaiguste ja kahjurite tõrje tuleb teostada vajadusel (mitte kasutada kaitsealuseid liike kahjustavaid kemikaale, mitte kasutada kemikaale perioodidel, kui need võivad olla ohtlikud kaitsealustele liikidele)

3. Põõsad, põõsagrupid

1. põõsaste aluspind hoida umbrohuvaba, rohimine vastavalt vajadusele, kuid mitte vähem kui kaks korda kuus
2. põõsaste aluspind kobestada vastavalt vajadusele
3. hoolduslõikus teostada regulaarselt igal kevadel arvestades liigimast lõikamise spetsiifikat
4. sanitaar- ja noorenduslõikus teostada vastavalt vajadusele, taimed tuleb üle vaadata vähemalt üks kord aastas
5. põõsaste kohale kasvavate puude okste lõikus, mis varjutavad valgust põõsastele, teostada kord aastas
6. väetamisvajaduse kindlaks tegemiseks teostada mulla viljakusanalüüs, väetamise vajadus, väetamise tihedus ja spetsiifika paika panna vastavalt pinnase viljakusanalüüsile
7. kasta vastavalt vajadusele, põuaperioodil vähemalt kord nädalas
8. täiendusistutuste vajadus hinnata kord aastas, istutused teostada vajadusel kord aastas kevadel
9. taimehaiguste ja kahjurite tõrje tuleb teostada vastavalt vajadusele (mitte kasutada kaitsealuseid liike kahjustavaid kemikaale, mitte kasutada kemikaale perioodidel, kui need võivad olla ohtlikud kaitsealustele liikidele)

4. Püsilikud

1. närbunud õied tuleb eemaldada jooksvalt
2. peenrapinna või istutusala kobestamine ja umbrohutõrje tuleb teostada vajaduse korral, kuid mitte vähem kui kaks korda kuus
3. peenarde või istutusala servamine tuleb teostada vastavalt vajadusele, et oleks tagatud selged piirjooned
4. kõrgekasvuliste püsikute toestamine teha vajadusel
5. kasta vajadusel, kuid mitte vähem kui üks kord kümne päeva jooksul, põuaperioodil mitte harvemini kui 2 korda nädalas
6. väetamine teostada vajadusel vastavalt kasvupinnase viljakusanalüüsile ja liigivajadusele;
7. taimehaiguste ja kahjurite tõrje tuleb teostada vastavalt vajadusel (mitte kasutada kaitsealuseid liike kahjustavaid kemikaale, mitte kasutada kemikaale perioodidel, kui need võivad olla ohtlikud kaitsealustele liikidele)

5.2.3.2. Haljastuse hooldusintensiivsus, II klass

1. Muru

1. katvus vähemalt 85%
2. kõrgus 10-15 cm
3. niitmissagedus vastavalt vajadusele, kuid soovitatavalt nii sageli, et muru kasutamist häirivat niitmisjääki ei teki või niitmisjääk eemaldatakse
4. niitmisel kasutada nn multšivat rootorniidukit või lattiidukit
5. väetamisvajaduse kindlaks tegemiseks teostada mulla viljakusanalüüs, väetamise vajadus, väetamise tihedus ja spetsiifika paika panna vastavalt pinnase viljakusanalüüsile
6. umbrohutõrjet ei ole vajalik teha
7. kastmine pole vajalik
8. murule langenud lehed tuleb riisuda sügisel vastavalt vajadusele soovitatavalt novembris ning vajadusel korrata kevadel aprillis
9. õhustada, multšida ja rullida vajadusel

2. Puud

1. hoolduslõikus tuleb teostada vastavalt vajadusele
2. murdumisohtlikud harud ja murdumisohtlikud suured oksad likvideeritakse jooksvalt
3. tormimurd likvideeritakse jooksvalt
4. puude võra kõrgused hoida kõnniteede kohal 2,5-3,0 m kõrgusel maapinnast, sõiduteede kohal 4,5...5,0 m kõrgusel (eemaldada madalamad)
5. põuaperioodil kasta vastavalt vajadusele

3. Põõsad, põõsagrupid

1. hoolduslõikus teostada regulaarselt igal kevadel arvestades liigimast lõikamise spetsiifikat
2. sanitaar- ja noorenduslõikus teostada vastavalt vajadusele, taimed tuleb üle vaadata vähemalt üks kord aastas
3. täiendusistutuste vajadus hinnata kord aastas, istutused teostada vajadusel kord aastas kevadel

4. Püsikud

1. peenrapinna või istutusala kobestamine ja umbrohutõrje tuleb teostada vajaduse korral
2. peenarde või istutusalade servamine tuleb teostada vastavalt vajadusele, et oleks tagatud selged piirjooned
3. kõrgekasvuliste püsikute toetamine teha vajadusel
4. kasta vajadusel
5. väetamine teostada vajadusel vastavalt kasvupinnase viljakusanalüüsile ja liigivajadusele;
6. taimehaiguste ja kahjurite tõrje tuleb teostada vastavalt vajadusel

5.2.3.3. Haljastuse hooldusintensiivsus, III klass

1. Muru

1. Looduslik muru, heinamaa
2. Tagada tuleb hoolitsetud ilme
3. Niita 1-2 korda aastas
4. Niitmisel tuleb kasutada suuremas osas vikatniidukit ja niidetud hein tuleb riisuda

2. Puud

1. kujundus- ja hoolduslõikus tuleb teostada vastavalt vajadusele
2. tormimurd likvideeritakse jooksvalt

3. Põõsad, põõsagrupid

1. hoolduslõikus teostada vastavalt vajadusele, arvestades liigimast lõikamise spetsiifikat

2. sanitaar- ja noorenduslõikus teostada vastavalt vajadusele, taimed tuleb üle vaadata vähemalt üks kord aastas

4. Püsikud

1. III hooldusklassi aladele ei ole ette nähtud püsikuid istutada

5.2.3.4. Teed, väikevormid, prügi I-III klass

1. Teed

1. teed pühitakse suveperioodil vastavalt vajadusele, kuid mitte harvemini, kui 2 korda kuus
2. kruusakattega teed profileerida (riisutakse servadest tagasi) 2 korda lumeta perioodil, üks kord kevadel, teine kord peale lehtede riisumist
3. teed servatakse tihedusega, mis tagab sirge, ülekasvamata serva, kuid soovitatavalt mitte harvem, kui kord kuus vegetatsiooniperioodil
4. purustatud kruusakattega teedesse tekkinud augud täidetakse ja rullitakse vastavalt vajadusele, kuid mitte vähem, kui kaks korda lumeta perioodil
5. sajuvee-erosioonikahjustused likvideeritakse jooksvalt peale kahjustuste tekkimist
6. kõvakattega teed remonditakse vastavalt vajadusele
7. kõvakattega teedel teostatakse umbrohutõrje kord aastas
8. lehed koristatakse kõigilt teedelt jooksvalt vastavalt vajadusele

2. Arhitektuursed väikevormid

1. lastemänguväljakute konstruktsioonid kontrollitakse kord nädalas, ilmnenud vead kõrvaldatakse koheselt, konstruktsioonide purunenud osad remonditakse koheselt või kui see ei ole võimalik, suletakse konstruktsioon kuni purunenud osa vahetamiseni või vea kõrvaldamiseni
2. funktsionaalsed väikevormid vaadatakse üle vähemalt 2 korda kuus; pinkide, prügikastide, jalgrattahoidjate purunenud osad või kasutamist raskendavad või kasutajale ohtlikud vigastused kõrvaldatakse jooksvalt kohe ilmnemisel
3. inventari värvitakse korraliselt üks kord aastas kevadel; lumevabal ajal tekkinud värvikahjustused (graffiti, vandalism jms) likvideeritakse kuu aja jooksul peale ilmnemist
4. piirdeaiaid vaadatakse üle kord aastas (sügisel), ilmnenud vead kõrvaldatakse hiljemalt järgmise aasta 1. maiks
5. purunenud valgustikuplid vahetatakse välja või remonditakse esimesel võimalusel, kuid mitte hiljem kui 2 kuud peale probleemi ilmnemist
6. arhitektuursete väikevormide kohta on soovitatav sisse viia vajalikke hooldustegevusi täpsemalt kajastav hooldusraamat

3. Prügi, puulehed

1. prügi koristatakse igapäevaselt
2. lehed koristatakse ja veetakse ära vastavalt vajadusele 1-2 korda aastas (vt muru hooldusnõuded)
3. sügisperioodil teedele langenud lehed eemaldatakse igapäevaselt
4. pargi territooriumile lehti jm prügi, sh komposti ei ladustata
5. murualadel võib liikuda vaid murutraktori või sellega samas kaalus (kuni 300 kg) olevate hooldusmasinatega.

6. LOODUSKAITSEALUSE LIIVA PARGI PIIRIDE UUENDAMISE ETTEPANEK

Looduskaitsealuse pargi - Liiva park (KLO1200140) pindalaga 2,6 ha - puhul on kavandatud uuendada pargi piire.

Praeguses seisus moodustab kaitsealuse Liiva pargi säilinud ajalooline pargiosa kaitsealast vähem kui kolmandiku. Ülejäänud kaks kolmandikku hõlmab varasemate ehitustegevuste käigus tugevasti muudetud koolihoone ja spordihoone territoorium (vt. kaart 3).

Käesoleva projektiga tehakse ettepanek muuta kaitseala piire, et lisaks säilinud ajaloolisele pargiosale ja hävinenud ajaloolisele pargiosale võetaks kaitse alla ajalooline külatanum, ajalooline majandusõu ja kirikuaed kui ühtset kaitset vääriv tervik .

Pargi uuteks piirideks on lõunas, läänes ja põhjas ajaloolised kiviaiad ning idas koolihoone fassaad ja selle mõtteline pikendus kinnistu piirini (vt. joonis 24) .

Kaitseala suuruseks pargi piiride uuendamise järgselt on 2,65 ha.

7. PÕHILISTE TÖÖDE MAHUD

Tähelepanu! Töövõtjal (ehitajal) on kohustus kontrollida / täpsustada tööde mahud enne tööde alustamist objektil kohapeal.

1. Raied

Nr	Töö nimetus	Ühik	Hulk
1.1.	Puude raie vastavalt ettenähtud raieetappidele	tk	159
1.2.	Kändude freesimine	tk	159
1.3.	Kändude juurimise tagajärjel vajalikud muru parandused	m2	636
1.4.	Kasvumulda muruparanduste tegemiseks	m3	127,2

2. Teede ja platside rajamine

Nr	Töö nimetus	Ühik	Hulk
3.1.	Rajada kõnnitee alusel purustatud ja tambitud kruuskattega teid	m2	360
3.2.	Rajada sõidutee alusel purustatud ja tambitud kruuskattega teid	m2	930
3.3.	Rajada kõnnitee alusel 10x10 cm tumehallist graniidist täringukividest teid ja platse	m2	650
3.4.	Rajada kõnnitee alusel 10x10 cm helehallist graniidist täringukividest platse	m2	10
3.5.	Rajada mänguväljaku plats purustatud okaspuukoore puruga või lehtpuu hakkemultsiga 400 mm paksuse kihina, fraktsioon pargimults 20...40 mm	m2	340
3.6.	Teede rajamisega seotud muruparandused	m2	2120

3. Arhitektuursed väikevormid ja inventar

Nr	Töö nimetus	Ühik	Hulk
3.1.	Pastoraadi peavärav	tk	1
3.2.	Infotahvel pargile	tk	1
3.3.	Päikesekell	tk	1
3.4.	Pumbakaev	tk	1
3.5.	Väliõhulava ja lavaesised pingid	tk	1+39
3.6.	Katlamaja tara	jm	48,3
3.7.	Infotahvel põlisele saarele	tk	1
3.8.	Lattvõrestik	jm	22,4
3.9.	Varikäik	jm	6+2+3
3.10.	Kõrgpeenar	jm	92,8
3.11.	Murupink	tk	4
3.12.	Pingid	tk	10
3.13.	Prügikastid	tk	6
3.14.	Rattahoidlad	tk	7
3.15.	Kiviaiad uued	jm	128
3.16.	Kiviaiad korrastatavad	jm	560

4. Mänguväljak

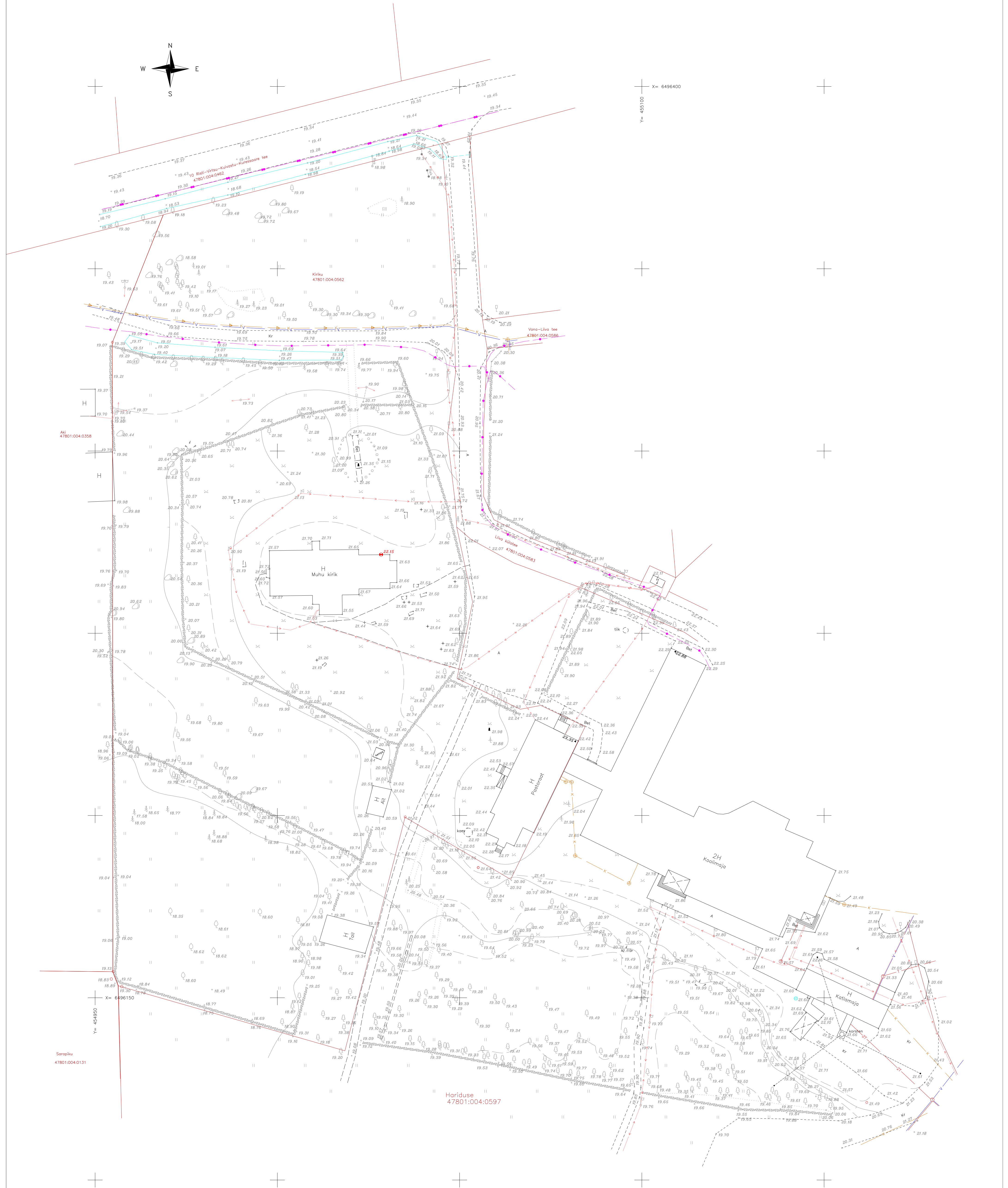
Nr	Töö nimetus	Ühik	Hulk
4.1.	Paigaldada mänguväljakule püramiid (nt. Tommi kolme tipuga püramiid J4811 või analoog)	tk	1
4.2.	Paigaldada mänguväljakule ronila (nt. Tommi Ronila Goloth J415 või analoog)	tk	1
4.3.	Paigaldada mänguväljakule tarsanirada (nt. Tommi Tarsanirada Skyrail J515A või analoog)	tk	1

5. Valgustus

Nr	Töö nimetus	Ühik	Hulk
5.1.	Uued pargivalgustid ajaloolisele külatanumale koos mastiga (nt. Philips CitySpirit või analoog h=3m)	tk	4
5.2.	Olemasolevate pargivalgustite vahetus ajaloolises säilinud pargiosas (nt. Philips CitySpirit või analoog h=3m) ja mastide värvimine grafiithalliks või mustaks	tk	6
5.3.	Ajaloolisel külatanumal asuvate 8m kõrgustel betoonmastidel valgustite ümber vahetamine 8m kõrguste tsingitud mastidel valgustitega.	tk	3
5.4.	Prožektorite paigaldamine kiriku lõunakülje valgustamiseks (valgusti tüüp täpsustatakse tööprojektiga)	tk	ca 3

6. Uushaljastus

Nr	Töö nimetus	Ühik	Hulk
6.1.	Istutada mullapalliga suuri harilikke saari või pennsilvaania saari vastavalt ptk 4.6.6. esitatud nõuetele ja istutustööde etappidele	tk	6
6.2.	Istutada mullapalliga suuri harilikke vahtraid vastavalt ptk 4.6.6. esitatud nõuetele ja istutustööde etappidele	tk	5
6.3.	Istutada mullapalliga suuri künnapuid vastavalt ptk 4.6.6. esitatud nõuetele ja istutustööde etappidele	tk	3
6.4.	Istutada mullapalliga viljapuid vastavalt ptk 4.6.6. esitatud nõuetele ja istutustööde etappidele	tk	11
6.5.	Istutada konteinertaimedena harilikke sireleid	tk	84
6.6.	Istutada konteinertaimedena harilikke kusalpuid	tk	110
6.7.	Istutada konteinertaimedena verevaid kontpuid	tk	29
6.8.	Istutada konteinertaimedena magesõstraid	tk	134
6.9.	Laiendada püsilillepeenart	m2	200
6.10.	Istutada salveisid kõrgpeenardesse	m2	16
6.11.	Istutada lavendleid kõrgpeenardesse	m2	17,1
6.12.	Istutada roose kõrgpeenardesse	m2	17,1
6.13.	Istutada liiliaid kõrgpeenardesse	m2	16
6.14.	Istutada roniroose	tk	50
6.15.	Istikutealune pind multšida lehtpuu hakkemultšiga 100mm paksuse kihiga, fraktsioon pargimultš 20...40 mm	m2	880
6.16.	Püsikupeenarde ettevalmistus ca	m2	200
6.17.	Kõrgpeenarde ettevalmistus ca	m2	66,2
6.18.	Ronirooside istutusala ettevalmistus ca	m2	50
6.19.	Istutada ümber koolilõpetajate istutatud puid ajaloolisele hävinenud pargiosale ca	tk	11



Märkus: KOORDINAADID L/EST 97 SÜSTEEMIS
KÕRGUSED BALTI SÜSTEEMIS

JÜRI KOPPEL MAAMÕUDUTÕD				TÕD NR. G4/2015		2015					
jyri.koppel@neti.ee 5296642				OBJEKT: Muhu pastoraadi park ja Muhu kirikuäär							
Litsentsid: 499 Ma-K; 637 MA EEG000130				Kiriku 47801:004:0562		Hariduse 47801:004:0597					
ADDRESS:				LEHT		LEHTI		MÕÕT			
AMET NIMI ALKIRI KP.				Lõiva küla Muhu vald Saare maakond		1		1		1:500	
PR.ÜHT J.Koppel				JOONIS:		Geodeetiline alusplaan					
TEGUA											
VALMISTÕD: 13.03.2015 20.03.2015											



TINGMÄRGID

- Projekti piir. Joonise loetavuse huvides on projektala piir näidatud 2 m tegelikust väljapoole.
- olemasolevad kiviaiad
- olemasolevad korrastatavad kiviaiad
- kavandatud kiviaiad
- olemasolev säilitatav kõrghaljastus
- kavandatud künnapuu
- kavandatud harilik saar
- kavandatud harilik vaher
- kavandatud viljapuu
- kavandatud harilik sirel ja harilik sirel 'Alba' massistutusena
- kavandatud magesõstar massistutusena
- kavandatud verev kontpuu massistutusena
- kavandatud sõdava kuslapuu 'Duet' või 'Czeleabinka' massistutusena
- kavandatud istutusala ümberistutatavatele koolilõpetajate okaspuudest mälestuspäudele

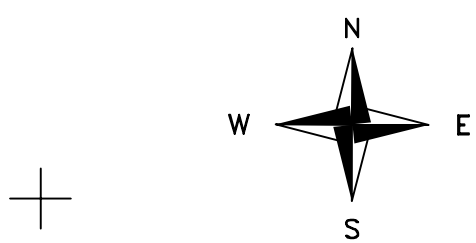
- kavandatud püsiliiala laiendus tumehallist graniidist täringukividest servaga ja pakidest istutuskastidega
- kavandatud muruala muru kõrgusega kuni 5cm
- kavandatud muruala muru kõrgusega kuni 10-15 cm
- kavandatud muruala muru niita 1-2 x aastas
- kavandatud võimalik projektorite paigaldamise ala kiriku lõunaküljel
- kavandatud purustatud ning tambitud kruusast rajad, servad viimistletud servamise teel
- olemasolev betoonkivist sillutisega või asfalteeritud ala
- 10x10 cm suurustest tumehallist graniidist täringukividega rajad/platsid
- kavandatud kõrgepenrad metsalvide 'Caradonna', peenraaroidse 'Europeana', päevalillide 'Condillia' ja tähtlavediliga 'Jean Davis'
- kavandatud varikalk roniroosidega 'Flammentanz'
- kavandatud murupink
- kavandatud lattvõrestik roniroosidega 'Flammentanz'
- kavandatud infotahvel põlisele harilikule saarele
- oluline vaade

- lava
- pingired
- kavandatud rekonstrueeritav paikesele muu männi motiiviga sillutisemustril
- kavandatud mänguväljaku elemendid, elementide turvaalad on rajatud purustatud okaspuukoore purga või lehtpuu hakkemulliga
- kavandatud pink ja prügikast
- olemasolev infotahvel ja kavandatud identne infotahvel
- rekonstrueeritav kaevukoht pumbakaevuna
- kavandatud valgusti Philips CitySpiri h=3m
- kavandatud tsingitud mastiga (8m) valgusti
- kavandatud piirdeade kallamajale
- kavandatud rattahoidla
- likvideeritav olemasolev rajatis
- olemasolev metallist pink

Märkus: KOORDINAADID L/EST 97 SÜSTEEMIS
KÕRGUSED BALTI SÜSTEEMIS

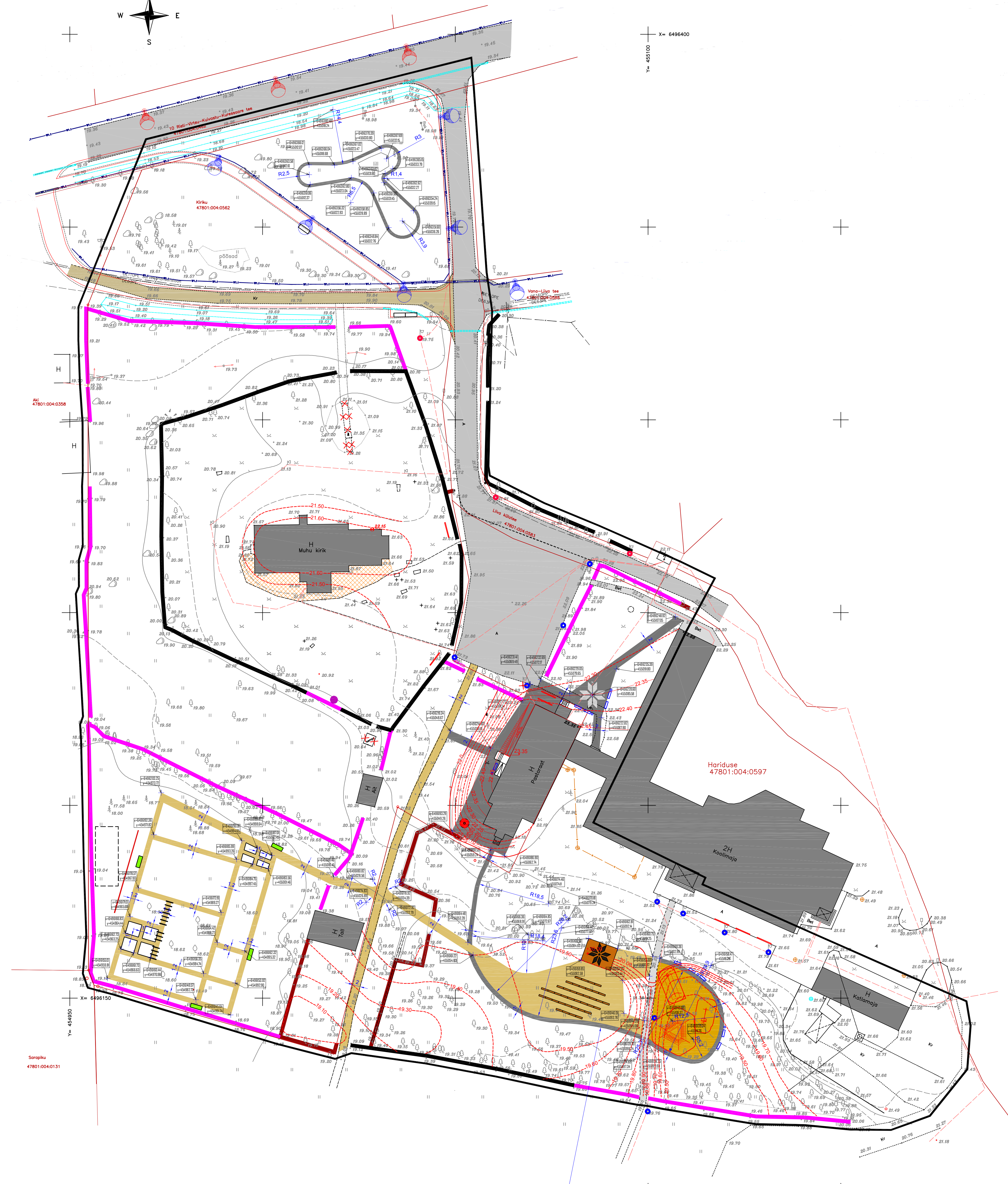
JÜRI KOPPELI MAAMÕÖDUTÖÖD		TÖÖ NR. G4/2015		2015	
Muhi pastoraadi pargi maastikujunduse põhiprojekt ning Muhi pastoraadi pargi ja Muhi kiriku ümbruse hoolduskava		OBJEKT: Muhi pastoraadi park ja Muhi kiriku ümbrus			
juri.koppel@neti.ee		529664Z			
Litsentsid: 499 Mo-K; 637 MA		Kiriku 47801:004:0562		Hariduse 47801:004:0597	
EEG000130		Aadress: Liiva küla, Hariduse kinnistu ja Kiriku kinnistu		LEHT	MOOT
AMET	NIMI	ALLKIRI	KR	1	1
PRJUHT	J.Koppel				
Tegua		Joonis: Geodeetiline alusplaan			
Väljaand: 13.03.2015 20.03.2015					

Muhi pastoraadi pargi maastikujunduse põhiprojekt ning Muhi pastoraadi pargi ja Muhi kiriku ümbruse hoolduskava		joonis		joonise nr	
Saare maakond, Muhi vald, Liiva küla, Hariduse kinnistu ja Kiriku kinnistu		PÕHIPLAAN		3	
Muhi Vallavalitsus		maastikuarhitekt		mõõtkava	
Koppel Koppel Arhitektid OÜ		Liis Koppel		1:500	
Pae 3, Kuressaare		Reg nr 12303906		toot nr	
MTR reg nr EEP00 2442		liiskoppel@neti.ee		proj osa	
		tel +372 5393 4494		staadium	
				Põhiprojekt	
				kuupäev	
				06.09.2015	



X= 6496400

Y= 455100



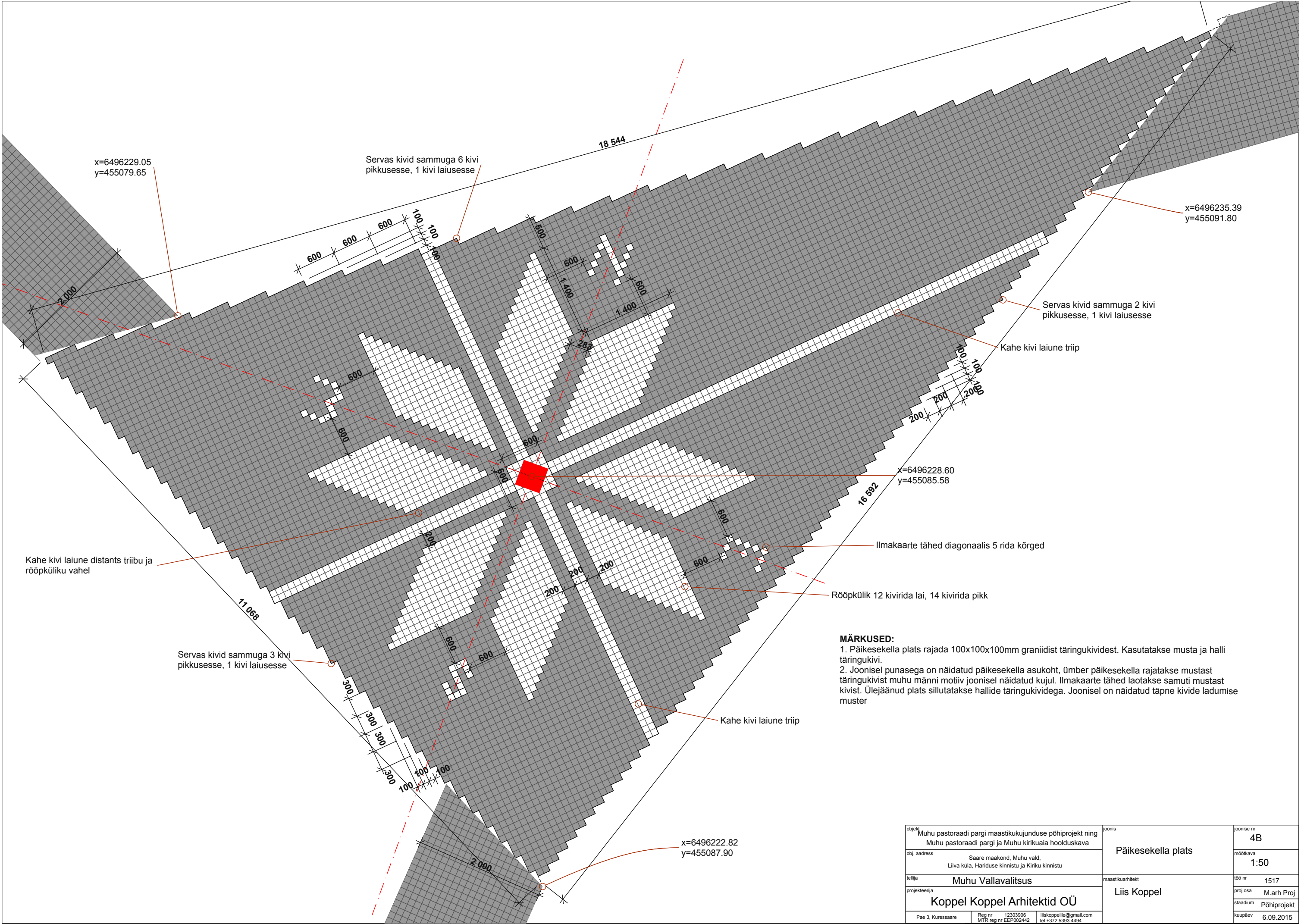
TINGMÄRGID

- Projektaal pili. Joonise loetavuse huvides on projektaal pili näidatud 2 m tegelikust väljapoole.
- olemasolevad korratatavad kiviaiad
- olemasolevad kiviaiad
- kavandatud kiviaiad
- kavandatud vertikaalplaneerimine
- kavandatud võimalik projektiorite paigaldamise ala kiriku lõunaküljel
- kavandatud purustatud ning tamplitud kruusast rajad, servad viimistletud servamise teel
- olemasolev betoonkivist sillutuse või asfalteeritud ala
- 10x10 cm suurustest tumehallide graniidist täringukividega rajad/piisid
- kavandatud kõrgpeenrad metallvalvete "Caradonna", peenraoside "Europeana", püsivallide "Conditia" ja tahkivallidega "Jean Davis"
- kavandatud vanikak röörisidega "Flammentanz"
- kavandatud murupink
- kavandatud lativõrestik röörisidega "Flammentanz"
- kavandatud infotahvel põlisele harilikule saarele
- lava
- pingiread
- kavandatud rekonstrueeritav päikesekell muhu mäni motiiviga sillutusemustril
- kavandatud mänguväljaku elementide, elementide turvaalad on rajatud purustatud okaspuukoore puruga või lehtpuu hakkemulliga.
- kavandatud pink ja prügikast
- olemasolev infotahvel ja kavandatud identne infotahvel
- rekonstrueeritav kaevukoht pumbakaevuna
- kavandatud valgusti Philips CitySpirit h=3m.
- kavandatud tsiingitud mastiga (8m) valgusti
- kavandatud piirdeaed kaitsemajale
- kavandatud rattahoidla
- likvideeritav olemasolev rajatis

Märkus: KOORDINAADID L/EST 97 SÜSTEEMIS
KÕRGUSED BALTI SÜSTEEMIS

JÜRI KOPPELI MAAMÕÖDUSTÖÖD	TÖÖ NR. G4/2015	2015
ljri.koppel@neti.ee	529664Z	OBJEKT: Muhu pastoraadi park ja Muhu kirikuaiad
Litsentsid: 499 Mo-K; 637 MA	Kiriku 47801:004:0562	Hariduse 47801:004:0597
EEG000130	LEHT	LEHT
AMET	NIMI	ALLKIRI
PRJUHT	J.Koppel	
TEGUA		
VÄLJAND: 13.03.2015	20.03.2015	
JOONIS:	Geodeetiline alusplaan	

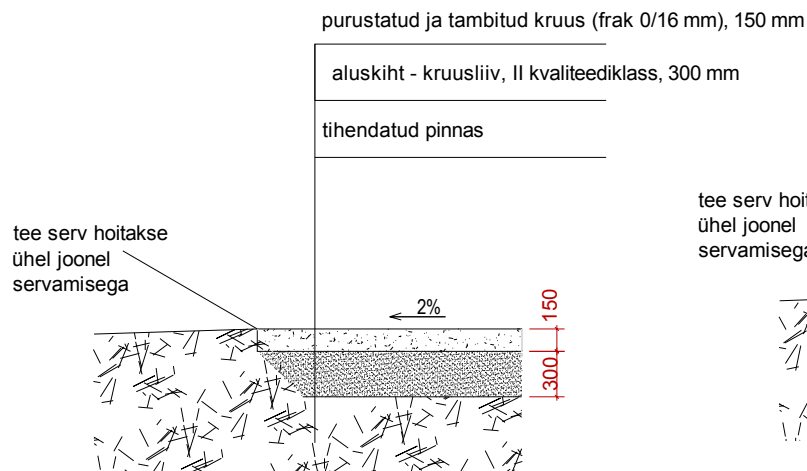
objekt	Muhu pastoraadi pargi maastikujunduse põhiprojekt ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaiade hoolduskava	joonis	TEEDE PLAAN JA VERTIKAALPLANEERIMINE	joonise nr	4A
obj. aadress	Saare maakond, Muhu vald, Liiva küla, Hariduse kinnistu ja Kiriku kinnistu	maastikuarhitekt	Liis Koppel	mõõtkava	1:500
tellija	Muhu Vallavalitsus	too nr	1517	proj. osa	M.ari Proj
projekteerija	Koppel Koppel Arhitektid OÜ	staadium	Põhiprojekt	kuupäev	07.09.2015
Pae 3, Kuressaare	Reg nr 12303006 MTR reg nr EEP00 2442	liskoppel@neti.ee	tel +372 5395 4494		



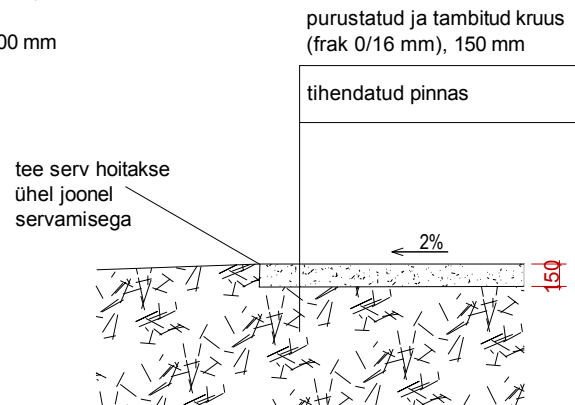
MÄRKUSED:
1. Päikesekella plats rajada 100x100x100mm graniidist täringukividest. Kasutatakse musta ja halli täringukivi.
2. Joonisel punasega on näidatud päikesekella asukoht, ümber päikesekella rajatakse mustast täringukivist muhu männi motiiv joonisel näidatud kujul. Ilmakaarte tähed laotakse samuti mustast kivist. Ülejäänud plats sillutatakse hallide täringukividega. Joonisel on näidatud täpne kivide ladumise muster

objekt	Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekt ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava	joonis	Päikesekella plats	joonise nr	4B
obj. aadress	Saare maakond, Muhu vald, Liiva küla, Hariduse kinnistu ja Kiriku kinnistu			möötkava	1:50
telija	Muhu Vallavalitsus	maastikuarhitekt	Liis Koppel	töö nr	1517
projekteerija	Koppel Koppel Arhitektid OÜ			proj osa	M.arh Proj
				staadium	Põhiprojekt
Pae 3, Kuressaare	Reg nr 12303906 MTR reg nr EEP002442	liiskoppel@gmail.com tel +372 5393 4494		kuupäev	6.09.2015

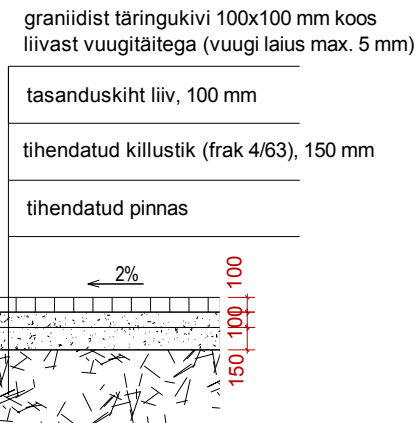
PURUSTATUD JA TAMBITUD KRUUSAST
PLATSIDE JA 2M LAIUSTE TEEDE LÕIGE



PURUSTATUD JA TAMBITUD KRUUSAST 1,2M
LAIUSTE TEEDE LÕIGE

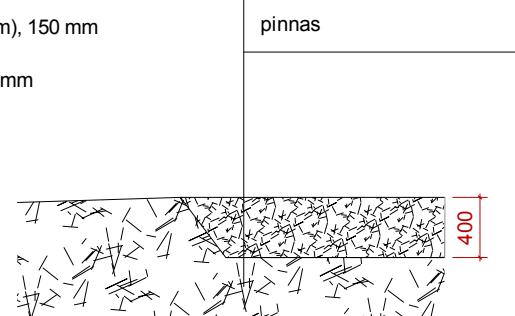


10x10 CM SUURUSTEST GRANIIDIST TÄRINGUKIVIDEST
PLATSIDE NING 10x10 CM SUURUSTEST GRANIIDIST
TÄRINGUKIVIDEST 1 JA 2M LAIUSTE TEEDE LÕIGE

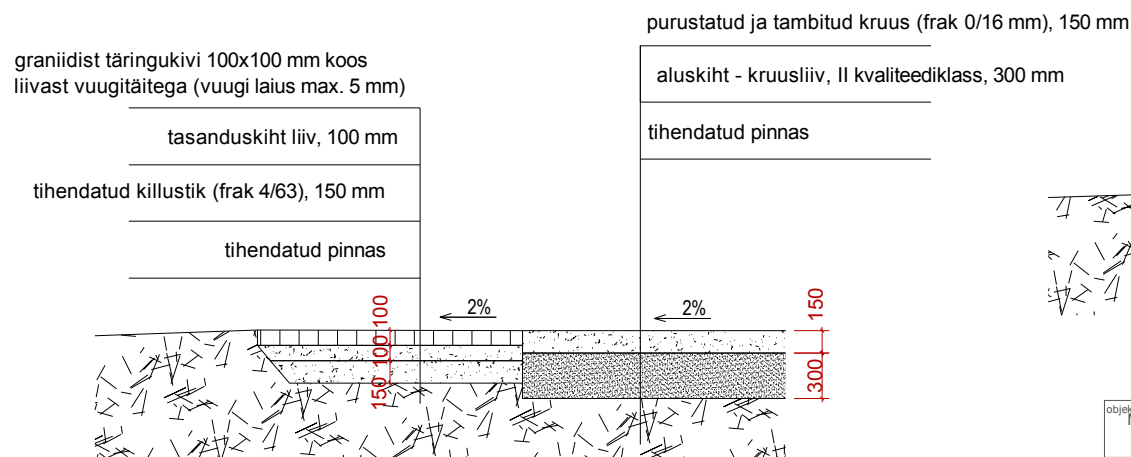


PURUSTATUD OKASPUUKOORE PURUGA VÕI
LEHTPUU HAKKEMULTŠIGA KAETUD
MÄNGUATRAKTSIOONIDE ALA LÕIGE

okaspuukoore puru (frak 20/80 mm) või
lehtpuu hakkemultš (frak 5/30), 400 mm

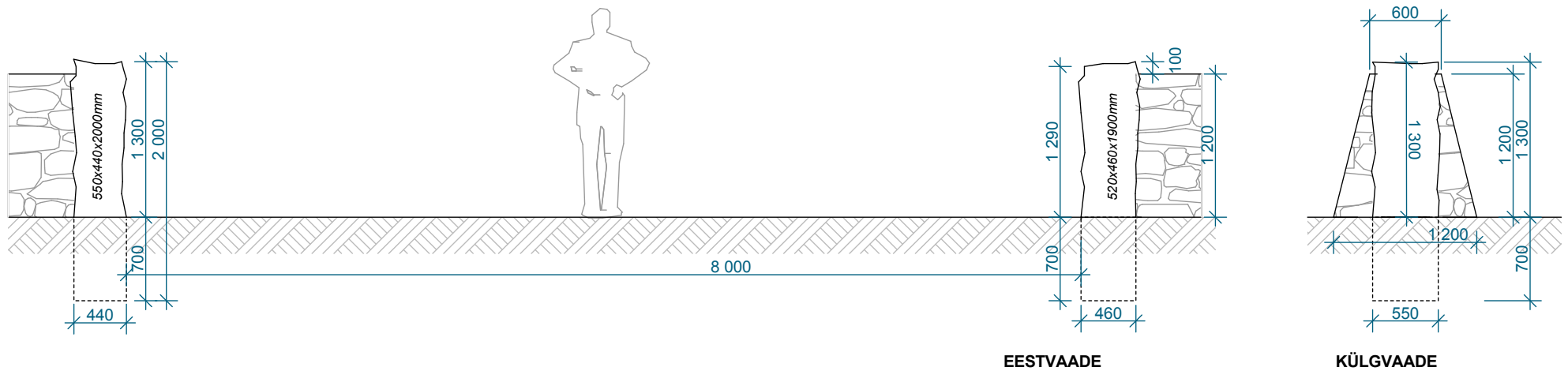


PURUSTATUD JA TAMBITUD KRUUSAST PLATSIDE JA 2M LAIUSTE TEEDE LÕIGE
KOOS 10X10CM SUURUSTEST GRANIIDIST TÄRINGUKIVIDEST SERVAGA



objekt	Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekt ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava	joonis	Teede lõiked	joonise nr	5
obj. aadress	Saare maakond, Muhu vald, Liiva küla, Hariduse kinnistu ja Kiriku kinnistu			mõõkava	1:50
tellija	Muhu Vallavalitsus	maastikuarhitekt	Liis Koppel	loo nr	1517
projekteerija	Koppel Koppel Arhitektid OÜ			proj osa	M.arh Proj
Pae 3, Kuressaare	Reg nr 12303906	liiskoppelie@gmail.com		staadium	Põhiprojekt
				kuupäev	20.10.2015

KÜLATANUMA VÄRAVAKOHA EESTVAADE JA KÜLGVAADE

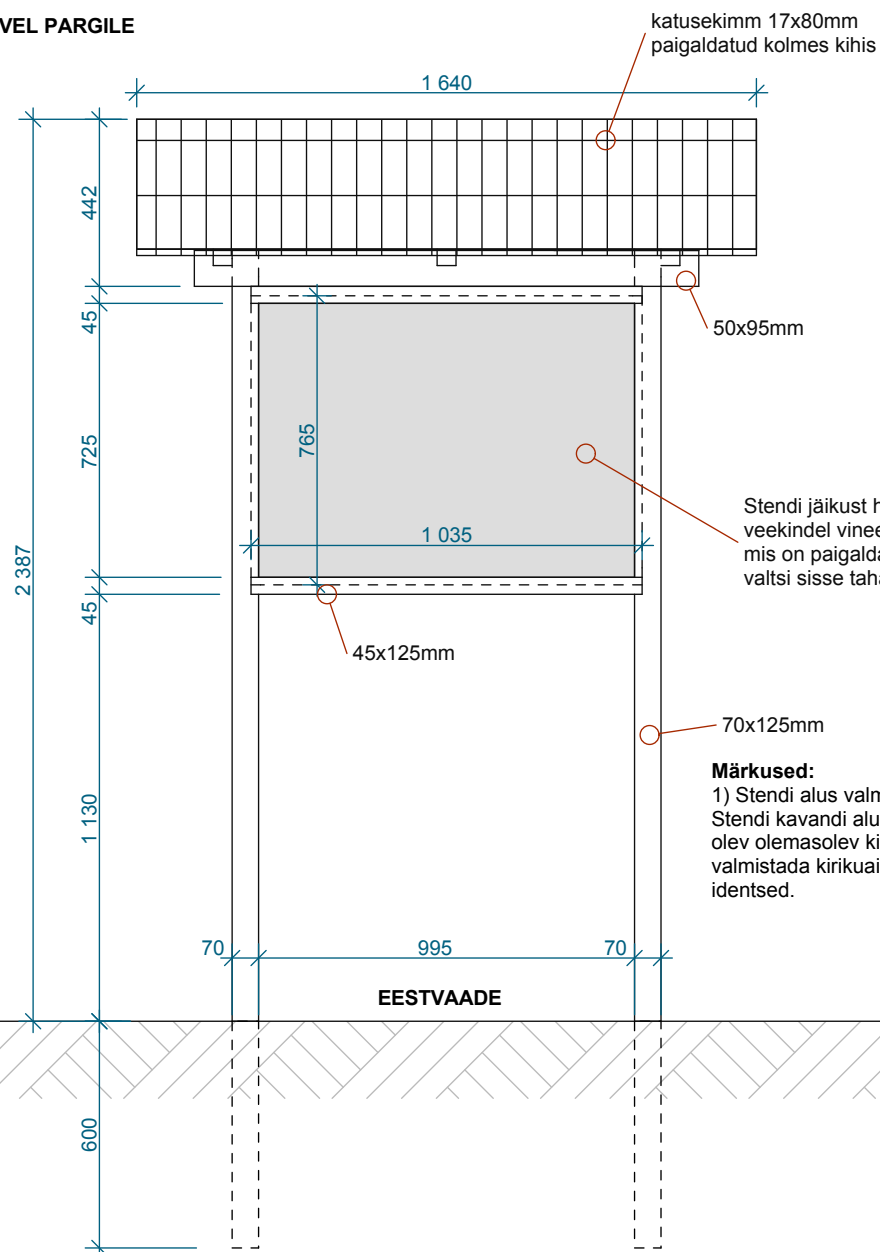


Märkused:

- 1) Külatanuma väravakoht on vormistatud murtud ja tahutud paekivist postidena.
- 2) Postid kaevata ca 70cm sügavuselt maa sisse, paigaldada posti laiem külg kiviaiaga risti.
- 3) Kiviaia lõigud taastada kõrguseni 1,2m vastu kiviposte.

objekt	Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekt ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava	joonis	Pastoraadi peavärava koht	joonise nr	6
obj. aadress	Saare maakond, Muhu vald, Liiva küla, Hariduse kinnistu ja Kiriku kinnistu			mõõtkava	1:50
teelija	Muhu Vallavalitsus	maastikuarhitekt	Liis Koppel	töö nr	1517
projekteerija	Koppel Koppel Arhitektid OÜ			proj osa	M.arh Proj
				staadium	Põhiprojekt
Pae 3, Kuressaare	Reg.nr 12303906 MTR reg nr EEP002442	liiskoppel@koppel.ee tel +372 5393 4494		kuupäev	6.09.2015

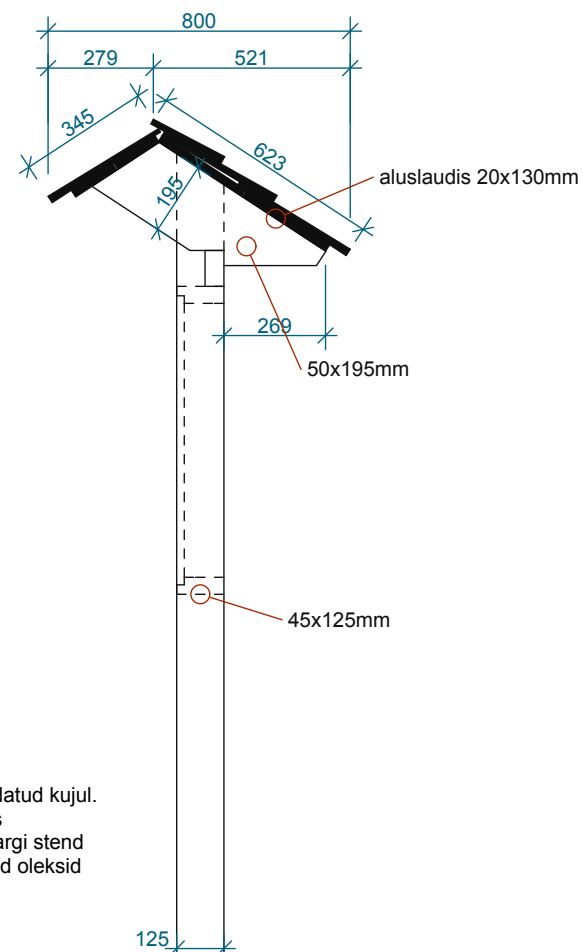
INFOTAHVEL PARGILE



Stendi jäikust hoiab veekindel vineeritahvel, mis on paigaldatud raamistiku valtsi sisse tahapoole

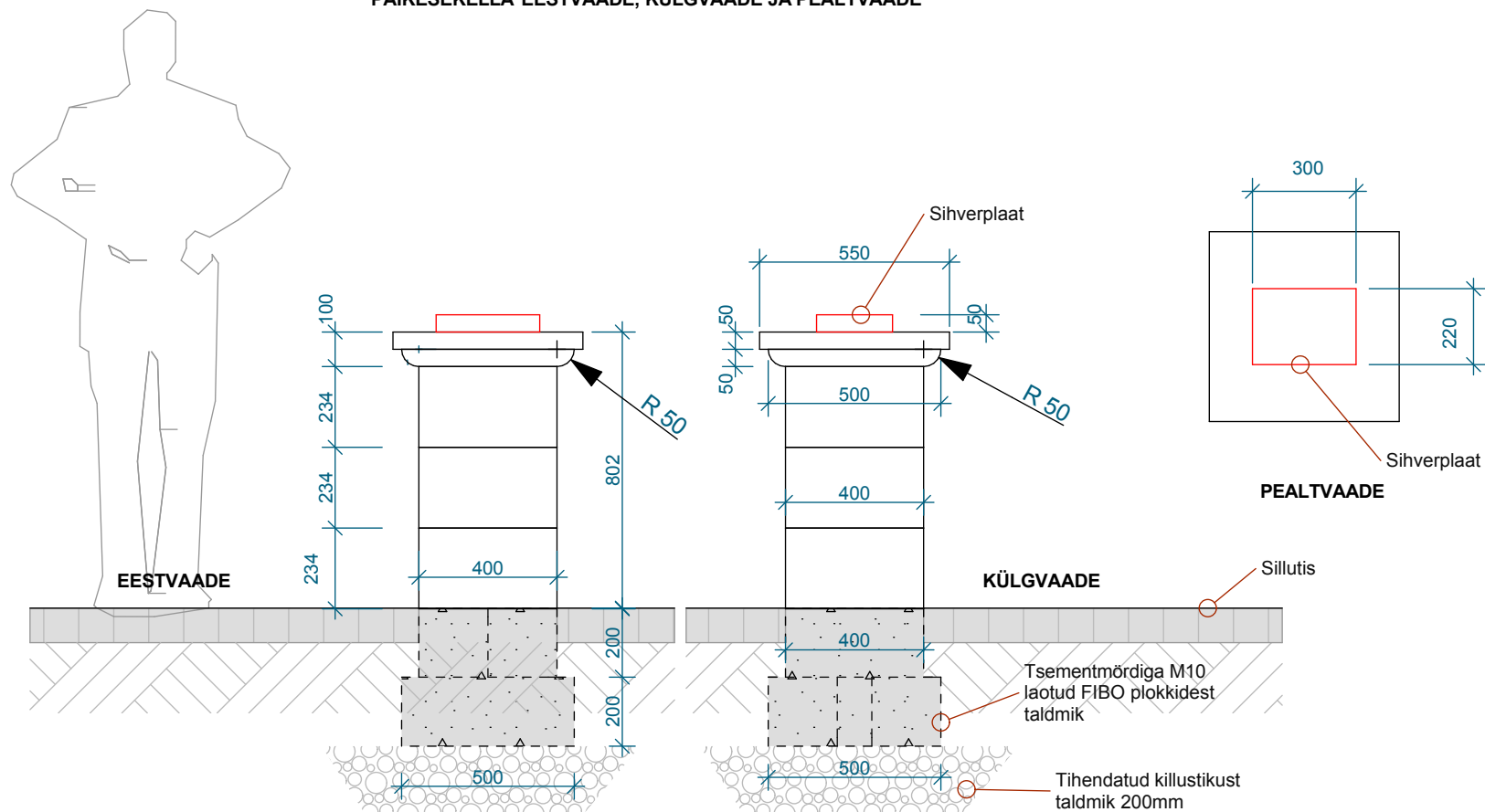
Märkused:

1) Stendi alus valmistada puidust joonisel näidatud kujul. Stendi kavandi aluseks on Pastoraadi väravas olev olemasolev kirikuaia stend. Pastoraadi pargi stend valmistada kirikuaia stendi koopiana, et stendid oleksid identsed.



objekt	Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekt ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava	joonis	Infotahvel pargile	joonise nr	7
obj. aadress	Saare maakond, Muhu vald, Liiva küla, Hariduse kinnistu ja Kiriku kinnistu			mõõtkava	1:20
teelija	Muhu Vallavalitsus	maastikuarhitekt	Liis Koppel	töö nr	1517
projekteerija	Koppel Koppel Arhitektid OÜ			proj osa	M.arh Proj
				staadium	Põhiprojekt
Pae 3, Kuressaare	Reg nr 12303906 MTR reg nr EEP002442	liiskoppel@koppel.ee tel +372 5393 4494		kuupäev	6.09.2015

PÄIKESEKELLA EESTVAADE, KÜLGVAADE JA PEALTVAADE

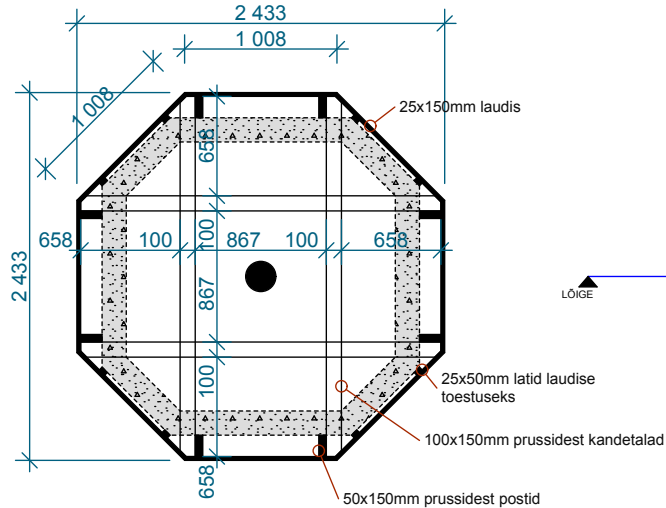


Märkused:

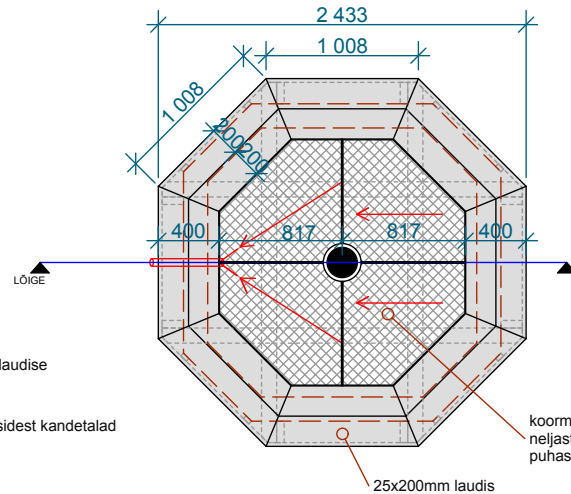
- 1) Päikesekell on rajatud FIBO plokkidest vundamendile dolomiitplokkidest sambana. Dolomiitdetailide pinnatöötlus on rihveldatud.
- 2) Sihverplaadi mõõdud on antud ajaloolise päikesekella sihverplaadi säilinud fragmendi põhjal.
- 3) Sihverplaadi restaureerimine või rekonstrueerimine töötada välja kellasepa või skulptori poolt.

objekt	Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekt ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava	joonis	Päikesekell	joonise nr	8
obj. aadress	Saare maakond, Muhu vald, Liiva küla, Hariduse kinnistu ja Kiriku kinnistu			mõõtkava	1:20
teelija	Muhu Vallavalitsus	maastikuarhitekt	Liis Koppel	töö nr	1517
projekteerija	Koppel Koppel Arhitektid OÜ			proj osa	M.arh Proj
Pae 3, Kuressaare	Reg nr 12303906 MTR reg nr EEP002442	liiskoppel@gmail.com tel +372 5393 4494		staadium	Põhiprojekt
				kuupäev	6.09.2015

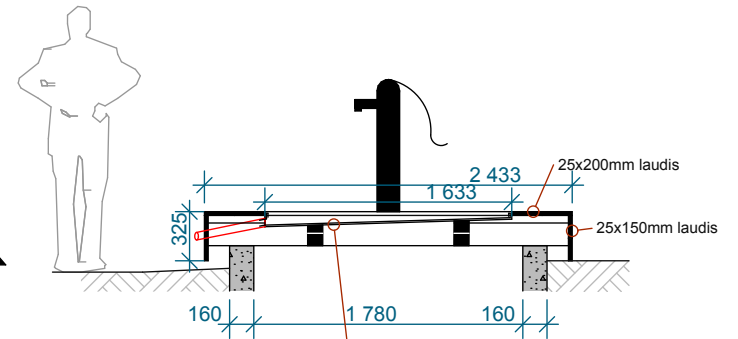
PUMBAKAEVU PLATVORMI KONSTRUKTSIOONIDE PLAAN, PEALTVAADE, LÕIGE JA KÜLGVAADE



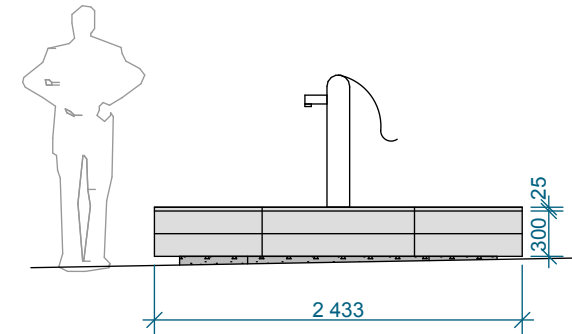
KONSTRUKTSIOON



PEALTVAADE



RISTLÕIGE



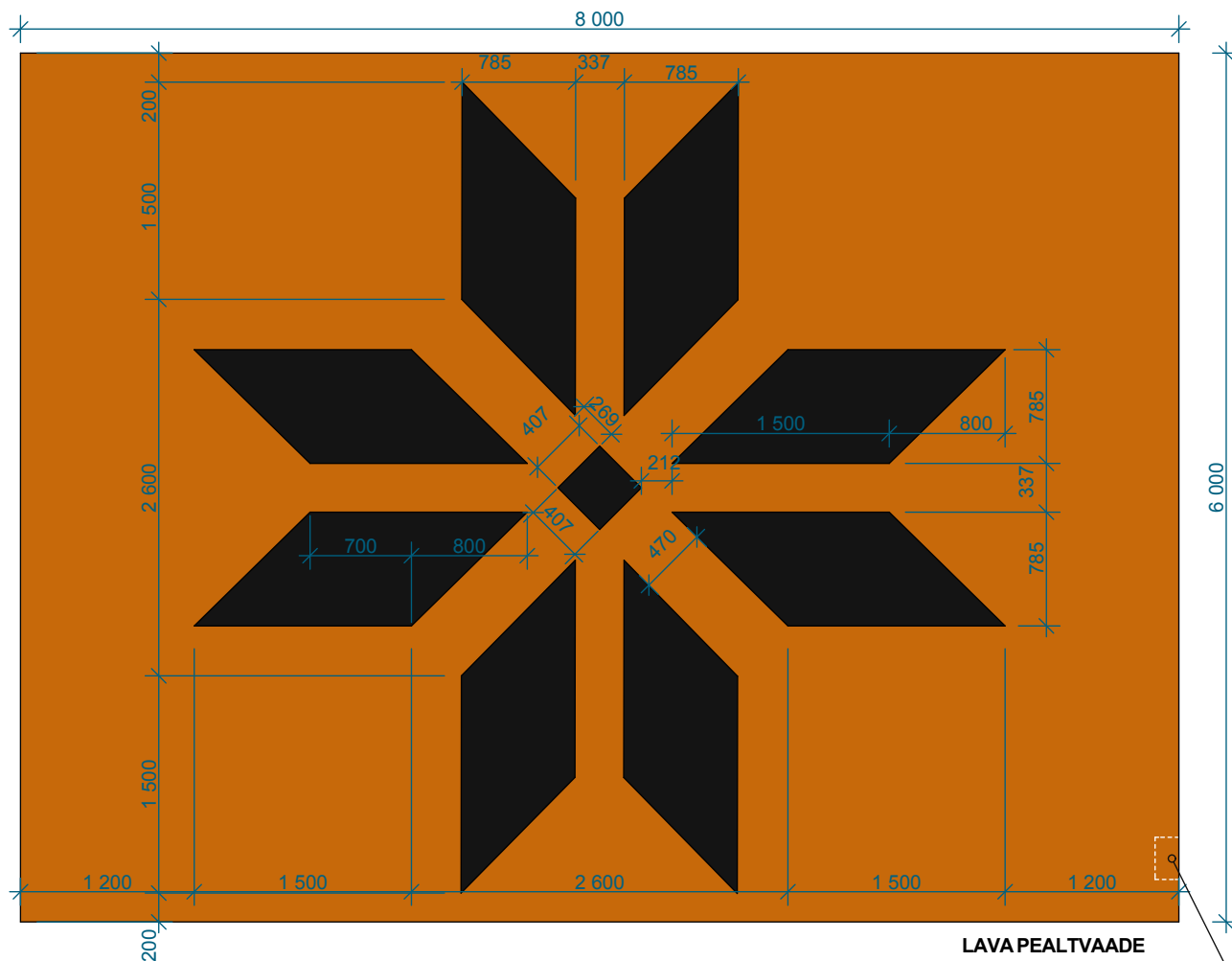
KÜLGVAADE

Märkused:

- 1) Pumbakaev on rajatud puidust platvormile olemasolevale betoonvööle.
- 2) Platvormi konstruktsioon on rajatud puidust, konstruktsiooni katab platvormi servaalal laudis, keskosas plekist veekogumisvann, mis omakorda on kaetud metallrestiga.
- 3) Veekogumisvannist on vesi juhitud toru kaudu platvormi seinast välja.
- 4) Pumbakaev otsitakse antiigiturult või paigaldetakse klassitsistlikus stiilis malmist valatud tänapäeval järgi tehtud analoog.

objekt	Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekt ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava	joonis	Pumbakaev	joonise nr	9
obj. aadress	Saare maakond, Muhu vald, Liiva küla, Hariduse kinnistu ja Kiriku kinnistu			mõõtkava	1:50
teelija	Muhu Vallavalitsus	maastikuarhitekt	Liis Koppel	töö nr	1517
projekteerija	Koppel Koppel Arhitektid OÜ			proj osa	M.arh Proj
				staadium	Põhiprojekt
Pae 3, Kuressaare	Reg nr 12303906 MTR reg nr EEP002442	liiskoppel@gmail.com tel +372 5393 4494		kuupäev	6.09.2015

VABAÕHULAVA

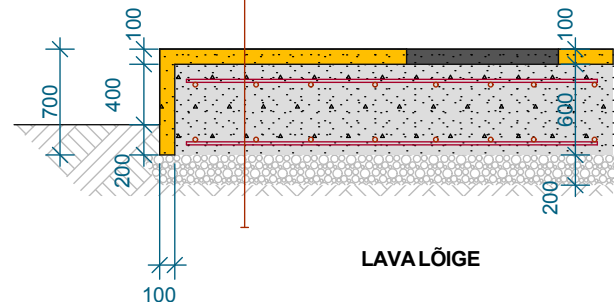


LAVA PEALTVAADE

Märkused:

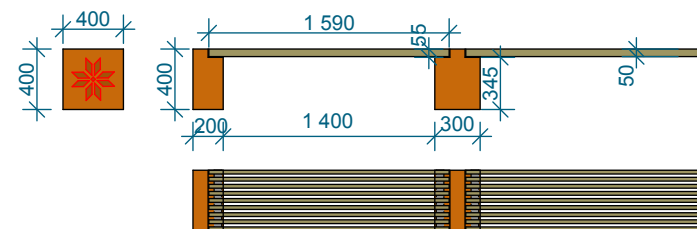
- 1) Lava on rajatud pigmenteeritud oranžist betoonist (kogus 5,5m³), toon **S311** (Tikkurila Symphony OPUS 1 värvikaart). Selle keskosas asub pigmenteeritud mustast betoonist (kogus 0,98m³) muhu määnd.
- 2) Lava mõõtmed 6X8m, h=0,5m.
- 3) Tehnoloogiliselt rajatakse esmalt vundamendisüvend tihendatud killustikalusega, seejärel raketis armeeritud betoonitaldmiku rajamiseks. Raketise ülemisele servale antakse kalle 1cm 1 m peale tahapoole. Pärast betoneerimist pigmenteerimata betooniga C32/37 raketis lammutatakse ja ehitatakse 10cm väljapoole ja 10 cm kõrgema servaga uus filmivineerist raketis, mis järgib samuti betoonitaldmiku kallet. Seejärel valmistatakse mustade ruutude asukohta teravdatud nurkadega hõõveldatud laudadest kastid (seestpoolt kruvitud), mis on täpselt 10cm kõrged. Vajadusel lihvitakse nurklühvijaga laudkastid pikkade lattide järgi raketisega tasa. Mustade ruutude puitkastid kinnitatakse seestpoolt tüüblitega kindlalt taldmiku külge. Seejärel valatakse pigmenteeritud oranž betoon raketisse ja silutakse kopteriga kõikjal tasaseks. Pärast kivistumist eemaldatakse ümbrisraketis ja mustade kastide raketis võetakse laudhaaval kruvides lahti. Vajadusel korrigeeritakse mustade kastide servi nurklühvijaga, seejärel valatakse mustast pigmenteeritud betoonist mustad ruudud täis ja silutakse need kopteriga tasaseks. Üleliigne oranžile pinnale sattunud must betoon pestakse ettevaatlikult maha enne betooni kivistumist.

- Lõppviimistletud pigmenteeritud betoonplaat 100mm
- raudbetoonitaldmik 500mm, armeeritud 2 kihis 6x150x150mm armatuuriga
- tihendatud killustikalus 200mm
- pinnas



LAVA LÕIGE

LAVAESISTE PINKIDE OTSAVAADE, KÜLGVAADE NING PEALTVAADE



Märkused:

- 1) Pinkide jalad on pigmenteeritud oranžist betoonist, toon **S311** (Tikkurila).
- 2) Äärmistel betoonjaladel on keskosas ca 2 cm sügavuselt sisse valatud tühimik, mis moodustab muhu mäni mustrit.
- 3) Istumisosa on rajatud õlitatud puidust 25x50mm serviti asetatud hõõveldatud lattidest, mis kinnituvad kruvidega 5x50x400mm tsingitud teraslati külge. Teraslatid toetuvad betooni peale.

- Niiskuskindel IP44 süvistatav elektrikilp lava sokliküljel, lukustatav. Varustatud 380V tööstusvoolu ja tavaliste 220V pistikupesadega.

objekt	Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekt ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaija hoolduskava	joonis	joonise nr
obj. aadress	Saare maakond, Muhu vald, Liiva küla, Hariduse kinnistu ja Kiriku kinnistu	Väliõhulava ja lavaesised pingid	10
tehtaja	Muhu Vallavalitsus	maastikuarhitekt	mõõtkava
projekteerija	Koppel Koppel Arhitektid OÜ	Liis Koppel	1:50
Pae 3, Kuressaare	Reg nr 12303906 MTR reg nr EEP002442	liiskoppel@gmail.com tel +372 5393 4494	töö nr
			1517
			proj osa
			M.arh Proj
			staadium
			Põhiprojekt
			kuupäev
			20.10.2015

Joonis 11. Mänguattraksioonid (Tommi 'Kolme tipuga püramiid'; 'Ronila Goloth' ja 'tarsanirada skyrail' või analoogid)

KOLME TIPUGA PÜRAMIID

J4811

[Tagasi nimekirja](#)

Omadused

 6+  8,15x9,40x5,0m  12,5x11,20m  35

 2,40m

Kirjeldus

Kolmetipuline püramiid kõrgusega 5,0 meetrit on praktiliselt hooldusvaba.

LISA PÄRINGUKORVI +



RONILA GOLOTH

J415

[Tagasi nimekirja](#)

Omadused

 6+  4,30x1,70x3,90m  8,90x5,0m  11

 2,90m

Kirjeldus

Materjalid:

tugipost – tsingitud ja spetsiaallakitud kraapekindel teras

torud – roostevaba teras

paneelid – HPL kompaktmaterjal

LISA PÄRINGUKORVI +



TARSANIRADA SKYRAIL

J515A

[◀ Tagasi nimekirja](#)

Omadused

 4+  6,30x3,14xh3,32m  8,9x4,5m  6

 1,20m

Kirjeldus

Raja pikkus 6 meetrit.

Materjalid:

roostevabast ja tsingitud terasest konstruktsioon;

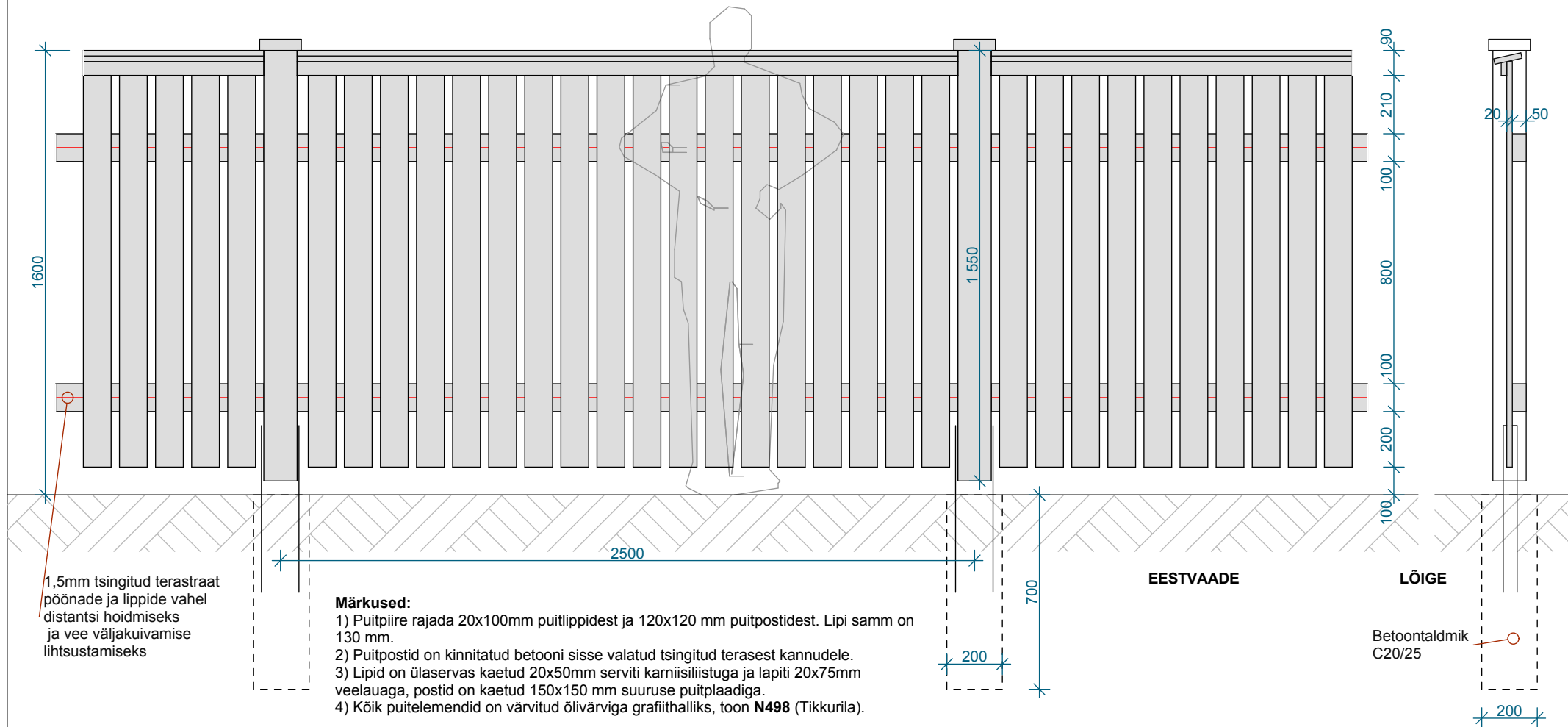
roostevaba laagersüsteem;

kummikateega käepide.



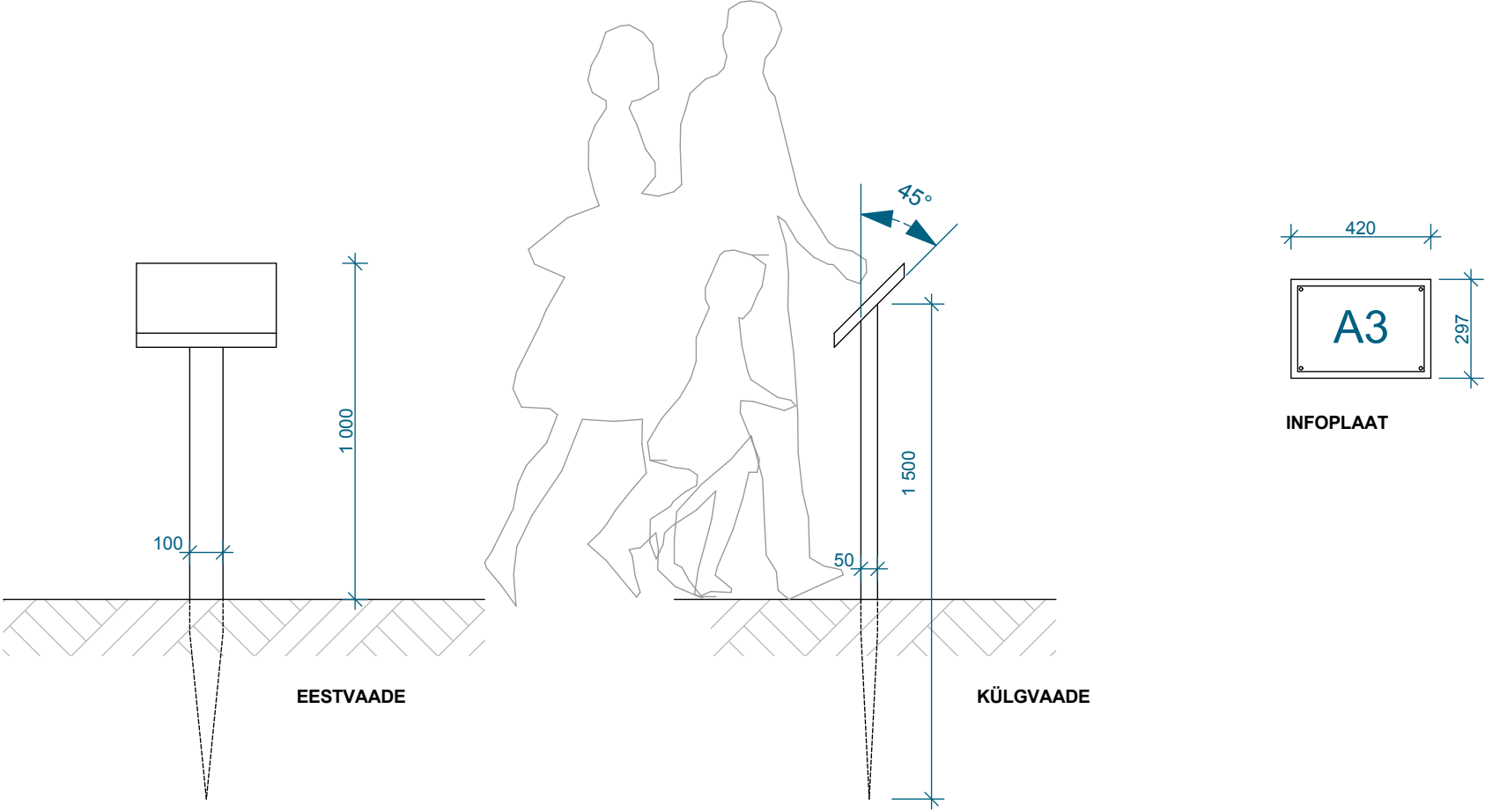
LISA PÄRINGUKORVI +

KATLAMAJA PIIRDEAED



objekt	Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekt ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava	joonis	Katlamaja tara	joonise nr	12
obj. aadress	Saare maakond, Muhu vald, Liiva küla, Hariduse kinnistu ja Kiriku kinnistu			mõõtkava	1:20
teelija	Muhu Vallavalitsus	maastikuarhitekt	Liis Koppel	töö nr	1517
projekteerija	Koppel Koppel Arhitektid OÜ			proj osa	M.arh Proj
				staadium	Põhiprojekt
Pae 3, Kuressaare	Reg nr 12303906 MTR reg nr EEP002442	liiskoppel@gmail.com tel +372 5393 4494		kuupäev	6.09.2015

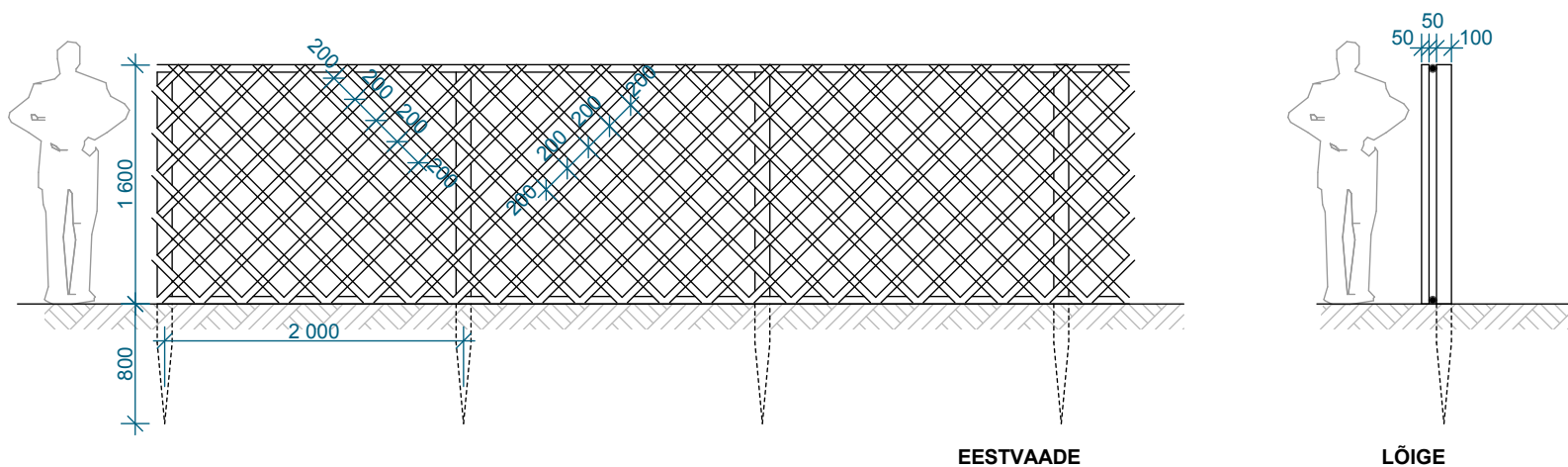
PÕLISE SAARE INFOTAHVLI EESTVAADE JA KÜLGVAADE



Märkused:
1) Infotahvel on kavandatud tammepeust 50x100 mm postil ja tammepeust alusega (formaat A3 paksusega 30 mm ühest plangust). Sellele on kruvitud PVCst infokandja. Infotahvel on immutatud tõrvaõliga.

objekt	Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekt ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava	joonis	13
obj. aadress	Saare maakond, Muhu vald, Liiva küla, Hariduse kinnistu ja Kiriku kinnistu	Infotahvel põlisele saarele	mõõtkava 1:20
teelija	Muhu Vallavalitsus	maastikuarhitekt	töö nr 1517
projekteerija	Koppel Koppel Arhitektid OÜ	Liis Koppel	proj osa M.arh Proj
Pae 3, Kuressaare	Reg.nr 12303906 MTR reg nr EEP002442	liiskoppel@gmail.com tel +372 5393 4494	staadium Põhiprojekt
			kuupäev 6.09.2015

LATTVÖRESTIKU EESTVAADE JA KÜLGVAADE

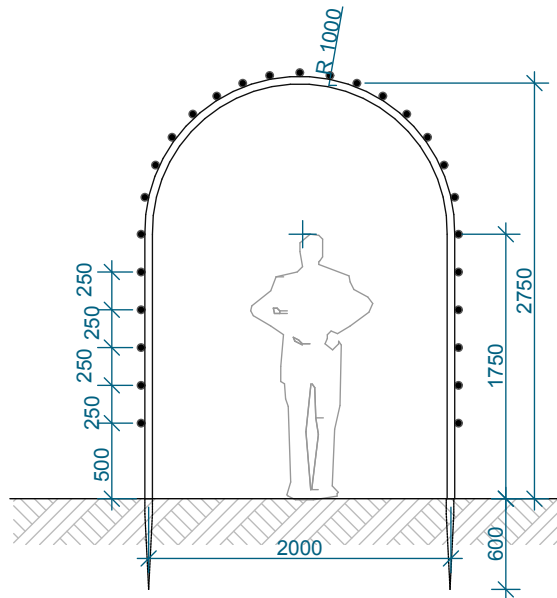


Märkused:

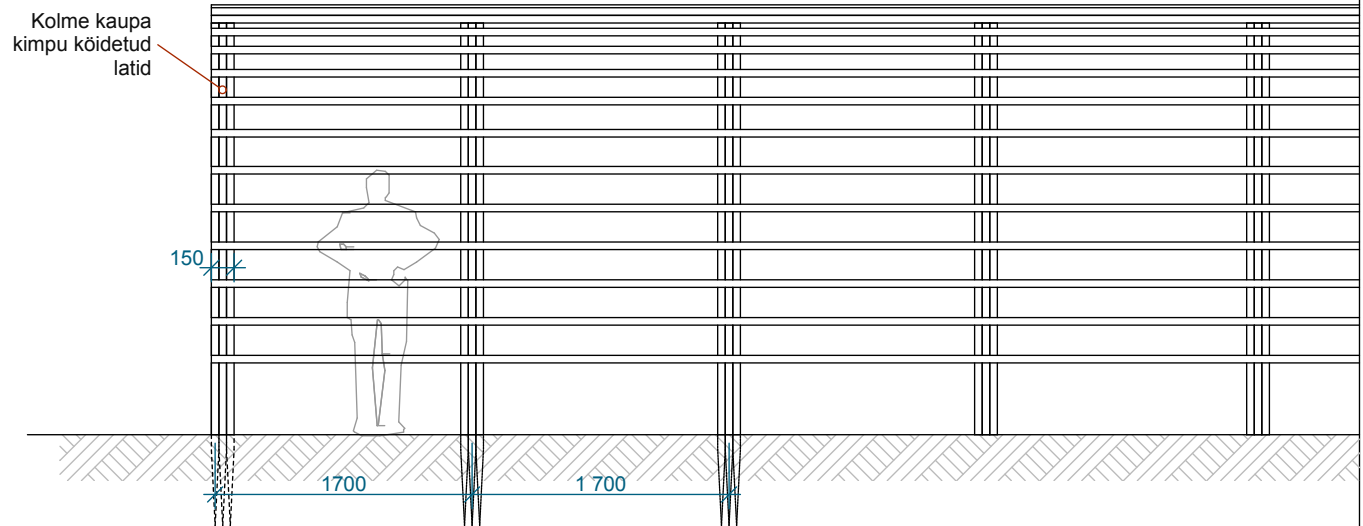
- 1) Lattvõrestik on kavandatud 50 mm diameetriga kooritud ümarlattidest (soovitavalt kuusk), mis on kinnitatud 100 mm ümarpostidele (tamm). Lattide samm on horisontaalselt ja vertikaalselt 200 mm. Postid ja võrestik on immutatud tõrvaõliga.
- 2) Ümarpostid ja -latid ei tohi olla treitud.
- 3) Lattvõrestikule on ronitaimedena kasvama pandud roniroosid.

objekt	Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekt ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava	joonis	Lattvõrestik	joonise nr	14
obj. aadress	Saare maakond, Muhu vald, Liiva küla, Hariduse kinnistu ja Kiriku kinnistu			mõõtkava	1:50
teelija	Muhu Vallavalitsus	maastikuarhitekt	Liis Koppel	töö nr	1517
projekteerija	Koppel Koppel Arhitektid OÜ			proj osa	M.arh Proj
Pae 3, Kuressaare	Reg nr 12303906 MTR reg nr EEP002442	liiskoppel@gmail.com tel +372 5393 4494		staadium	Põhiprojekt
				kuupäev	6.09.2015

VARIKÄIK



VARIKÄIGU EESTVAADE



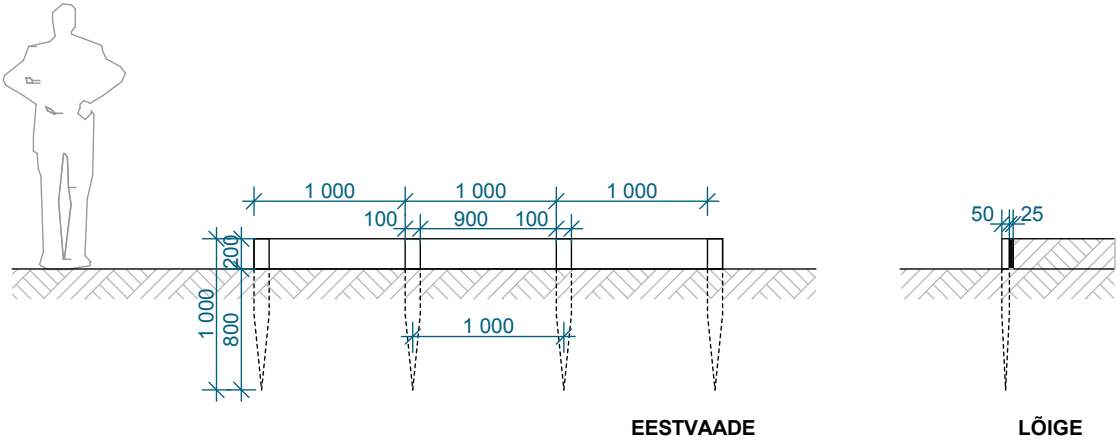
VARIKÄIGU KÜLGVAADE

Märkused:

- 1) Varikäigul on 50 mm diameetriga kooritud ümarlattidest kimpu seotud kaared, millele on paigaldatud 50mm diameetriga kooritud ümarlatid. Kogu konstruktsioon on rajatud toorest painutatavast kadakast või sarapuust ning tõrvaõliga immutatud.
- 2) Varikäigule on ronitaimedena kasvama pandud roniroosid.

objekt	Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekt ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava	joonis	Varikäik	joonise nr	15
obj. aadress	Saare maakond, Muhu vald, Liiva küla, Hariduse kinnistu ja Kiriku kinnistu			mõõtkava	1:50
teelija	Muhu Vallavalitsus	maastikuarhitekt	Liis Koppel	töö nr	1517
projekteerija	Koppel Koppel Arhitektid OÜ			proj osa	M.arh Proj
Pae 3, Kuressaare	Reg nr 12303906 MTR reg nr EEP002442	liiskoppel@gmail.com tel +372 5393 4494		staadium	Põhiprojekt
				kuupäev	6.09.2015

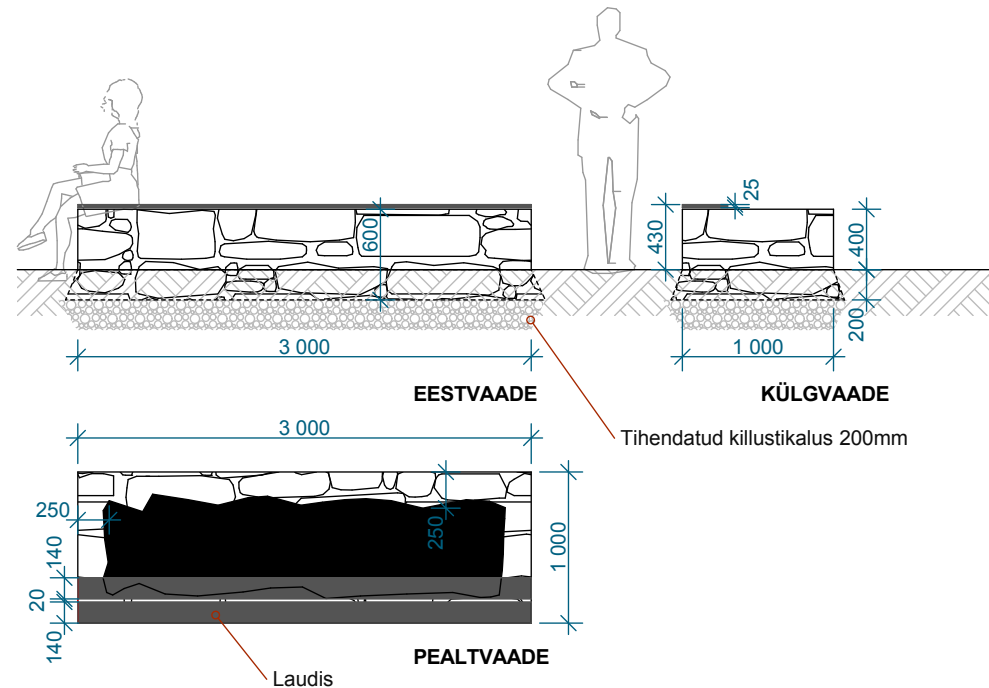
KÕRGPEENARDE EESTVAADE JA LÕIGE



Märkused:
1) Kõrgpeenarde konstruktsioon on kavandatud 25x200 mm laudadest, mis on omavahel ja pinnasesse kinnitatud 50x100 mm postidega.
Materjaliks mänd. Kogu konstruktsioon on immutatud tõrvaõliga.

objekt	Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekt ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava	joonis	Kõrgpeenar	joonise nr	16
obj. aadress	Saare maakond, Muhu vald, Liiva küla, Hariduse kinnistu ja Kiriku kinnistu			mõõtkava	1:50
teelija	Muhu Vallavalitsus	maastikuarhitekt	Liis Koppel	töö nr	1517
projekteerija	Koppel Koppel Arhitektid OÜ			proj osa	M.arh Proj
				staadium	Põhiprojekt
Pae 3, Kuressaare	Reg nr 12303906 MTR reg nr EEP002442	liiskoppel@gmail.com tel +372 5393 4494		kuupäev	6.09.2015

MURUPINGI EESTVAADE, KÜLGVAADE JA PEALTVAADE

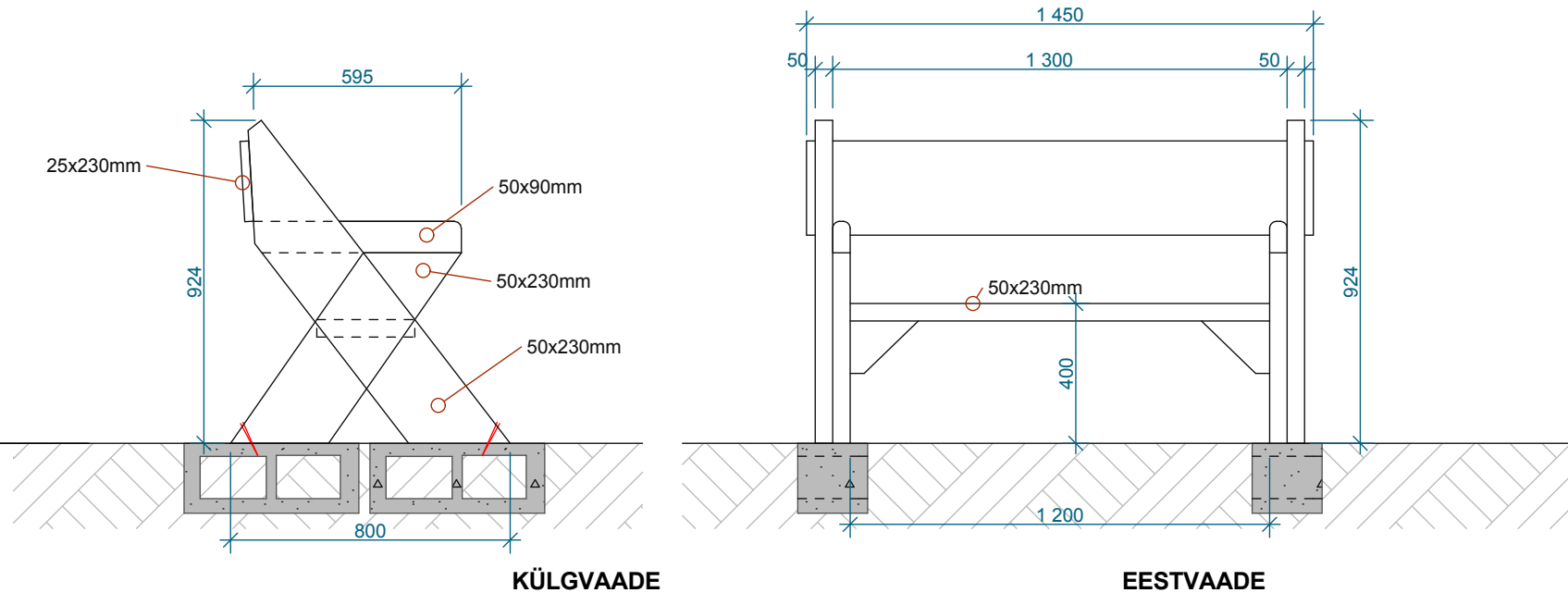


Märkused:

- 1) Murupingid on laotud lubi-tsementmördiga tühivuugil paekividest. Konstruktsioon on täidetud mullaga ja kaetud murumättaga.
- 2) Jalgraja poolne istumisserv on kaetud õlitatud laudisega. Lauad on altpoolt põõnadega kokku liidetud, põõnade pesad süvistatud paekivimüüri sisse. Vundament ulatub 200mm ulatuses maa sisse, on laotud suurematest paekividest, vundament toetub 200mm tihendatud killustikust padjale.

objekt	Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekt ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava	joonis	Murupink	joonise nr	17
obj. aadress	Saare maakond, Muhu vald, Liiva küla, Hariduse kinnistu ja Kiriku kinnistu			mõõtkava	1:50
teelija	Muhu Vallavalitsus	maastikuarhitekt	Liis Koppel	töö nr	1517
projekteerija	Koppel Koppel Arhitektid OÜ			proj osa	M.arh Proj
Pae 3, Kuressaare	Reg nr 12303906 MTR reg nr EEP002442	liiskoppel@gmail.com tel +372 5393 4494		staadium	Põhiprojekt
				kuupäev	6.09.2015

KIRIKUAIA PINK



Märkused:

- 1) Pink valmistada servamata männiprussidest 50x230mm, ühendused tsingitud puidukruvidega.
- 2) Pink õlitada linaõliga.
- 3) Pink toetada maapinnaga tasa maa sisse kaevatud Columbia plokkidele (200x200x500mm), mis on paigaldatud siledad küljed ülespoole
- 4) Pink on mõõdistatud ja joonistatud olemasoleva kirikuaia pingi põhjal, mille autoriteks on kohalikud meistrid. Kirikuaia pingid valmistada olemasolevate pinkide eeskujul. Enne pinkide valmistamist mõõdistada tootja poolt olemasolevad pingid üles ja vajadusel täiendada konstruktsiooni. Projektseerija ei vastuta olemasolevate ja käesoleva mõõdistuse alusel valmistatud uute pinkide stabiilsuse ja kasutatamugavuslikkuse eest.
- 5) Pink kinnitada tüüblite ja kruvidega Columbia plokkide külge.

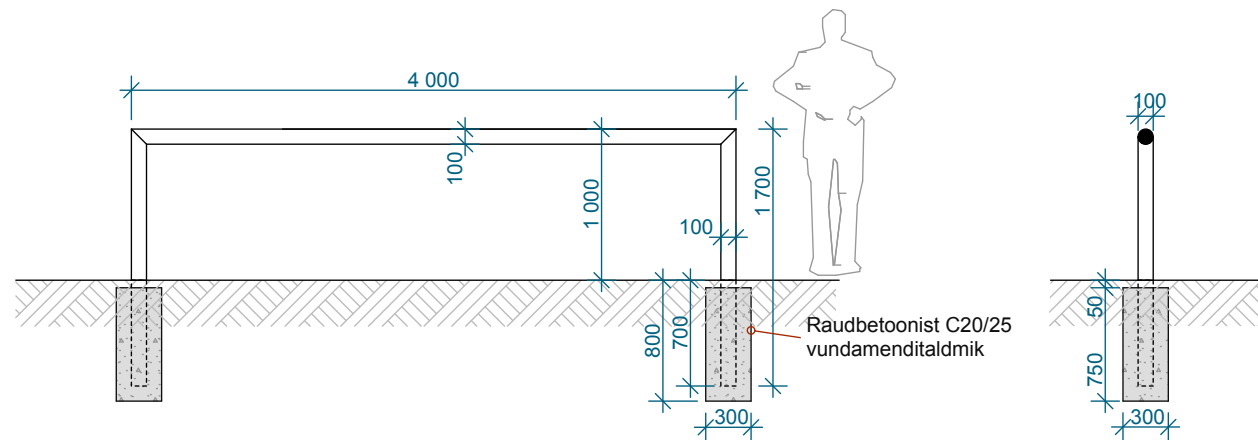
objekt	Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekt ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava	joonis	Pingid	joonise nr	18
obj. aadress	Saare maakond, Muhu vald, Liiva küla, Hariduse kinnistu ja Kiriku kinnistu			mõõtkava	1:20
teelija	Muhu Vallavalitsus	maastikuarhitekt	Liis Koppel	töö nr	1517
projekteerija	Koppel Koppel Arhitektid OÜ			proj osa	M.arh Proj
Pae 3, Kuressaare	Reg nr 12303906 MTR reg nr EEP002442	liiskoppel@gmail.com tel +372 5393 4494		staadium	Põhiprojekt
				kuupäev	6.09.2015

Joonis 19. Prügikastid (Haljastuslement ,Klassik' või analoog)



- Prügiurn: maht 60 l, pulbervärvitud, fikseeritav, postiga (jalaga)
- Värvitoon RAL 7024 (grafiithall). Posti värvitoon RAL 7024 (grafiithall).

JALGRATTAHOIDLA EESTVAADE JA LÕIGE



Märkused:

1) Lasipuu kujuline raamist lukustatav jalgrattahoidla on rajatud ümarast terastorust $d=100$ mm, toru seina paksus 3mm, ühendused keevisliites joonisel näidatud kujul; värvitud grafiithalliks (toon Grafit Grau RAL).

objekt	Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekt ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava	joonis	Rattahoidlad	joonise nr	20
obj. aadress	Saare maakond, Muhu vald, Liiva küla, Hariduse kinnistu ja Kiriku kinnistu			mõõtkava	1:50
teelija	Muhu Vallavalitsus	maastikuarhitekt	Liis Koppel	töö nr	1517
projekteerija	Koppel Koppel Arhitektid OÜ			proj osa	M.arh Proj
				staadium	Põhiprojekt
Pae 3, Kuressaare	Reg.nr 12303906 MTR reg nr EEP002442	liiskoppel@gmail.com tel +372 5393 4494		kuupäev	6.09.2015



CitySpirit – reveal the spirit of your city

CitySpirit gen2 Torch

CitySpirit gen2 is the successor to the CitySpirit street-lighting range. While retaining the distinctive design of the original range, CitySpirit gen2 has been upgraded with a new LED engine and optical elements to maximize spacing while maintaining quality of light and visual comfort. It also offers easier maintenance and a more robust product, in line with Philips' highest standards. Keeping a shared family design for the luminaire, mast and bracket ensures perfect integration in any urban streetscape. Transparent materials have again been used to lighten the daytime appearance. CitySpirit gen2 follows the line of its predecessor by incorporating several optical concepts, which address issues such as spacing, night preservation, visual comfort and light trespass. All CitySpirit indirect versions are retrofit luminaires, which can be equipped with conventional or LED light sources. In combination with different optical reflectors they deliver indirect high-quality warm white light. CitySpirit indirect LED has an upgradeable LED light engine, which ensures future-proof performance. As well as offering the latest dimming possibilities, the LED version provides high operational efficiency.

Benefits

- Perfect integration in the urban architecture, with luminaire, mast and bracket designed as an integrated concept
- Matches excellent lighting performance during hours of darkness with outstanding aesthetics during the day
- Wide choice of masts, brackets, lanterns and optical elements offers complete, elegant solution for every situation

PHILIPS

Features

- Urban styling – multiple models, including wall-mounted and bollard versions, with a shared look and feel
- Choice of conventional or LED light sources (upgradeable LED light engine)

- Wide range of masts and brackets
- Variety of optical elements addressing, for example, night preservation, visual comfort and light trespass
- Transparent materials

Application

- City centers and squares
- Residential and pedestrian areas
- Promenades

Specifications

• Type	CDS451	• Optic	Top reflector, indirect asymmetrical (TA) Top reflector, indirect bi-directional (TB) Top reflector, indirect symmetrical (TS)
• Light source	HID: - 1 x MASTER CosmoWhite CPO-TW / PGZ12 / 45, 60, 90, 140 W - 1 x MASTER CityWhite CDO-TT / E27 / 70 W - 1 x MASTER CityWhite CDO-TT / E40 / 100, 150 W - 1 x MASTERColour CDM-T / G12 / 35, 70, 150 W - 1 x SON / E27 / 50, 70 W - 1 x SON / E40 / 100, 150 W - 1 x SON-T / E27 / 50, 70 W - 1 x SON-T / E40 / 100, 150 W	• Optical element	Louver (LO) Louver, direct/indirect (LO-D/I) Refractor, prismatic (PR) Diffuser (DF)
• Lamp included	Yes (K or light color 628, 728, 830 or 840) No	• Options	Pre-wired mains connection cable (for 60P version): - 4,5 m (C4K5), 6 m (C6K)
• Gear	Electromagnetic (low loss), 230 or 240 V / 50 Hz: - Inductive (IN) Electronic, 220 - 240 V / 50 - 60 Hz: - Electronic (EB)	• Materials	Housing: die-cast aluminum Pole mount: die-cast aluminum Bowl and skirt: polycarbonate, UV-stabilized Top cover: die-cast aluminum with heat shield or reflector
• Ignitor	Semi-parallel, digital (SND) Series digital (SUD)	• Color	Canopy: Philips ultra dark grey (10714), approx RAL7022 Other RAL colours available on request
• Dimming	Photocell: minicell (P3) Lumistep DynaDimmer External dimming 1-10 V	• Installation	Post-top mounting: axial entry Ø 60/76 mm (60/76P) Recommended mounting height: 3 to 6 m Max SCx: 0.086 m ²
• Operating temperature range	-20 to +35 °C	• Accessories	Light trespass, GDS460 LO

Related products



CitySpirit gen2 Torch CDS451 urban-lighting luminaire with diffuser element



CitySpirit gen2 Torch CDS451 urban-lighting luminaire with prismatic refractor

Related products

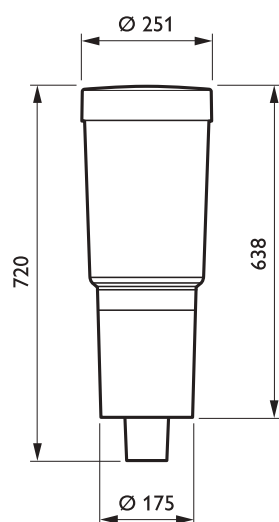
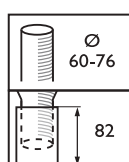


CitySpirit gen2 Torch CDS451 urban-lighting luminaire with direct louver

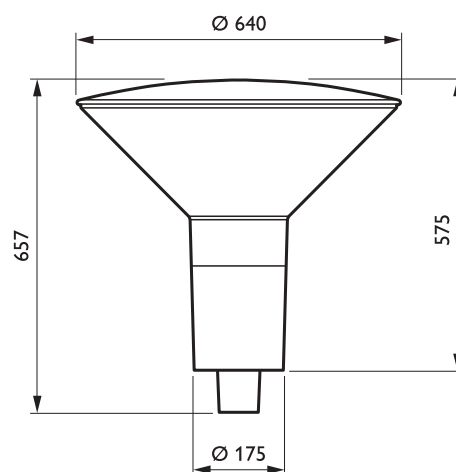
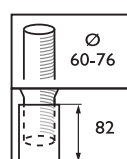


CitySpirit gen2 Cone CDS471 urban-lighting luminaire with direct louver

Dimensional drawing



CDS451 CDO-TT100W K II LO GR SND 60P



CDS451 CPO-TW60W K EB I LO GR 60P

General information (1/2)

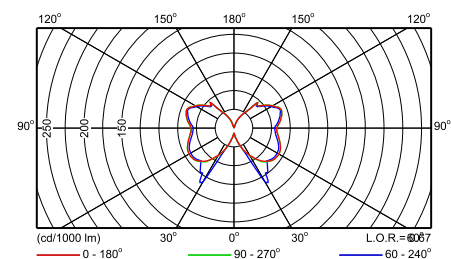
Order code	Product family code	Number of light sources	Lamp family code	Lamp power	Light source replaceable	Gear	Driver included	Mech. impact protection code	Optic type	Optical element	Color
910505016009	CDS451	1	CPO-TW	60 W	-	EB	true	IK07	No	DF	GR
910505016010	CDS451	1	CPO-TW	60 W	-	EB	true	IK07	No	PR	GR
910404135112	CDS451	1	CDO-TT	100 W	true	CONV	true	IK07	No	LO	GR
910404135212	CDS451	1	CDO-TT	150 W	true	CONV	true	IK07	No	LO	GR
910404135712	CDS451	1	CDO-TT	70 W	true	CONV	true	IK07	No	LO	GR
910404160812	CDS471	1	CPO-TW	60 W	true	EB	true	IK09	No	LO	GR

General information (2/2)

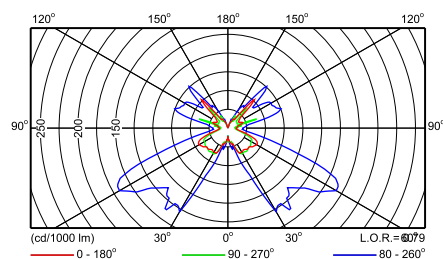
Order code	Product family code	Dimmable	CE mark	ENEC mark
910505016009	CDS451	No	CE	ENEC
910505016010	CDS451	No	CE	ENEC
910404135112	CDS451	No	CE	ENEC
910404135212	CDS451	No	CE	ENEC

Order code	Product family code	Dimmable	CE mark	ENEC mark
910404135712	CDS451	No	CE	ENEC
910404160812	CDS471	No	CE	ENEC

Photometric data



CDS451 1xCPO-TW60W EB DF



CDS451 1xCPO-TW60W EB PR

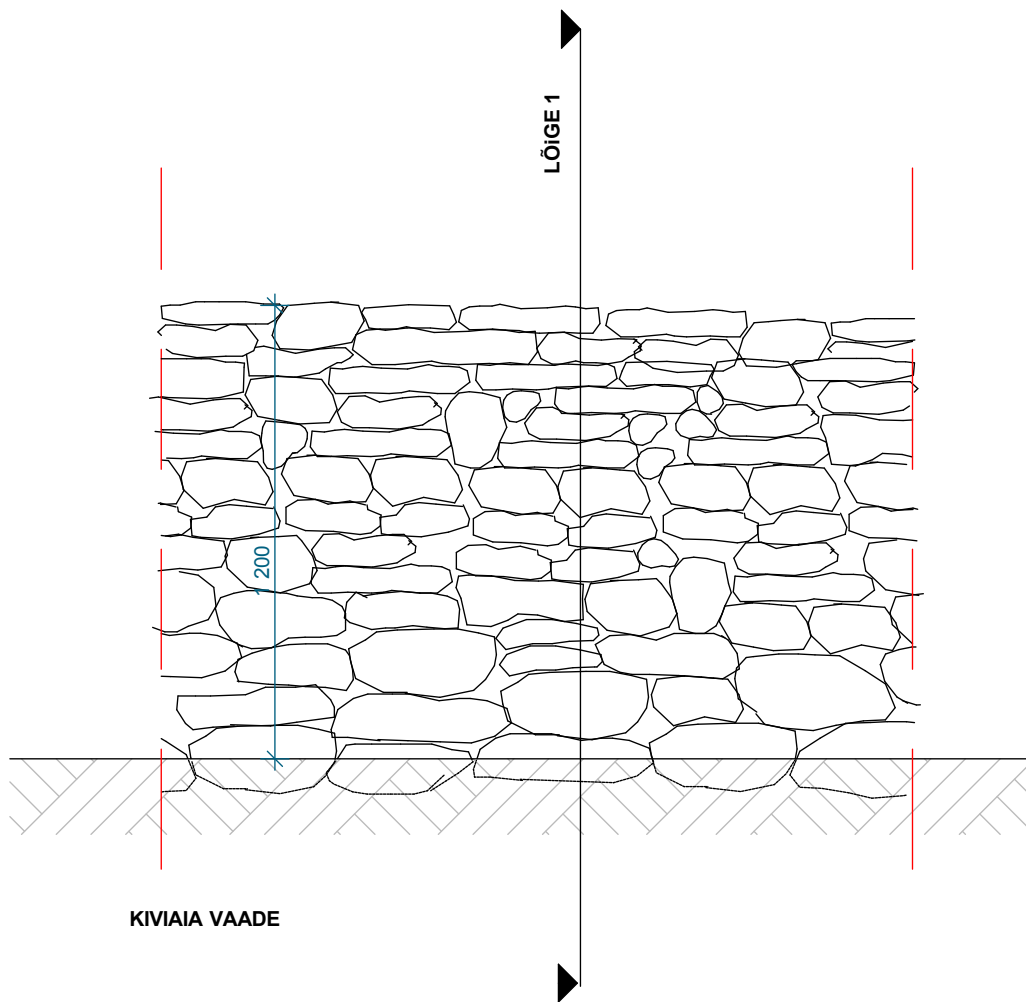


© 2014 Koninklijke Philips N.V. (Royal Philips)
All rights reserved.

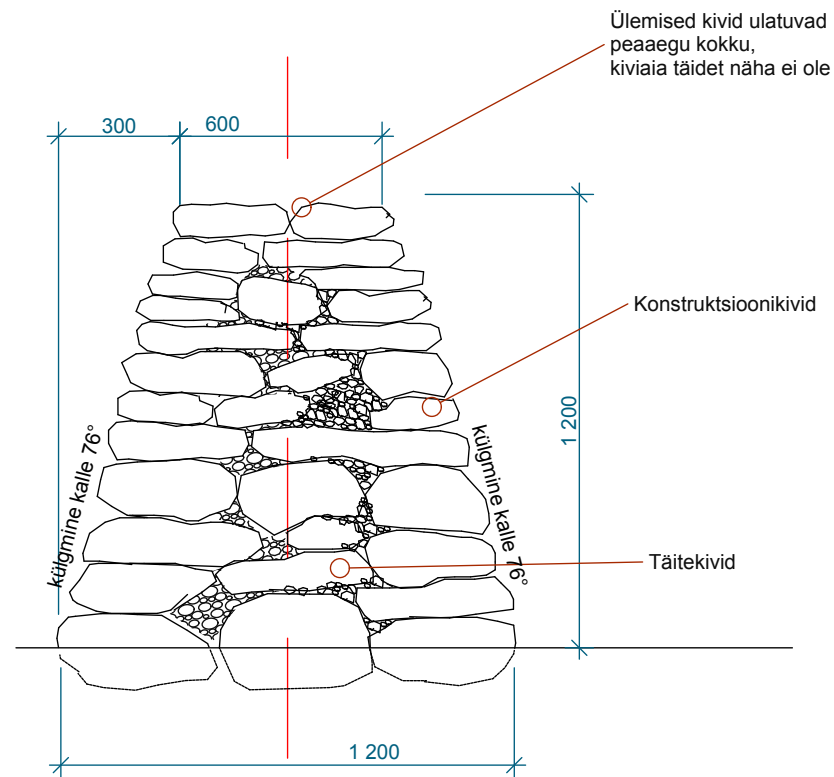
Specifications are subject to change without notice. Trademarks are the property of Koninklijke Philips N.V. (Royal Philips) or their respective owners.

www.philips.com/lighting

2014, July 10
data subject to change



KIVIAIA VAADE



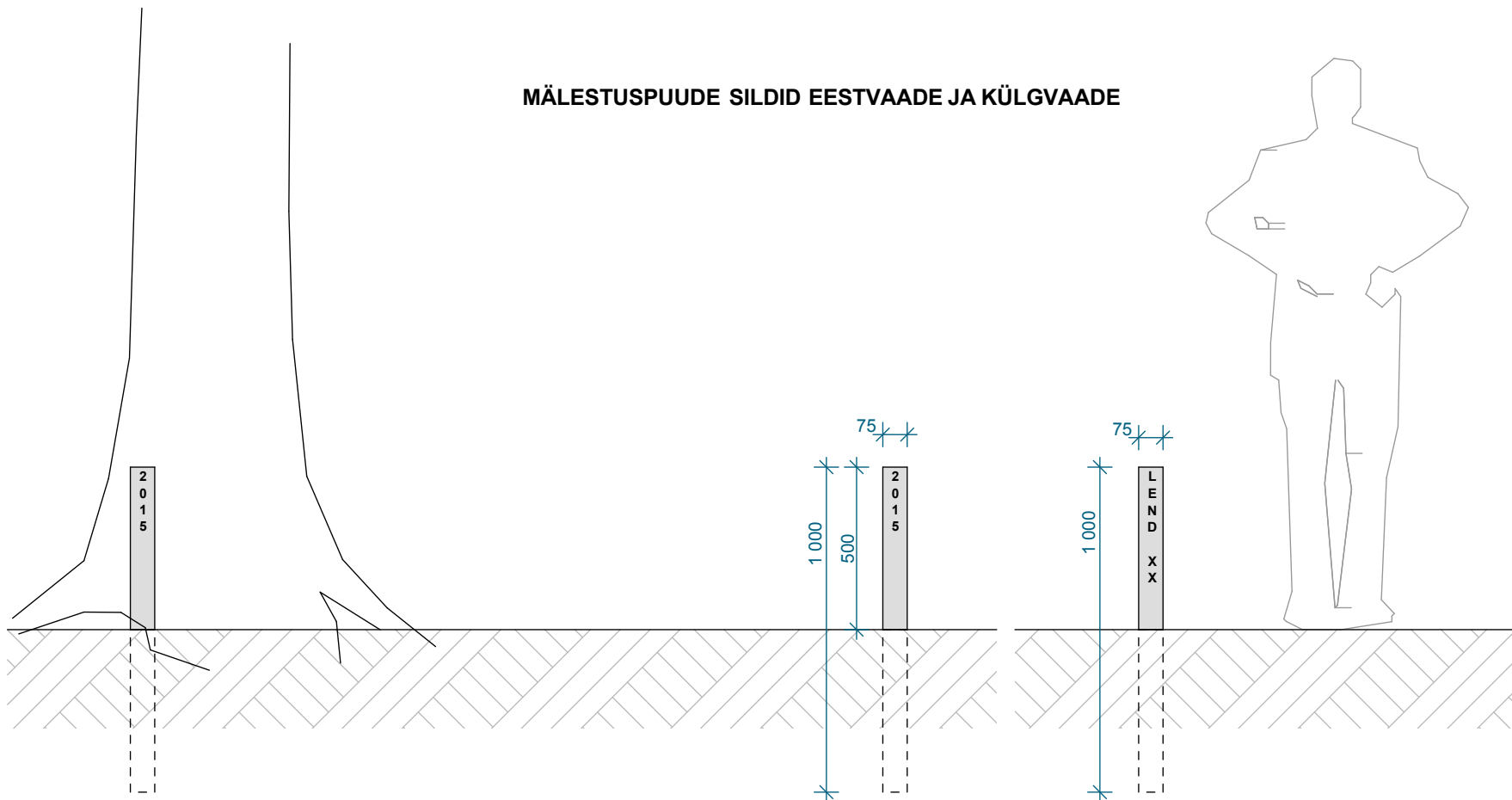
KIVIAIA LÕIGE 1

MÄRKUS:

1. Kiviaia ladumisel jälgida külgmist koondumist, 1,2m laiuse tallaga kiviaia puhul peab ülemine laius 1,2m kõrguse korral olema 0,6m, ehk suhe 1:1:0,5 (alum. laius : kõrgus : ülem. laius).
2. Ladumiseks kasutada ainult kohalikku koha pealt leitavat kivimaterjali, puudutulev osa hankida ümbruskonnast sama tüüpi materjalist.

objekt	Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekt ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava	joonis	Kiviaiad	joonise nr	22
obj. aadress	Saare maakond, Muhu vald, Liiva küla, Hariduse kinnistu ja Kiriku kinnistu			mõõtkava	1:20
teelija	Muhu Vallavalitsus	maastikuarhitekt	Liis Koppel	töö nr	1517
projekteerija	Koppel Koppel Arhitektid OÜ			proj osa	M.arh Proj
				staadium	Põhiprojekt
Pae 3, Kuressaare	Reg nr 12303906 MTR reg nr EEP002442	liiskoppel@gmail.com tel +372 5393 4494		kuupäev	6.09.2015

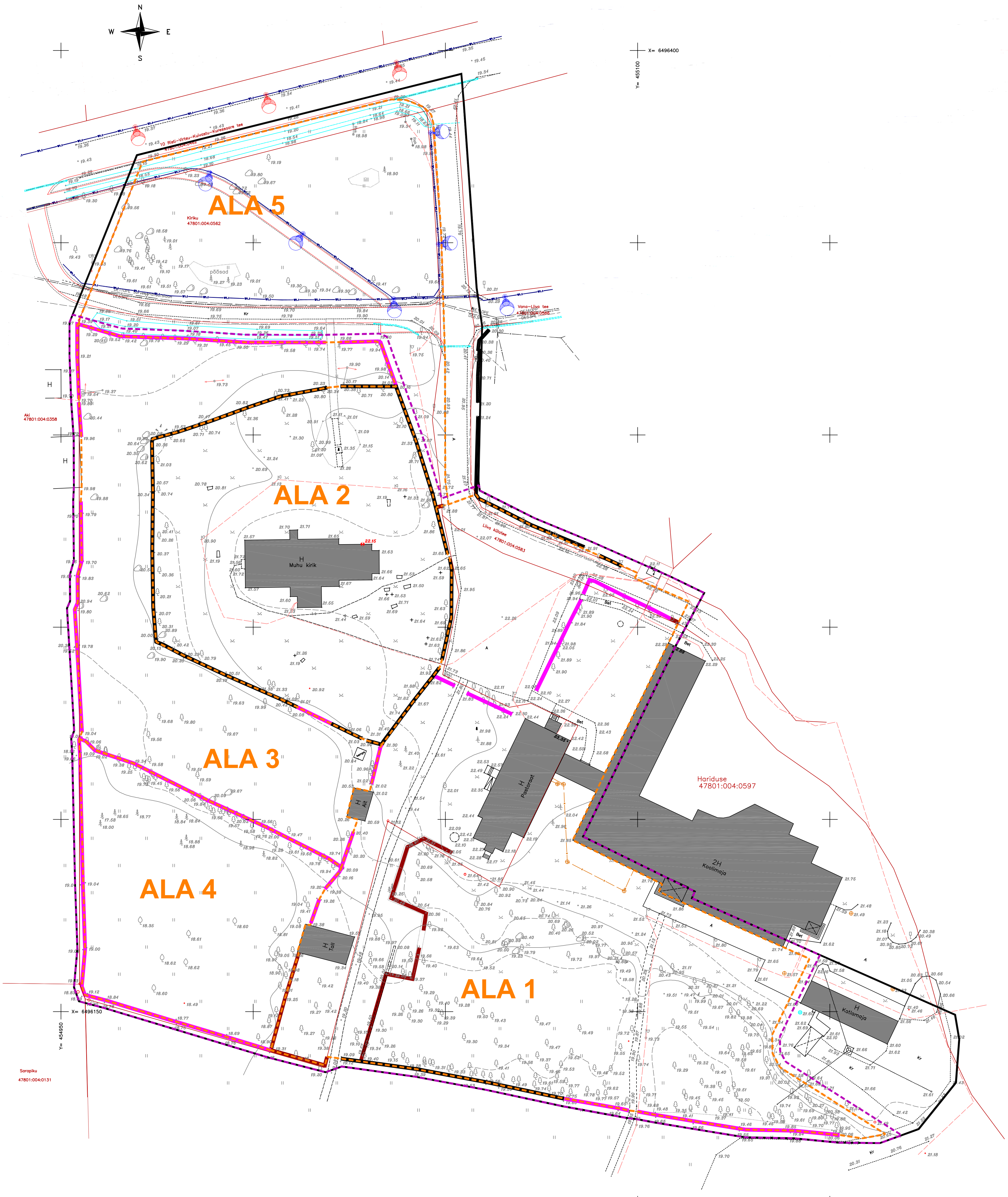
MÄLESTUSPUUDE SILDID EESTVAADE JA KÜLGVAADE



Märkused:

- 1) Koolilõpetajate istutatud puude ja muude mälestuspuude juurde on kavandatud sildid.
 - 2) Sildid on rajatud 75x75 mm tammepuust prussist, mis on immutatud tõrvaõliga.
 - 3) Prussi ülaossa erinevatele tahkudele on põletatud sisse vajalik info: lõpetamise ehk istutamisaasta, lend jms.
- Sõpruskoolide või -linnade ja riigipeade või muude oluliste isikute poolt istutatud puude puhul graveerida põletamise teel ühele tahule ka vastavad nimed.

objekt	Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekt ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava	joonis	Mälestuspuude sildid	joonise nr	23
obj. aadress	Saare maakond, Muhu vald, Liiva küla, Hariduse kinnistu ja Kiriku kinnistu			mõõtkava	1:20
tehtaja	Muhu Vallavalitsus	maastikuarhitekt	Liis Koppel	töö nr	1517
projekteerija	Koppel Koppel Arhitektid OÜ			proj osa	M.arh Proj
				staadium	Põhiprojekt
Pae 3, Kuressaare	Reg nr 12303906 MTR reg nr EEP002442	liiskoppel@gmail.com tel +372 5393 4494		kuupäev	6.09.2015



TINGMÄRGID

- Projektila piir. Joonise loetavuse huvides on projektila piir näidatud 2 m tegevist väljapoole.
- Looduskaitsealuse pargi - Liiva park (KLO1200140) uuendatud pargi piiride ettepanek. Joonise loetavuse huvides on uuendatud pargi piirid näidatud 2 m kavandst väljapoole.
- hooldusalad
- olemasolevad kiviaiad
- olemasolevad korraldatavad kiviaiad
- kavandatud kiviaiad

Märkus: KOORDINAADID L/EST 97 SÜSTEEMIS
KÕRGUSED BALTI SÜSTEEMIS

JÜRI KOPPELI MAAMÕÖDUSTÖÖD		TÖÖ NR. G4/2015	2015
Muhi pastoraadi pargi maastikujunduse põhiprojekt ning Muhi pastoraadi pargi ja Muhi kirikuhoolduskava		OBJEKT: Muhi pastoraadi park ja Muhi kirikuhoolduskava	
juri.koppel@neti.ee 529664Z		Kiriku 47801:004:0562 Hariduse 47801:004:0597	
Litsentsid: 499 Ma-K; 637 MA		Aadress: Liiva küla, Hariduse kinnistu ja Kiriku kinnistu	
EEO000130		LEHT 1	
AMET NIMI ALLKIRI KR		MOOT 1:500	
PRJUHT J.Koppel		JOONIS: Geodeetiline alusplaan	
TEGUA			
Väljaand: 13.03.2015 20.03.2015			

objekt	Muhu pastoraadi pargi maastikujunduse põhiprojekt ning Muhi pastoraadi pargi ja Muhi kirikuhoolduskava	joon	HOOLDUSALAD JA LOODUSKAITSEALUSE LIIVA PARGI PIIRIDE UUENDAMISE ETTEPANEK	joonise nr	24
otj. aadress	Saare maakond, Muhi vald, Liiva küla, Hariduse kinnistu ja Kiriku kinnistu	maastikuand		mõõtkava	1:500
teija	Muhu Vallavalitsus	maastikuand	Liis Koppel	too nr	1517
projekteerija	Koppel Koppel Arhitektid OÜ	proj. osa	Maarh Proj	staadium	Põhiprojekt
Pae 3, Kuressaare	Reg nr 12303906 MTR reg nr EEP00 2442	liiskoppel@neti.ee		kuupäev	06.09.2015

LISA 1. LÄHTEÜLESANNE

Hankija: Muhu Vallavalitsus (registrikood 75018710)
Hanke nimetus: „Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekti koostamine ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava koostamine ”

1. TERMINID

Tehnilises kirjelduses on Hankijat nimetatud Tellijaks.

Isikut, kellega käesoleva hanke tulemusena kavatakse sõlmida töövõtuleping, nimetatakse Töövõtjaks.

2. HANKE OBJEKT

Käesoleva hanke objektiks on peatöövõtu korras projekteerimistööde teostamine ja pikaajase hoolduskava koostamine järgneval Objektil:

Objekt/ aadress	Tehnilised näitajad	Objekti lühiseloomustus ja tehniline seisukord
Muhu pastoraadi park. Asub Hariduse katastriüksusel 47801:004:05 97 (Hariduse, Liiva küla, Muhu vald, Saare maakond)	Looduskaitseobjekt KLO1200140 Ehitismälestised: 1. Muhu pastoraadi piirdemüürid, reg nr 21011 2. Muhu pastoraadi park, reg nr 21010	Ajalooline pastoraadi park ja selle lähiala (mis ühtlasi kattub ka riiklikult kaitstud Liiva pargi alaga) koosneb viiest eri ilme ja funktsiooniga alast: ajalooline külatanum, hävinenud ajalooline pargiosa, ajalooline majandusõu, säilinud ajalooline pargiosa ja kooliterritoorium. Ajalooline külatanum on säilinud ja kasutusel parkimisplatsina. Hävinenud ajalooline pargiosa on säilinud haljasalana, kuid kadunud on ajaloolised pargielemendid ja haljastus. Ajalooline pargiala on 20. sajandi jooksul koolihoone rajamise ja laiendamise järgest vähenenud, kuid samas on olnud pidevas kasutuses. Ajaloolise majandusõue territoorium on hajunud tulenevalt kiviaedade puudumisest ala idaosas. Esteetiliselt kaunist vaadet vähendavad ka ala lõunaosasse kogutud haljasjäätmekogud.

Muhu kirikuaed Asub Kiriku katastriüksusel 47801:004:05 62 (Kiriku, Liiva küla, Muhu vald, Saare maakond)	Ehitismälestised: 1. Muhu pastoraadi tall, reg nr 21013; 2. Muhu pastoraadi ait, reg nr 21012 3. Muhu pastoraadi peahoone, reg nr 21009 4. Muhu kirikuaia piirdemüür, reg nr 21008 5. Muhu kirik, reg nr 21007 6. II maailmasõjas hukkunute ühishaud, reg nr 4136 7. Muhu kirikuaed, reg nr 4134	Muhu Katariina kiriku maaüksusel paiknevad Muhu olulised riikliku kaitse all olevad mälestised: Muhu kirik ja kirikuaed, kus on kasvamas mitmed unikaalsed põlispuud, vana kiviaed ja endise Muhu kirikumõisa majandushooned 1. Konserveeritud müüritistega tall on üks osa kunagisest karjakastellist, mille gabariidid on maastikus veel aimatavad ja võivad pakkuda ideid selle kunagise hoone mahu taastamiseks. 2. Aidale paigaldatakse sellel suvel uus rookatus ja korrastatakse – vuugitakse paekiviseinu. Hoone võimalik tulevikunägemus on aednikumaja, mis annab lisandväärtust pargi hooldamiseks. 3. Pastoraadi peahoones on alustatud restaureerimisprotsessi ettevalmistustega eesmärgiga avada hoone avalikuks kasutamiseks. 4. Muhu kirikule on alustatud halduskava koostamist. 5. Kiriku kinnistu lõunapoolne aiaosa on olnud kasutuses kooliaiana, kuid pole viimastel aastakümnetel sihipärast kasutamist leidnud.
--	---	--

3. TELLIJAJ EESMÄRK

Tellijaj eesmärk on koostada Muhu pastoraadi pargile maastikukujunduse põhiprojekt ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskavad.

Eesmärgi saavutamiseks kavandatud parendused on koostatud Tellijaj poolt tehtud esialgse hinnangu tulemusena. Töövõtjaj kohustuseks on anda lähtuvalt Tellijaj eesmärgist professionaalne hinnang kavandatud tegevustele, teha põhjendatud ettepanekuid eelnimetatud kava muutmiseks ja täiendamiseks. Lähtuvalt eelnevast kuuluvad projekteerimise mahtu ka need tööd ja parendused, mis ei ole Tellijaj poolt loetletud, kuid mille teostamine on vajalik Tellijaj poolt püstitatud eesmärgi realiseerimiseks.

Tehnilised nõuded

Tööde kvaliteeditingimuste määramisel peab võtma aluseks Eesti Vabariigis kehtestatud nõuded, tehnilised normid ja õigusaktid. Juhul kui hankedokumendid on omavahel vastuolus või võimaldavad mitmesugust tõlgendust (näiteks vastuolu tingimuste vahel), lähtutakse rangematest tingimustest ja/või valitakse Tellijaj jaoks soodsam tõlgendus.

Juhul kui Tellijaj soovid ei ole otstarbekad või ei vasta kehtivatele õigusaktidele ja normidele, kohustub Töövõtjaj andma Tellijajale professionaalse selgituse ja hinnangu ning võimalusel leidma lahenduse, mis rahuldaks Tellijaj soove ega oleks vastuolus kehtivate normide ja õigusaktidega.

4. TÖÖVÕTJA TEGEVUSED JA KOHUSTUSED

4.1. Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekti koostamine

Esmalt täpsustada Muhu pastoraadi pargi geodeetiline alusplaan. Seejärel paralleelselt kõrghaljastuse seisukorra hindamine vajadusel koos resistograaf- või tomograafuuringuga ning raiete määramisega, uushaljastuse ja rajatiste projekteerimine ning hoolduskava koostamine.

Hoolduskavas tehakse ettepanek pargi piiride muutmiseks (Lisa_Pargi piiride muutmine):

- Olemasolev park on oma piirides- 2,6 ha määratletud 1959. aastal Liiva kooli pargina.
- Tänapäevaks on sellest maa-alast ca 1,6 ha ehitiste alla jäänud: Muhu kooli laiendus, Liiva küla katlamaja, Muhu spordihall ja spordiväljakud, parklad. Kogu see ehitustegevus on toimunud nn Liiva kaitsealuseks pargiks olemise perioodil.
- Samal ajal on kõrvaloleval maa-alal ehk Kiriku mü-1 Muhu olulised riikliku kaitse all olevad mälestised: Muhu kirik ja kirikuaed, kus on kasvamas mitmed unikaalsed põlispuud, paiknemas vana kiviaed ja endise Muhu kirikumõisa majandushoonete "jäänukid". Kiriku kinnistu lõunapoolne aiaosa on olnud kasutuses kooliaiana ja viimastel aastakümnetel "omapäi arenenud".
- Seega on ettepanek muuta pargi piire (vaata väljavõtte) ja läbi kavandatud projekteerimisprotsessi luua terviklik ning sidus park, säilitades vana osa uue koolimaja taga ja luues uue osa vanas ajaloolises keskkonnas.

Olemasoleva pargi pindala 2,6 ha – 26000 m², s.h Kiriku mü 1027 m². Kaitstava loodusobjektina on pargi pindala 2,6 ha. Olemasoleva pargi tegelik pindala on ca 8500 m², sh Kiriku maaüksusel ca 2200 m².

Projektiga nähakse ette olemasolevate väärtuste säilimine ja esile toomine, antakse pargi kavandi täpsustatud lahendus koos vajalike rajatiste ja tarindite täpsustatud tehniliste lahendustega. Välja tuuakse kavandatavate muudatuste või ennistuste täpne kirjeldus, pargi kompositsiooni käsitlemise kirjeldus (kiviaedade taastamine, olemasoleva haljastuse korrastamine ja uue haljastuse istutamine, pargi põõsarde rajamine, olemasoleva inventari ja väikevormide ühtlustamine ning uute kavandamine, kontsertide paiga ja laste mänguväljaku rajamine, infotahvli paigaldamine). Samuti määratakse nõuded puistu ja murualade hooldusele, määratakse hooldusalad ja alade hooldusintensiivsuse klassid ning antakse vastavad tööde kirjeldused.

Projekti kaasata ka pargiga funktsionaalselt seotud parkla ning ajalooliselt pargi territooriumile kuulunud parkla ja koolihoone vaheline haljasala. Seejuures ühtlustada ala väikevorme ning inventari, näha ette piirdeaedade korrastamine, hinnata haljastuse seisukorda ning määrata selle korrastamine/uuendamine.

Pargi hooldamiskava koostamisel tuleb aluseks võtta Keskkonnaameti poolt 2011 Kesk-Läänemere INTERREG IV A programmi projekti "*Sustainable historic park management and development in Finland and Estonia*" raames koostatud raamat "Pargi hoolduskava

koostamise juhend”

(http://www.keskkonnaamet.ee/public/Pargi_hoolduskava_koostamise_juhend.pdf)

Töö kooskõlastada Tellija, Muinsuskaitseameti ja Keskkonnaametiga. Enne maastikukujunduse põhiprojekti ja hoolduskava vastuvõtmist korraldada avalik väljapanek.

4.2.Muhu kirikuaia hoolduskava koostamine

Muhu kirikuaiale koostada geodeetiline alusplaan, hinnata kirikuaia kõrghaljastuse seisukord vajadusel koos resistograaf- või tomograafuuringuga ning määrata raied. Samuti vaadatakse üle olemasoleva inventari ja väikevormide olukord. Saadud andmete põhjal koostatakse kirikuaiale hoolduskava, millega määratakse vajalikud uusistutused, olemasoleva inventari ja väikevormide korrastamine, nõuded puistu ja murualade hooldusele, hooldusalad ja alade hooldusintensiivsuse klassid ning antakse vastavad tööde kirjeldused.

Töö kooskõlastada Tellija, Muinsuskaitseameti ja Keskkonnaametiga. Enne hoolduskava vastuvõtmist korraldada avalik väljapanek.

Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekt ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava

TÖÖKOOSOLEK 25.03.2015 Muhu Vallavalitsuses
MEMO

Osalejad:

Raido Liitmäe, Annika Auväärt, Pille Tamm, Sulev Vahtra, Inna Ligi, Liis Koppel.

Liis Koppel tutvustas osalejatele põhiprojekti eskiislahendust (15.03.2015 seisuga). Seejärel toimus arutelu vallamajas ning objekti ülevaatus ja arutelu projektalal.

Kokku lepiti alljärgnevas:

- 1) Seni koostatud eskiislahendus on kontseptsioonilt ja kujunduselt sobiv. Geodeetilise alusplaani koostamise järgselt võib välja töötatud eskiislahendust hakata vormistama põhiprojektiks.
- 2) Kavandatud puidust pingid on vajalik maapinnale kinnitada.
- 3) Vajalik on leida/kavandada sobivad rattahoidlad parklasse, pastoraadi juurde ja kirikuaeda.
- 4) Olemasoleva infotahvli konstruktsioon säilitatakse, kuid sellel asuva plakati kujundus ja tekst vaadatakse üle. Võimalusel kujundatakse plakat ümber nii, et sellel kajastuks info ka pastoraadi, pastoraadipargi ja kirikuaia kohta.
- 5) Kavandatud mänguväljaku elementide osas tehakse uus valik. Vajalik on elementide suurem kasutamismõimalus ja kasutamisatraktiivsus ka vanema kasutajagrupi poolt (sh põhikool). Järgmise nädala-paari jooksul valib Liis Koppel välja uued atraktsioonid ning seejärel küsitakse nende osas tagasisidet koolilt, mille põhjal vormub lõplik mänguväljaku lahendus. Elementide värvus (roheline, pruun, hall/must), et need oleksid pargis vähedomineerivad ja turvaalade materjalivalik (purustatud okaspuukoore puru kihiga kaetud liiv) on sobiv.
- 6) Inna Ligi poolt on pastoraadist leitud pargi päikesekella fragment. Säilinud detaili ja ajalooliste fotode põhjal kavandatakse projektiga päikesekella taastamine ning selle paigutamine hävinenud ajaloolisele pargiosale parkla kõrval.
- 7) Ajaloolise majandusõue puhul on ette nähtud rekonstrueerida ka karjakastelli läänepoolsemad müürid ca vöökoha kõrguseni.
- 8) Kirikuaias juurelt murdunud põline saar on kavandatud eksponeerida selle asukohas. Vajalik on puu ümbruse korrastamine lahtistest okstest ja avariilise kiviaialõigu varistamine või tagasi ladumine. Puu juurde lisatakse visuaalselt vähedomineeriv väike infotahvel puu kohta.
- 9) Kirikuaia kahe kiviaia vaheline ala on kavandatud avaraks hooldatud murualaks, millel säilitatakse looduslik rahnudest kivistik. Üldjuhul kõrghaljastus kuulub sellel alal likvideerimisele (v.a. vanad puud). Kõrghaljastuse säilitamise osas kuulub kaalumisele kirikuaia lääneosas kõrvalkinnistust eraldamise eesmärgil säilitatav puu-ja põõsahaljastus.
- 10) Kirikuaias on vajalik näidata ära üldine vertikaalplaneerimine kiriku vahetus ümbruses, et vähendada niiskuskahjustuste probleeme hoonele.
- 11) Kirikuaias asuva ausamba/mälestusmärgi ümber on kavandatud eemaldada sirelitest haljasring ja maapinnalt plaadistik, et vähendada ausamba/mälestusmärgi visuaalset domineerimist kirikuaias.
- 12) Kiriku lõunaküljele on kavandatud prožektorvalgustus, mis tagab pimedal ajal kiriku lõunakülje esiletoomise maastikus ja kiriku lõunaküljel asuva põhiliselt kasutatava jalgraja

hajusa valgustatuse. Valgustus tuleb kavandada kiriku fassaadi vahetusse lähedusse, et välistada pimestava valgusvihi tekkimist jalgrajal.

- 13) Kirikuaia lõunapoolseim ala (endine puu- ja köögiviljaaed) on kavandatud kujundada lõpetajate mälestuspuude ja –põõsaste alaks viljapuude ja marjapõõsastena. Ala võiks olla atraktiivne kombinatsioon tarbeaiast, lõhnavast iluaiast kui ürdiaist ja vaiksest puhkenurgast. Ala õppeväärtus seisneb erinevate hooldamisvõtete omandamises.

Järgmine töökoosolek toimub geodeetilise alusplaani valmimise järgselt – eeldatavalt aprilli lõpus või mais. Selleks ajaks on lahendatud eskiisi tasandil eeltoodud punktid ning ajaloolise külatanuma väravakoha markeerimine, kaevumaja, pastoraadi juurde istumisala, katlamaja juurde tara, pargi piiride muutmise ettepanek.

Dendroloogilise hindamise teostamine jääb eeldatavalt aprilli-maisse. Terviklikum haljastuslahendus on kavas esitada mai lõpuks-juuni alguseks.

Koostaja:
Liis Koppel
26.03.2015

Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekt ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava

TÖÖKOOSOLEK 09.06.2015 Muhu Vallavalitsuses
MEMO

Osalejad:

Raido Liitmäe, Annika Auväärt, Pille Tamm, Sulev Vahtra, Inna Ligi, Mari Luup, Andres Anton.

Toimus seni Koppel Koppel Arhitektid OÜ poolt esitatud töödega tutvumine ja arutelu. Ühtlasi tutvustas Inna Ligi ka pastoraadihoone rekonstrueerimisega seotud plaane.

Tähelepanekud ja ettepanekud pargi ja kirikuaia kujunduse põhimõtete kohta:

- 1) Leida lahendused pastoraadihoone juurde kaevumaja ja päiksekella rajamiseks/taastamiseks.
Kaevumaja asemel toetan Mari tehtud ettepanekut lihtsa pumbakaevuga. Vana fotot vaadates tuli meil ju idee lammutatava juurdeehituse vundamendi piirdeks vähemalt selles küljes puuriit hoopis laduda, siis sellega saame rääkida lugu kunagisest majandusõuest.
Päiksekella asukoht on võimalik peaaegu algupärasesse kohta taastada.
- 2) Vaadata ümber pastoraadihoonest vabaõhulavani viiva tee asukoht, kuna pastoraadi lõunapoolne juurdeehitus on lammutatav ja rekonstrueeritakse terrassiks olemasolevale vundamenile. Kaaluda saab muidugi terrassilt nõ mahatuleku treppi pakutud suunas, aga kuna maapinna langus on väga suur, siis on mõistlik terrassilt nõ ülekäik võimalikult põhihoone seina äärest teha, mida me ka ise kõik tunnetasime
- 3) Kirikuaia parklapoolsete väravate juures kavandada jalgrattahoidjad kirikuaeda sisse. Kuigi ajalooliselt on lasipuud olnud hobustele, mis tänaseks muutunud autodeks ja mis pargivad juba nina vastu kiviaeda siis meie olukorras on mõistlik tõeti jalgrattahoidla paigutada kirikuaia sisse.
- 4) Kirikuaia endiste väravate kasutamine. Kuna Mari meil tekkis ka mõte ja tunne, et kirikuväravad peaksid olema avatud, siis tekkis ideevariant, et nn justkui paiksest sissepoole avatud metallväravatest kujundada hoidla.
- 5) Täiendavate pinkide kavandamine kirikuaeda ja ka teistele aladele. Kadri Tüüriga täiendavalt arutades tekkis natuke naljakas ja esialgu jaburana tunduv idee, et lisaks pinkidele võiks olla mõnes kohas hoopis nõ lamamisvaate kohad. Fotograafid saaksid ägedaid pilte, eriti selfisid
- 6) Külatanuma väravakohtade vormistamine murtud ja tahutud paekivist postidena pole võimalik, kuna seal on suhteliselt „pime kurv“ ja niigi tekib liiklusohtlike olukordi, samuti raskendaks postid teehooldetöid. Käisin ise kohapeal veel vaatamas. Kirikupoolne nõ väravapost jääks vahetult suure kuuse taha, seega ei segaks lumelükkamist ega oleks muul

moel ohtlik. Kirikuaia ja teeserva vahe on hetkel ca 3 m. Apteegipoolne post tuleb paigutada kohe kiviaia nurgaks, mis hetkel on maha varisenud.

7) Vajalik olemasoleva valgustuse üle vaatamine, asendamine säästlikuma lahendusega

Eile kirikus uudistades ja taas neid unikaalseid Rootsist annetatud kirikupinke koos elektrisoojendustega vaadates, siis ei anna mulle jätkuvalt rahu teema, et lõunapoolsele küljele (kas katusele või kirikuaia serva taha) nõ pilootprojektina paigutada päikesepaneelid. Ei mäleta mis kirik see oli kus oldi õnnelikud, et saadi pinkide soojendused mingi projektiga aga meil vahivad nad vist enamasti lihtsalt kasutult ja kurdame maja niiskuse üle.

Muinsuskaitsele peaksime esitama äkki sellekohase „mure“ ja siis lasta nendel ise tõsiselt kaaluda selle teema üle, et kas ja kuhu. Seda enam, et KIK toetab ju ka päikesepaneelide paigaldamist minu teada.

Järgmine töökoosoleku toimumise aeg selgub juuni lõpus.

Koostaja:

Annika Auväart

09.06.2015



Projekt „Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekti koostamine ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava koostamine“

Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiplaani avalik arutelu Muhu valla maa-ameti ruumides Liival 26.augustil 2015.a

Osavõtjate nimekiri

[illegible]

Projekt „Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekt ning Muhu pastoraadi pargi ja Muhu kirikuaia hoolduskava“

Muhu pastoraadi pargi maastikukujunduse põhiprojekti avalik arutelu Muhu valla maa-ameti ruumides Liival 26.augustil 2015.a

MEMO

Algus 13.00, lõpp 14.50

Osalejate nimekiri lisatud täiendavalt, Lisa 1

Liis Koppel tutvustas sissejuhatuseks projektiala põhiplaaniil kujutatud olulisemaid põhimõtteid: kõrghaljastuse säilitamine, kus see on võimalik; pöösarinde kavandamine; planeeritud istutusalaade välja toomine, liikide valimine, istutada kas harilikku või pensilvaania saart, künnapuid, harilikke vahtraid.

Järgnes ülevaade kavandatavatest tegevustest pargi erinevates osades:

Ajaloolisele külatanumale paigaldada väravapostid, postidena kasutada ära kooli aias olemasolevaid. Pastoraadi põhjapoolse sissekäigu ette on kavandatud muhu männi motiiviga sillutatud plats, kuhu paigaldatakse päikesekell, tekkivad istumisalad.

Parklas ja pargis kasutada tõrvikukujulisi valgusteid.

Pastoraadi ees sillutatud juurdepääsutee, taastada kaev, kaevu ümber rajada istumisala.

Pargi keskosas rajada madala betoonist platvormina esinemisala, kasutada laval ja istepinkidel värvitud betoonist muhu männa motiivi.

Juurdepääsuteed katta tambitud kruusaga.

Kavandatav laste mänguväljaku ala rajada liiva alusel, katta hakkepuiduga.

Jalgrattahoidjateks kasutada moodsaid, lihtsa joonega lasipuid.

Täiendavalt paigaldada istepinke kirikuaeda ja parki, **kasutada sama joont, mis on olemasolevatel pinkidel kirikuaias.**

Kunagise kooli viljapuuaija kujundamisel on lähtunud keskaja põhimõtetest, tekitada sinna ala, kuhu koolilõpetajad saaksid puid istutada.

Kirikuaia vertikaalplaneerimine eesmärgiga vähendada kiriku seinale sademetest tekkivaid veekahjustusi. Lisada kirikuaeda 2-3 valgustit.

Kirikuaias paikneva mälestusmärgi ümbert eemaldada hekk ja plaadid. **Teavitada mälestusmärgi hooldajat kavandatavatest tegevustest.**

Maantee äärsel haljasalal markeerida lillepeenra ääred sillutisega, avada raiega vaateid kirikule.

Marve: ettepanek peenart laiendada, täiendavalt istutada kergliiklustee äärde pöösasroose

Liis: nõus peenra laiendamisega, tuues sisse elementide kordust, liigiliselt ei määratle. Vajalik äärte piiritlemine sillutisega.

Mari: lillepeenar on oluline põhitrassi ääres säilitada, kuna Kuivastu-Kuressaare mnt ääres on väga vähe „silmailu“

Liis: põhiplaaniile on vaja lisada ka kergliiklustee äärde paigaldatud pingid jm

Kadri: kas kirikuaia puuderingis ei võiks olla saare asemel vaher? Võõrliigid tuleks kindlasti välistada.

Liis: saar on ajalooliselt olnud kirikuaia perimeetril paikneva puuderea liik, ajaga on mitmed saared välja läinud ja asendunud isetekkeliste teist liiki puudega, kuid kirikuaiale omase ajaloolise miljöö

säilitamiseks ja taasloomiseks on kavandatud istutada asendus- ja täiendistutusena harilikud saared. Heiki Hanso otsib haiguskindlaimaid vorme.

Kalev: miks mitte okaspuu?

Liis: Okaspuu on välistatud. See pole ajaloolisele kirikuaiale omane. Saar on kaua roheline, lisab sügisel värvi juurde.

Kadri: kas kooliaias jäävad kuused alles?

Kalev: kindlasti tuleb säilitada või ümber istutada kooli tegevusega seotud olulised puud (elustikupuud).

Liis: Isetekkelised kuused võtaks maha, istutatuid säilitada võimalusel. Paljud aiandi põhjaossa istutatud puud on allasurutud seisundis ja ühelt küljelt laasunud. Kiviaia äärse ala korrastamisega ja väheväärtusliku kõrghaljastuse eemaldamisega tulevad laasunud puud eriti esile ja pole perspektiivikad säilitada. Üldjuhul on ettepanek pargis koolilõpetajate poolt istutatud okaspuude väikevormid koondada ülepinnaliselt kokku ja istutada ümber päikesekella juurde istumisala serva.

Raido: kooli esindajatega on vaja läbi arutada, millised on olulised ja tähendusega puud, esitame nende arvamuse hiljemalt 4.septembriks.

Kalev: Miks ei nähta ette pargis okaspuude vorme, keskkonnaameti kodulehel olevad parkide hoolduskavad, jm. ei välista neid?

Liis: Okaspuud pole ajalooliste parkide puhul välistatud, kui need on seal ajalooliselt pargikompositsioonis esinenud. Erinevatel ajaloolistel parkidel on puistu liigilised koosseisud erinevad. Ajalooliste parkide puhul on üks pargi olulistest väärtustest ajalooline puistu koosseis, mis määrab suures osas pargi miljöö ja näo ehk teisisõnu see on pargi omapäraks. Muhu pastoraadi park on ajalooliselt olnud lehtpuupuistuga park, kus valdavateks liikideks on harilikud saared ja harilikud vahtrad. Ajaloolise väärtuse säilitamiseks ja esile toomiseks ei ole sobiv Muhu parki tuua sisse selliseid kujundusvõtteid.

Kalev: ettepanek jätta katlamaja looduskaitseala piiridest välja, samuti kaaluda kiriku esise parkla väljajätmist looduskaitseala piiridest (toob kaasa liigse kooskõlastamise keskkonnaametiga (pargi valitsejaga), vastavalt Vabariigi Valitsuse määrusele nr 64 Kaitsealuste parkide, arboreetumite ja puistute kaitse eeskirja §5 tuleb rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata ja pargi valitseja poolt tähistamata kohtades on lubatud pargi valitseja nõusolekul (nt. Muhu jooks, pulmad, jm. avalikud üritused).

Liis: Katlamaja jätame pargi piiridest välja. Parkla asub ajaloolisel külatanumal ja on pargi ning kirikuaia funktsionaalne ja visuaalne osa. Parkla ääres asuvad pargi olulised elemendid-kiviaiad ja puuderead. Sobiv on ala käsitleda tervikuna ja parkla siiski hõlmata.

Kalev: Jätta olemasoleva kiviaed oma kohale, mitte taastada vanal taldmikul puude vahel, mis kahjustab ka puid, laduda uus kiviaed spordiväljakule suunduva tee juures.

Liis: Vana taldmik tuleb korrastada, kivid saab ära kasutada. Lisan kogu projektala kiviaedade korrastamise osas projekti vastavad punktid.

Kalev: Nihutada „kelgumäe“ all olevate pöösaste rida, et mitte lõhkuda neid talvel, kui lapsed kelgutavad.

Liis: Nihutan pöösagruppi.

Kalev: kas lava ja pingid ei võiks olla teist pidi? Kas ligipääsuteed saab kasutada lavale nt autoga juurde sõitmiseks?

Liis: lava ja pinkide vastupidine paigutus vähendaks loomuliku valguse langemist lavale ja seaks pealtvaatajad näoga päikesesse. Traditsiooniliselt paigutatakse lava ja pingid nii, et päike langeb laval

esinejatele ja pealtvaatajad on seljaga päikesesse. Ligipääsutee lavale on kavandatud rajada sõidutee alusel, mis võimaldab tehnika juurdepääsu.

Tamm jääb pastoraadi ette alles, kuna on terve ja tähendusega puu. Elupuu varjab oluliselt vaate pastoraadi peasissepääsule, kuid oma 14 haruga on väga eriline. Vaate poolest on otstarbekas puu likvideerida. Puu erilise tõttu säilitada. Kompromiss oleks hoolduslõikus. Samas ei avane hoolduslõikuse teostamisega vaate peasissepääsule, kuid väheneb elupuu domineerivus.

Liivakasti rajamine parki pole otstarbekas. Kõrval on lasteaed oma mänguväljakuga.

Kompostialalt saadavat materjali on võimalik ära kasutada kuni 5 cm paksuse kihina pargi territooriumil, et katta pinnasest välja tulnud puude juuri.

Kiriku päikesepaneelide teema on vajalik lahendada sellest projektist eraldi. Üks võimalus on päikesepaneelid paigutada kiriku kahe kiviaia vahelise ala lõunapoolsemasse ossa. Avaruse ja päikesele avatuse poolest ning ajaloolise pargi mõjualast väljaspool paiknemise tõttu sobib päikesepaneelid kavandada spordihoone territooriumile. Teema vajab konkreetsemat taustinfot päikesepargi suuruselt, optimaalsest kaugusest ja vajadusel ka erinevate kinnistute omanike koostööd jne.

Järgnes põhiplaani välja toodud elementide tutvustus.

Põõsastest kasutada harilikku sirelit, verevat kontpuud, kuslapuud, magesõstart.

Kalev: Millest selline põõsaste valik? Kas on lubatud, nt. ka ebajasmiinid, kuldvihm, tuhkpuu, jm.

Liis: Pargi ajalooline põõsarinne on hävinenud. Liigilise koosseisu valikul on lähtutud teiste antud piirkonna ajalooliste parkide säilinud põõsarinde eeskujudest. Põõsad on valitud varjutaluvad ja antud kasvukohatingimustele vastavad – vähenõudlikud ja lupja taluvad. Liikide puhul on eelistatud nende harilikud liigid ja harilikud vormid, et lisatav põõsarinne mõjuks pastoraadi pargile omaselt tagasihoidlikuna ja pigem sulanduks miljöösse. Eesmärk on kujundada rahulik taust parki kavandatud rajatistele.

Ebajasmiinid liigina on piirkonna ajaloolistele parkidele omased, kuid soovivad rohkem päikest, kui antud keskkond võimaldab ja võivad jääda kiduma või õitevaeseks.

Harilike liikide erivormid (nt kirjud lehestikud, värvilised võrsed, harilikule vormile mitteomased kasvukujud jne) või ajaloolises pargis mitte esinenud liigid muudavad oluliselt pargi miljööd ning ei ole seetõttu parki kavandatud.

Koolilõpetajate poolt istutatud puud vajaksid tähistamist. **Täiendada põhiplaani infosildi joonisega.**

Liis: Koostan vastava joonise.

Koostaja:

Annika Auväärt

26.08.2015

DENDROLOOGILINE INVENTEERIMINE

Dendroloogilisel inventeerimisel on lähtutud Tallinna Linnavalitsuse 03.05.2006 määrusest nr 34 "Puittaimestiku ja haljastuse inventeerimise kord". Antud metoodika kohaselt hinnatakse puu haljastuslikku väärtust, mis jaguneb viide klassi:

- 1) Eriti väärtuslik puu (I väärtusklass) – dekoratiivsete ja/või pikaealiste ning haigustele ja kahjuritele vastupidavate puuliikide eriti suured ja elujõulised eksemplarid. Puud, mis on dendroloogilised haruldused või mis omavad ajaloolist või kultuuriloolist väärtust. Samuti looduskaitse all olevad puud. Kindlasti säilitada.
- 2) Väärtuslik puu (II väärtusklass) – dekoratiivne, pikaealine ning mehhaanilistest vigastustest, haigustest või kahjuritest kahjustamata (või väikese kahjustusega) puu. Dekoratiivsete, haigus- ning kahjurikindlate ja pikaealiste puuliikide noored elujõulised eksemplarid. Haljastusplaani (istutusskeemi) järgi istutatud puu. Omab olulist maastikulist ja ökoloogilist tähtsust. Säilitada.
- 3) Oluline puu (III väärtusklass) – dekoratiivne või pikaealine ning väheste mehhaaniliste vigastustega, haiguste- või kahjuritetunnustega, kuid veel elujõuline (juurdekasvu omav) puu. Puu, mis on osa ökoloogiliselt efektiivsest haljastusega kohast. Võimalusel säilitada.
- 4) Väheväärtuslik puu (IV väärtusklass) – puu, mis kahjustab või tulevikus hakkab kahjustama liigiliselt või asukohalt ala väärtuslikumat puud. Puu, mis on oma eluea lõpul kas vanuse või kahjustuste tõttu. Puu, mis on allasurutud seisundis. Linnahaljastuse seisukohalt väheväärtuslik puu, mida võib säilitada kui biomassi, kuid mis on soovitatav likvideerida või asendada väärtuslikumate puuliikidega. Võib likvideerida.
- 5) Likvideeritav puu (V väärtusklass) – haige elujõuetu, ohtlik puu, ning millel on antud kohal väike ökoloogiline tähtsus. Puu, mis on kuivanud, tugevasti kahjustunud varju, linnatingimuste, põlemise, mehaaniliste vigastuste jms. tõttu. Puu, mis varjab ja kahjustab I ja II väärtusklassi puid või muud haljastust. Kuulub väljaraiumisele.

Dendroloogiline inventeerimine on viidud läbi mai-august 2015 maastikuarhitekt Liis Koppeli poolt. Dendroloogiline inventeerimine ja resistograafuuringud on teostatud arborist Heiki Hanso poolt augustis 2015.

Tabel 1. Dendroloogilise inventeerimise koondtabel

Puu nr	Puu liik	Rinnas- diameeter (cm)	Vanuseklass	Seisundiklass	Märkused
1	Harilik vaher		keskealine	III	Võras kuivi oks. Võra ühekülgne.
2	Harilik saar		vana	V	Kuivanud. Likvideerida.
3	Harilik saar		keskealine	V	Kuivanud. Likvideerida.
4	Harilik vaher		keskealine	III	Võras suurematel okstel vanad koorelõhed. Puu all olev leeder säilitada.
5	Harilik saar		keskealine-vana	V	Kuivanud. Likvideerida.
6	Harilik saar		keskealine	V	Kuivanud. Likvideerida. Puu nr 6 ja 7 all olev noor harilik vaher säilitada.
7	Harilik saar		vana	V	Kuivanud. Likvideerida. Puu nr 6 ja 7 all olev noor harilik vaher säilitada.
8	Harilik saar		keskealine	V	Kuivanud ja viltu vajunud. Likvideerida.
9	Harilik saar		keskealine	V	Kuivanud. Likvideerida.
10	Harilik vaher		keskealine	III	
11	Harilik saar		vana	IV	Juurekaelalt haruneb kolmeks. Saaresurmast nakatunud. All noor harilik vaher likvideerida – tüvel pikk lõhe, pole perspektiivne.
12	Harilik saar		vana	IV	Juurekaelalt haruneb kaheks. Tüvel pikk koorelõhe.
13	Harilik vaher		keskealine	III	
14	Harilik vaher		keskealine	III	
15	Harilik vaher		keskealine	III	
16	Õunapuu		noor	III	
17	Õunapuu		vana	III	
18	Õunapuu		vana	III	
19	Õunapuu		vana	III	
20	Õunapuu		vana	III	
21	Õunapuu		vana	III	
22	Õunapuu		vana	III	
23	Torkav kuusk		keskealine	IV	Võra ühekülgne. Likvideeritav kujunduslikest põhjustest.
24	Harilik kuusk		noor	IV	Võra ühekülgne. Likvideeritav kujunduslikest põhjustest.
25	Must kuusk?		noor	III	Likvideeritav kujunduslikest põhjustest.
26	Serbia kuusk?		noor	IV	Võra ühekülgne. Likvideeritav kujunduslikest põhjustest.
27	Harilik kuusk		noor	III	Likvideeritav kujunduslikest põhjustest.
28	Harilik kuusk		noor	III	Likvideeritav kujunduslikest põhjustest.
29	Harilik kuusk		keskealine	III	Allolevad noored kuused eemaldada ja kujundada grupp.
30	Harilik kuusk		keskealine	III	Allolevad noored kuused eemaldada ja kujundada grupp.
31	Harilik kuusk		keskealine	III	Allolevad noored kuused eemaldada ja kujundada grupp.

32	Harilik kuusk		keskealine	III	Allolevad noored kuused eemaldada ja kujundada grupp.
33	Harilik saar	57	Vana	V	Võras palju kuivi oksid. Likvideerida.
34	Harilik saar	50	Vana	IV	Võras kuivi oksid.
35	Harilik saar	41	keskealine	IV	Võras kuivi oksid.
36	Harilik vaht	56	Vana	III	Võras kuivi oksid.
37	Harilik saar	38	Keskealine	IV	Võras kuivi oksid.
38	Harilik saar	60	Vana	III	Võras kuivi oksid.
39	Harilik vaht	32	Keskealine	III	
40	Harilik saar	35	Keskealine	V	Võra kuivanud. Likvideerida.
41	Harilik saar	46	Vana	III	Võras kuivi oksid.
42	Harilik vaht	22	Noor-keskealine	III	
43	Harilik saar	18	Noor-keskealine	V	Võras kuivi oksid. Allasurutud seisundis. Likvideerida.
44	Harilik saar	14	Noor	V	Allasurutud seisundis. Likvideerida
45	Harilik vaht	47	Vana	III	
46	Harilik saar	28	Keskealine	V	Suured seeneviljakad tüvel. Võras kuivi oksid. Likvideerida.
47	Harilik saar	25	Keskealine	V	Võras kuivi oksid. Perspektiivitu. Likvideerida.
48	Harilik toomingas	19	Keskealine	IV	Võra ühekülgne.
49	Harilik saar	32	Keskealine	V	Kuivanud. Likvideerida.
50	Harilik vaht	26	Keskealine	III	
51	Harilik saar	23	Keskealine	V	Kuivanud. Likvideerida. Juurekaelalt kokku kasvanud puu nr 52-ga.
52	Harilik saar	24	Keskealine	V	Kuivanud. Likvideerida. Juurekaelalt kokku kasvanud puu nr 51-ga.
53	Harilik saar	20	Keskealine	IV	Tüvest kasvab kokku puu nr 54-ga.
54	Harilik saar	25 ja 37	Vana	IV	Võras kuivi oksid. Kaks haru, millest üks kasvab kokku puu nr 53-ga.
55	Harilik saar	33	Keskealine	V	Võras kuivi oksid. Perspektiivitu. Likvideerida.
56	Harilik saar	21	Keskealine	V	Võras kuivanud oksid. Saare all kasvav kahjustustega pihlakas likvideerida.
57	Harilik vaht	28	Keskealine	III	
58	Harilik saar	34	Keskealine	IV	Võras kuivi oksid.
59	Harilik saar	27	Keskealine	IV	Võras kuivi oksid. Jändriku kasvuga- perspektiivitu.
60	Harilik vaht	33 ja 19	Vana	III	Võras veidi kuivi oksid. Juurekaelalt kokku kasvanud puu nr 61-ga.
61	Harilik vaht	31	Vana	III	Võras veidi kuivi oksid. Juurekaelalt kokku kasvanud puu nr 60-ga.
62	Harilik saar	33	Keskealine	V	Võra kuivi oksid. Likvideerida.
63	Harilik saar	23	Noor	V	Võra ühekülgne. Likvideerida. All kasvavad toomingad likvideerida.
64	Harilik pihlakas	15	Keskealine	V	Allasurutud seisundis. Likvideerida. All kasvavad toomingad likvideerida.
65	Harilik saar	44	Vana	III	Võras veidi kuivi oksid.
66	Harilik vaht	25	Keskealine	III	

67	Harilik saar	22	Keskealine	V	Allasurutud seisundis. Võra ühekülgne. Likvideerida.
68	Harilik saar	14	Noor	V	Allasurutud seisundis. Likvideerida.
69	Harilik saar	20 ja 20	Vana	V	Juurekaelalt haruneb kaheks. Kuivanud. Likvideerida. Sisse kasvab pihlakas, mis ka likvideerida.
70	Harilik pihlakas	18	Keskealine	V	Allasurutud seisundis. Likvideerida. All kasvavad toomingad likvideerida.
71	Harilik pihlakas	19	Keskealine	V	Allasurutud seisundis. Likvideerida. All kasvavad toomingad likvideerida.
72	Harilik saar	24	Keskealine	III	
73	Harilik vaher	25	Keskealine	III	
74	Harilik saar	20 ja 15	Keskealine	IV	Tüve allosas haruneb kaheks. Allasurutud seisundis. Likvideerida. All kasvav toomigas likvideerida.
75	Harilik saar	11	Noor	IV	Võra ühekülgne.
76	Harilik saar	33	Keskealine	III	
77	Harilik saar	26	Keskealine	III	
78	Harilik saar	26	Keskealine	IV	Võra allasurutud seisus, ühekülgne.
79	Harilik toomingas	18	Keskealine	IV	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
80	Harilik toomingas	20	Keskealine	IV	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
81	Pirnipuu	13	Noor	III	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
82	Harilik pihlakas	14	Noor	III	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
83	Harilik pihlakas	11	Noor	III	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
84	Harilik pihlakas	9	Noor	III	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
85	Harilik viirpuu		Vana	II	
86	Harilik pihlakas	16	Noor	III	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
87	Pirnipuu	17	Noor	III	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
88	Õunapuu	12	Noor	III	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
89	Õunapuu	11	Noor	III	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
90	Pirnipuu	14	Noor	III	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
91	Harilik vaher	47	Keskealine-vana	III	
92	Pirnipuu	15	Noor	III	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
93	Harilik toomingas	12	noor	III	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
94	Harilik toomingas	11	Keskealine	III	5-haruline. Naaberkinnistul kasvab kohe kõrval pihlakas. Likvideerida kujunduslikust aspektist.
95	Harilik saar	27	Keskealine	III	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
96	Harilik saar	29	Keskealine	III	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
97	Harilik saar	28	Keskealine	IV	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
98	Harilik saar	32	Keskealine	III	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
99	Harilik saar	23	Keskealine	IV	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
100	Harilik saar	28	Keskealine	IV	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
101	Harilik saar	20	Noor-keskealine	IV	Likvideerida kujunduslikust aspektist.

102	Harilik vahe	42	Keskealine	IV	Likvideerida kujunduslikust aspektist. Viltu kasvanud. Tüvel mädanikukahjustus.
103	Harilik saar	27	Keskealine	IV	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
104	Harilik saar	25	Keskealine	IV	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
105	Harilik kuusk	36	Keskealine	III	Võra puu nr 106 poolt laasunud, aga grupis (puu nr 105,106,107,108) oluline.
106	Harilik vahe	42	Keskealine	III	Grupis (puu nr 105,106,107,108) oluline.
107	Harilik vahe	50	Keskealine-vana	III	Grupis (puu nr 105,106,107,108) oluline.
108	Harilik kuusk	56	Keskealine	III	Varjab elektriposti. Grupis (puu nr 105,106,107,108) oluline.
109	Harilik saar	34	Keskealine	IV	Likvideerida kujunduslikust aspektist. Avaneb kaugvaade kirikule.
110	Harilik vahe	34	Keskealine	III	Likvideerida kujunduslikust aspektist. Avaneb kaugvaade kirikule.
111	Harilik vahe	34	Keskealine	III	Likvideerida kujunduslikust aspektist. Avaneb kaugvaade kirikule.
112	Harilik toomingas	28	Vana	III	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
113	Harilik kuusk	38	Keskealine	III	
114	Harilik saar	87	Vana	IV	Seest õõnes. VETERANISEERIDA!
115	Harilik vahe	40	Keskealine	III	
116	Harilik saar	52	Keskealine-vana	II	
117	Harilik vahe	35	Keskealine	III	
118	Harilik saar	55	Keskealine-vana	IV	TEOSTATUD RESISTOGRAAFUURINGUD. Saaresurmast nakatunud. VETERANISEERIDA!
119	Harilik saar	35 ja 26	Keskealine	IV	Juurekaelalt haruneb kaheks. Saaresurmast nakatunud. Likvideerida koos saare vahetus läheduses kasvava õunapuuga.
120	Harilik saar	35	Keskealine	IV	Tüvel vana kahjustus. Saaresurmast nakatunud. Likvideerida.
121	Harilik saar	45	Keskealine	III	
122	Harilik toomingas	34 ja 22	Vana	IV	Juurekaelalt haruneb kaheks. Allasurutud seisundis. Likvideerida kujunduslikust aspektist
123	Harilik saar	41	Keskealine	III	
124	Harilik pärn	62	Vana	II	
125	Harilik vahe	62	Vana	II	
126	Harilik toomingas	18	Keskealine	IV	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
127	Harilik toomingas	16	Keskealine	IV	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
128	Harilik saar	17	Noor	IV	Saaresurmast nakatunud. Likvideerida.
129	Harilik saar	78	Vana	IV	Saaresurmast nakatunud. Seest õõnes. Latv kuivanud. VETERANISEERIDA!
130	Harilik vahe	55, 33 ja 30	Vana	II	Juurekaelalt haruneb kolmeks, millest üks haru on harilik saar.
131	Harilik saar	30	Keskealine	III	
132	Harilik saar	37	Keskealine	III	
133	Harilik saar	23	Noor	IV	Saaresurmast nakatunud. Perspektiivitu. Likvideerida.
134	Harilik pihlakas	44 ja 21	Vana	III	Võras kuivi oksti.
135	Harilik vahe	32	Keskealine	II	

136	Harilik saar	90	Vana	V	Latv murdunud. Säilitada jalal kuivavana.
137	Harilik saar	105	Vana	II	TEOSTATUD RESISTOGRAAFUURINGUD. VETERANISEERIDA! Võra osaliselt vähendada.
138	Harilik saar	42	Keskealine	IV	Võras kuivi oks. Saaresurmast nakatunud. Perspektiivne koos puu nr 139-ga. Likvideerida.
139	Harilik saar	22	Keskealine	III	Võras kuivi oks. Perspektiivne koos puu nr 138-ga. Likvideerida.
140	Harilik pihlakas	25	Keskealine	IV	Allasurutud seisundis. Likvideerida.
141	Harilik vaher	20	Noor-keskealine	IV	
142	Harilik vaher	60	Keskealine-vana	IV	Pikad koorelõhed.
143	Harilik vaher	30	Keskealine	III	
144	Harilik vaher	80	Vana	III	Võras kuivi oks. Vahtratarjakuu viljakeha okste harunemiskohas. TUGIVööDE VAJADUS.
145	Harilik vaher	47	Keskealine-vana	III	Vana oksalõikearm tüve allosas.
146	Harilik saar	33	Keskealine	IV	Allasurutud seisundis. Võra ühekülgne. Keerdjuured. Saaresurmast nakatunud. Likvideerida.
147	Harilik vaher	66	Vana	II	Võras kuivi oks. Tüvel vana lõhe. TEOSTATUD RESISTOGRAAFUURINGUD.
148	Harilik saar	35	Keskealine	IV	Allasurutud seisundis. Võra ühekülgne. Saaresurmast nakatunud. Likvideerida.
149	Harilik jalakas	66	Vana	II	
150	Harilik vaher	32 ja 31	Keskealine	IV	Juurekaelalt haruneb kaheks. Varjutab jalakat. Likvideerida.
151	Harilik saar	28 ja 18	Keskealine	IV	Väiksem haru kuivanud ja likvideerida. Puu säilitada.
152	Harilik vaher	23	Noor-keskealine	III	
153	Lääne pärn	36	Keskealine	III	
154	Lääne pärn	32	Keskealine	III	
155	Lääne pärn	33	Keskealine	IV	Üks haru varasemalt tüve allosas eemaldatud. Tüvel värske koorekahjustus.
156	Arukask	32	Keskealine	III	
157	Arukask	32	Keskealine	III	Suur tervikgrupp, milles sarnases seisundis ja eas puud.
158	Harilik mänd	5	Noor	IV	Likvideerida, et kasvades ei hakkaks vaadet kirikule sulgema. Kasegrupi läheduses allasurutud seisus.
159	Harilik kuusk	7	Noor	III	Likvideerida, et kasvades ei hakkaks vaadet kirikule sulgema. Kasegrupi läheduses allasurutud seisus.
160	Harilik mänd	7	Noor	III	Likvideerida, et kasvades ei hakkaks vaadet kirikule sulgema. Kasegrupi läheduses allasurutud seisus.
161	Arukask	20	Keskealine	III	
162	Harilik saar	25	Keskealine	IV	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
163	Harilik saar	21	Keskealine	IV	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
164	Harilik saar	24	Keskealine	IV	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
165	Harilik saar	23	Keskealine	IV	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
166	Nulg	10	Noor	III	Latv haruneb kaheks. Likvideerida, et kasvades ei hakkaks varjama vaadet kirikule.
167	Nulg	6	Noor	III	Likvideerida, et kasvades ei hakkaks varjama vaadet kirikule.
168	Arukask	22	Keskealine	III	Likvideerida, et ei varjaks vaadet kirikule.
169	Harilik saar	28	Keskealine	III	Likvideerida, et ei varjaks vaadet kirikule.
170	Arukask	27	Keskealine	III	Likvideerida, et ei varjaks vaadet kirikule.

171	Harilik saar	29	Keskealine	III	Võras kuivi tippe. Likvideerida, et ei varjaks vaadet kirikule.
172	Harilik vaher	34	Keskealine	III	Puu viltu kasvanud. Likvideerida kiriku maanteelt vaadeldavuse huvides.
173	Harilik vaher	36	Keskealine	III	Tüvel vana koorekahjustus.
174	Harilik kadakas		Vana	III	
175	Nulg	10	Noor	III	Likvideerida kujunduslikust aspektist.
176	Arukask	58	Keskealine-vana	IV	TEOSTATUD RESISTOGRAAFUURINGUD. Jälgida.
177	Harilik saar	32	Keskealine	IV	Ladvas kuivi oksi. Saaresurmast nakatunud.
178	Harilik vaher	70	Vana	III	Võras kuivi oksi ja suurte okste murdumise vanad kahjustused. Okste harunemiskohas mädanikkahjustus. TUGIVÕÕDE VAJADUS. Hooldusloikuse vajadus.
179	Harilik saar	21	Noor-keskealine	V	Saaresurmast nakatunud. Võrad kuivanud. Likvideerida.
180	Harilik saar	21	Noor-keskealine	V	Saaresurmast nakatunud. Võrad kuivanud. Likvideerida.
181	Harilik saar	17	Noor-keskealine	V	Saaresurmast nakatunud. Võrad kuivanud. Likvideerida.
182	Harilik jalakas	49	Keskealine-vana	IV	Juurekaelal mädanikkahjustus. Vajalik hooldusloikus + kivide eemaldamine juurdekaelalt ja tüve vastast.
183	Harilik toomingas	32	Vana	IV	Võra ühekülgne.
184	Harilik saar	41	Keskealine	IV	Saaresurmast nakatunud. Juurekaelal mädanikkahjustus. Likvideerida.
185	Harilik jalakas	36	Keskealine	IV	Tüvel mädanikkahjustus. Likvideerida.
186	Harilik vaher	22	Noor	IV	Juurekaelalt likvideeritud 2 haru. Võra ühekülgsest arenenud. Likvideerida koos puu nr 185-ga.
187	Harilik jalakas	33	Keskealine	III	Võras veidi kuivi oksi.
188	Harilik jalakas	58	Vana	III	Võras veidi kuivi oksi.
189	Harilik toomingas	19	Keskealine	IV	Võras veidi kuivi oksi. Allasurutud seisundis. Likvideerida.
190	Harilik jalakas	26	Vana	IV	Vana puu juurekaelalt ülejäänud harud likvideeritud. Juurekaelal mädanikkahjustus. Likvideerida.
191	Harilik jalakas	32	Vana	IV	Vana puu juurekaelalt ülejäänud harud likvideeritud. Juurekaelal mädanikkahjustus. Likvideerida.
192	Harilik jalakas	27	Vana	V	Vana puu juurekaelalt ülejäänud harud likvideeritud. Juurekaelal ja tüvel mädanikkahjustus. Likvideerida.
193	Harilik jalakas	28	Vana	V	Vana puu juurekaelalt ülejäänud harud likvideeritud. Juurekaelal mädanikkahjustus. Likvideerida.
194	Harilik saar	41	Vana	III	Võras veidi kuivi oksi.
195	Harilik jalakas	56	Vana	IV	Juurekaelal ja tüve allosas jalakapässiku kahjustus. VAJAB KOHEST VÕRAHOOLDUST ASUKOHA TÕTTU PARKLA ÄÄRES!
196	Harilik jalakas	52	Vana	IV	Tüvel jalakapässiku kahjustus. Tüve allosas seest õõnes. VAJAB KOHEST VÕRAHOOLDUST ASUKOHA TÕTTU PARKLA ÄÄRES!
197	Harilik jalakas	91	Vana	IV	Võras suurel oksal suur jalakapässiku kahjustus. Juurekaelal ja tüve allosas mädanikkahjustus. TEOSTATUD RESISTOGRAAFUURINGUD. VAJAB KOHEST VÕRAHOOLDUST ASUKOHA TÕTTU PARKLA ÄÄRES!
198	Harilik vaher	53	Vana	V	Tüve allosas õõnsus. Võra kaldu. Likvideerida.
199	Harilik vaher	42	Vana	V	Tüve allosast üks haru eemaldatud. Vahtratarjaku seeneviljakehad. Võra kaldu. Likvideerida.
200	Harilik jalakas	43	Keskealine	III	Juurekaelal õõnsus.
201	Harilik jalakas	36	Keskealine	IV	Võras tüve läbiv oks sisse kasvanud. Juurekaelal õõnsus.
202	Harilik jalakas	36	Keskealine	IV	Võras kuivi oksi. Allasurutud seisundis. Tüvel vanad kahjustused.

203	Harilik saar	33	Keskealine	III	Võras veidi kuivi oksi.
204	Harilik saar	29	Keskealine	IV	Võra ühekülgne. Tüvel mädanikkahjustus teise haru likvideerimise kohas.
205	Harilik saar	22	Keskealine	IV	Allasurutud seisundis.
206	Harilik saar	30	Keskealine	III	Võras veidi kuivi oksi.
207	Harilik elupuu	16	Vana	II	Koosneb 14 harust (10 suurt ja 4 väikest). Varjab pastoraati põhivaates. Vajalik teostada võrale hooldus- ja kujunduslõikuse.
208	Harilik tamm	28	Noor-keskealine	III	Juurekaelalt ajab vett välja.
209	Nulg	10	Noor	III	
210	Nulg	8	Noor	III	
211	Harilik toomingas	19	Keskealine	IV	Tüve allosas suur kahjustus. Likvideerida.
212	Harilik vahe	76	Vana	III	Tüvel pikk lõhe. Mädanikkahjustus.
213	Harilik vahe	59,27	Vana	IV	Tüvi seest õõnes. TEOSTATUD RESISTOGRAAFUURINGUD. Jälgida.
214	Pappel	67	Vana	V	Tüvi seest õõnes. Suur haru murdunud. Likvideerida.
215	Harilik vahe	43	Keskealine	III	Ühel oksal kahjustused.
216	Harilik vahe	49	Keskealine	IV	Tüvel suur kahjustus. Seest õõnes. Hoolduslõikuse vajadus.
217	Harilik kuusk	10	Noor	III	Kasvab liiga lähestikku puu nr 218-ga. Perspektiivitu.
218	Harilik kuusk	10	Noor	III	Kasvab liiga lähestikku puu nr 217-ga. Perspektiivitu.
219	Harilik saar	56	Vana	III	Ühel harul suur murdunud oks. Hoolduslõikuse vajadus.
220	Pappel	82	Vana	V	Võras kuivad oksad. Okstel seeneviljakehad. Likvideerida.
221	Harilik saar	61	Vana	IV	Võras palju kuivi oksi. Juurekaelal õõnsus. VETERANISEERIDA!
222	Harilik hobukastan	52	Vana	II	Võras üksikud kuivanud oksad. Koorel lõhe.
223	Harilik saar	37,38	Vana	III	Kaheharuline. Võras üksikud kuivanud oksad.
224	Harilik saar	19	Noor	III	
225	Harilik vahe	23	Noor	III	
226	Harilik toomingas	23	Keskealine	III	
227	Pappel	25	Keskealine	IV	Jälgida. Perspektiivis teostada asendusistutus.
228	Pappel	39,25	Vana	IV	Jälgida. Perspektiivis teostada asendusistutus.
229	Harilik saar	35	Keskealine	II	
230	Pappel	38	Keskealine	IV	Juurekael paksenenud. Juurekaelal õõnsus. TEOSTATUD RESISTOGRAAFUURINGUD. Jälgida. Perspektiivis teostada asendusistutus.
231	Harilik saar	23,30,19,24	Vana	IV	Juurekaelalt haruneb 4-ks. Saaresurmast nakatunud. Harude hargnemiskohas kerge mädanikkahjustus.
232	Harilik vahe	33	Keskealine	II	Tüvel paranenud kahjustus.
233	Harilik saar	31,36	Keskealine	IV	Haruneb kaheks. Võras kuivi oksi.
234	Harilik saar	27	Noor	IV	Allasurutud seisundis.
235	Harilik saar	23	Noor	IV	Saaresurmast nakatunud.
236	Harilik vahe	97	Vana	IV	Haruneb kolmeks, harunemiskohas lõhed. Tüvel suured oksamurdumiskahjustused, seeneviljakehad.

					TUGIVÕõDE VAJADUS.
237	Harilik saar	45	Keskealine	IV	Tugevalt laasunud. Saaresurmast nakatunud. Juurekaelal õõnsus.
238	Harilik vaher	57	Vana	IV	Tüvi seest õõnes.
239	Harilik vaher	37	Keskealine	III	Võras vanad koorelõhed.
240	Harilik saar	46	Keskealine-vana	III	Võras kuivi oksi. Tüvel väike mädanikkahjustus. Saaresurmast nakatunud.
241	Harilik vaher	38	Keskealine	II	
242	Harilik saar	49	Vana	IV	Ladvas kuivi oksi. Allasurutud seisundis.
243	Harilik saar	50	Vana	III	Ladvas veidi kuivi oksi.
244	Harilik vaher	24	Noor-keskealine	IV	Kaksiklatv.
245	Harilik vaher	35	Keskealine	III	
246	Harilik vaher	55	Keskealine-vana	IV	Mitmiklatv. Likvideerida.
247	Harilik vaher	39	Keskealine	II	
248	Harilik vaher	62	Keskealine-vana	V	Mitmiklatv. Harunemiskohtades nõrgad ühendused. Tüvel pikilõhed ja mädanikkahjustused. Likvideerida.
249	Harilik vaher	38	Keskealine	III	
250	Harilik vaher	28	Keskealine	III	
251	Harilik saar	46	Vana	III	Kaksiklatv. Võras veidi kuivi oksi.
252	Harilik vaher	48	Vana	III	Võras risti kasvanud oksi.
253	Harilik vaher	37	Keskealine	III	Juurekael nõlva poolt mattunud. Kaksiklatv.
254	Harilik vaher	26	Keskealine	III	Juurekael mattunud.
255	Harilik vaher	31	Keskealine	III	Tüvel vana kahjustus. Kaksiklatv.
256	Harilik saar	49	Vana	V	Kaksiklatv. Võras palju kuiva. Likvideerida.
257	Harilik vaher	28	Keskealine	IV	Kaksiklatv. Veidi allasurutud seisundis.
258	Harilik vaher	23	Noor-keskealine	IV	Kaksiklatv. Allasurutud seisundis.
259	Harilik vaher	29	Keskealine	V	Juurekaelal õõnsus. Likvideerida.
260	Harilik vaher	22	Noor-keskealine	V	Juurekaelalt puu viltu vajunud. Tüvel vanad kahjustused. Juurekaelal mädanikkahjustused. Likvideerida.
261	Harilik vaher	26	Keskealine	V	Tüvel suured koorekahjustused. Seest õõnes. Likvideerida.
262	Harilik saar	44	Vana	IV	Võras kuivi oksi. Tüvel vanad koorekahjustused. Juurekaelal mädanik.
263	Harilik vaher	28	Keskealine	III	
264	Harilik vaher	26	Keskealine	IV	Kaksiklatv. Juurekael pinnasesse mattunud.
265	Harilik vaher	28	keskealine	IV	Kaksiklatv. Võras veidi kuivi oksi.
266	Harilik vaher	22	Noor-keskealine	IV	Juurekael pinnasesse mattunud. Tüvel vana koorekahjustus. Puu all kasvav toomingas likvideerida.
267	Harilik vaher	24	Noor-keskealine	III	Juurekael pinnasesse mattunud.
268	Harilik saar	39	Keskealine	IV	Tüvel vanad kahjustused. Võras kuivad oksad. Juurekael pinnasesse mattunud.
269	Harilik saar	51	Vana	III	Tüvel vanad kahjustused. Võras veidi kuivi oksi. Juurekael pinnasesse mattunud.
270	Harilik vaher	25	Noor-keskealine	IV	Tüvel pikad koorelõhed. Juurekael nõlva sisse mattunud.

271	Harilik vaher	23	Noor	V	Juurekaela juures kahjustused. Juurekael nõlva sisse mattunud. Likvideerida
272	Harilik vaher	33	Keskealine	III	
273	Harilik vaher	24	Noor	III	
274	Harilik vaher	29	Noor-keskealine	IV	Kaksiklatv. Juurekael nõlva sisse mattunud.
275	Harilik vaher	38	Keskealine	III	Võra ühekülgne.
276	Harilik saar	35	Keskealine	III	Võra ühekülgne.
277	Harilik saar	45	Vana	III	Teine haru varasemalt tüve allosas likvideeritud. Selles mädanik.
278	Harilik saar	37	Keskealine	IV	Tüve alaosas suur vana koorekahjustus. Võra ühekülgne.
279	Harilik vaher	48	Keskealine-vana	III	
280	Harilik saar	31	Keskealine	III	
281	Harilik vaher	23	Noor-keskealine	III	
282	Harilik vaher	21	Noor-keskealine	V	Juurekael pinnasesse mattunud. Tüvel pikad lõhed. Likvideerida.
283	Harilik saar	38	Keskealine	V	Tüvel suured koorekahjustused. Võras palju kuivi oksid. Likvideerida.
284	Harilik vaher	38	Keskealine	III	
285	Harilik vaher	28	Keskealine	III	
286	Harilik vaher	28	Keskealine	IV	Kaksiklatv. Juurekaelal õõnsus.
287	Harilik vaher	34	Keskealine	IV	Kaksiklatv. Juurekaelal mädanik.
288	Harilik vaher	36	Keskealine	III	
289	Harilik vaher	26	Keskealine	III	
290	Harilik vaher	25	Keskealine	III	Tüvel väike koorelõhe.
291	Harilik vaher	28	Keskealine	IV	Kaksiklatv. Likvideerida, et anda kõrvalolevatele puudele kasvuks ruumi.
292	Harilik vaher	21	Noor-keskealine	III	Võras koorelõhed.
293	Harilik vaher	21	Noor-keskealine	V	Tüvel suur mädanik. Likvideerida.
294	Harilik vaher	48	Vana	III	Kaksiklatv.
295	Harilik vaher	45	Keskealine	IV	Kolmiklatv.
296	Harilik vaher	28	Keskealine	III	
297	Harilik vaher	44	Vana	III	Kaksiklatv.
298	Harilik saar	63	Vana	IV	Tüves suur õõnsus. VõRA VähENDADA!
299	Harilik vaher	18	Noor	III	
300	Harilik vaher	41	Vana	IV	Kaksiklatv. Võra ühekülgne.
301	Harilik vaher	22	Noor-keskealine	III	
302	Harilik vaher	24	Noor-keskealine	III	
303	Harilik vaher	41	Keskealine	III	Kaksiklatv.
304	Harilik vaher	34	Keskealine	IV	Kaksiklatv.
305	Harilik vaher	35	Keskealine	III	

306	Harilik vaher	44	Keskealine	IV	Kaksiklatv.
307	Harilik vaher	58	Vana	III	Kolmiklatv. Harudel ja tüvel vanad koorekahjustused.
308	Harilik vaher	70	Vana	IV	Võras kuivi oksi.
309	Harilik vaher	20	Noor	III	
310	Harilik vaher	32	Keskealine	IV	Kaksiklatv. Likvideerida, et anda puule nr 321 ruumi.
311	Harilik saar + harilik vaher	27+40	Keskealine	IV	Tüved rinnasdiameetril kokku kasvanud. Tüvedel vanad kahjustused.
312	Harilik vaher	35,13	Keskealine	IV	Kaksikharu tüvepidi kokku kasvanud.
313	Harilik vaher	22	Keskealine	III	
314	Harilik vaher	38	Keskealine	III	
315	Harilik vaher	31	Keskealine	III	
316	Harilik saar	28	Keskealine	III	
317	Harilik vaher	28	Keskealine	III	
318	Harilik vaher	25	Keskealine	III	
319	Harilik vaher	26	Keskealine	III	
320	Harilik vaher	22	Keskealine	III	Likvideerida, et anda puule nr 321 ruumi.
321	Harilik hobukastan	28	Keskealine	II	
322	Harilik saar	29	Keskealine	V	Võra kuivanud. Likvideerida.
323	Verev kontpuu	12	Vana	II	Puuvorm.
324	Harilik vaher	17	Noor-keskealine	V	Kaksiklatv. Perspektiivitu. Likvideerida.
325	Harilik vaher	18	Noor-keskealine	III	
326	Harilik vaher	36	Keskealine	III	Kaksiklatv.
327	Harilik saar	23	Keskealine	V	Võras palju kuivi oksi.
328	Harilik saar	33	Vana	V	Võras palju kuivi oksi. Juurekaelal mädanik, õõnsus. Likvideerida.
329	Harilik saar	41	Vana	V	Võras palju kuivi oksi. Tüves õõnsus. Likvideerida.
330	Harilik vaher	30	Keskealine	III	Võras veidi kuivi oksi.
331	Harilik vaher	34	Keskealine	III	
332	Harilik vaher	24	Keskealine	III	
333	Harilik saar+harilik vaher	32,36	Vana	III	Juurekaelal kokku kasvanud. Võras veidi kuivi oksi.
334	Harilik vaher	30	Keskealine	IV	Tüvel vana kahjustus. Allasurutud seisundis.
335	Harilik vaher	40	Keskealine	III	Kaksiklatv.
336	Harilik hobukastan	67	Vana	II	Haruneb kaheks.
337	Harilik saar	37	Vana	V	Võra kuivanud. Juurekaelal õõnsus. Likvideerida.
338	Harilik saar	39,36	Vana	IV	Haruneb kaheks. Võras veidi kuivi oksi.
339	Harilik saar	25	Keskealine	IV	

340	Harilik vaher	14	Noor	V	Tüve allosas vanad kahjustused. Likvideerida, et anda puule nr 341 ruumi.
341	Harilik vaher	17	Noor-keskealine	III	
342	Harilik vaher	92	Vana	V	Võras kuivi oks. Tüvi õõnes. Likvideerida.
343	Harilik vaher	33	Keskealine	IV	Allasurutud seisundis. Likvideerida.
344	Harilik vaher	32	Keskealine	III	
345	Harilik vaher	23	Keskealine	IV	Kaksiklatv.
346	Harilik vaher	28	Keskealine	III	
347	Harilik saar	47	Vana	IV	Juurekaelal õõnsus. Tüvi õõnes. VETERANISEERIDA!
348	Harilik vaher	20	Keskealine	IV	Allasurutud seisundis. Likvideerida.
349	Harilik saar	16	Noor	V	Kuivanud. Kasvanud vana kännu võsust. Likvideerida.
350	Harilik vaher	21	Keskealine	III	
351	Harilik vaher	22	Noor-keskealine	IV	
352	Harilik vaher	28	Keskealine	III	Võra ühekülgne.
353	Harilik saar	65	Vana	III	Võras veidi kuivi oks.
354	Harilik saar	22	Noor-keskealine	IV	Saaresurmast nakatunud.
355	Harilik saar	20	Noor-keskealine	IV	Veidi allasurutud seisundis.
356	Harilik vaher	37	Keskealine	III	
357	Harilik saar	29	Keskealine	III	Võras veidi kuivi oks.
358	Harilik saar	20	Noor-keskealine	IV	Veidi allasurutud seisundis.
359	Harilik vaher	28	Keskealine	III	Kaksiklatv.
360	Harilik vaher	33	Keskealine	IV	Kaksiklatv. Oksad risti võrasse kasvanud.
361	Harilik saar	20	Keskealine	IV	Väga laasunud.
362	Harilik vaher	33	Keskealine	IV	Tüvel vanad pikad koorelõhed. Tüvi õõnes.
363	Harilik toomingas	18	Keskealine	V	Võra ühekülgne. Likvideerida.
364	Harilik saar	26	Keskealine	V	Tüvel koorekahjustused. Likvideerida.
365	Harilik toomingas	22	Keskealine	IV	Juurekaelal õõnsus.
366	Harilik saar+harilik vaher	31,24	Keskealine	IV	Juurekaelalt kokku kasvanud.
367	Harilik saar	25	Keskealine	III	Juurekaelal mädanik ja õõnsus.
368	Harilik vaher	42	Keskealine	III	Kaksikharu.
369	Harilik vaher	35,18	Keskealine	IV	Haruneb kaheks. Vahtratarjaku viljakehad. Likvideerida.
370	Pappel	58	Vana	V	Tüvel seeneviljakehad. Likvideerida.
371	Harilik saar	28	Keskealine	III	
372	Harilik saar	22	Keskealine	V	Kuivanud. Likvideerida.
373	Harilik saar	31	Keskealine	III	
374	Pappel	46	Vana	IV	

375	Pappel	48	Vana	V	Kuivanud. Likvideerida.
376	Harilik saar	35	Vana	V	Kuivanud. Likvideerida.
377	Harilik saar	36	Vana	V	Kuivanud. Likvideerida.
378	Harilik saar	29	Keskealine	IV	Kaksiklatv.
379	Harilik saar	32,30	Vana	V	Juurekaelalt haruneb kaheks. Kuivamas. Likvideerida.
380	Harilik saar	40	Vana	V	Kuivanud. Likvideerida.
381	Harilik saar	28	Keskealine	V	Kuivanud. Likvideerida.
382	Harilik saar	33	Keskealine	V	Kuivamas. Likvideerida.
383	Harilik saar	26	Keskealine	IV	
384	Harilik saar	23	Keskealine	IV	Tüvel suur lõhe.
385	Harilik saar	25	Keskealine	IV	
386	Harilik saar	27	Keskealine	V	Kuivanud. Likvideerida.
387	Harilik vaher	23	Keskealine	III	
388	Harilik saar	32	Keskealine	III	
389	Harilik saar	21	Keskealine	III	
390	Harilik saar	31	Keskealine	III	Kaksiklatv.
391	Harilik saar	38	Keskealine	III	
392	Harilik saar	34,35	Keskealine	III	Vana puu juurekaelale kasvanud 2 puud. Juurekaelal õõnsus.
393	Harilik saar	24	Keskealine	III	